TÜRK MİLLETİ, NİHAYET YETMİŞ YIL EVVELİNE KADAR, DÜNYA'NIN EN BÜYÜK DEVLETLERİNDEN BİRİYDİ. YEMEN'DEN ORTA AVRUPA OVALARINA KADAR HER TARAFTA O'NUN ŞANLI BAYRAĞI DALGALANMAKTAYDI. O GÜNKÜ TOPRAKLARIMIZ ÜZERİNDE BUGÜN YİRMİDEN FAZLA DEVLETÇİK KURULMUŞTUR. BU KAYIPLAR, TEKNİK GELİŞMEYE ZAMANINDA AYAK UYDURAMAYIŞIMIZLA, BUNUN BİR NETİCESİ OLAN AŞAĞILIK DUYGUSUNA KAPILMAMIZ YÜZÜNDEN ORTAYA ÇIKMIŞTIR.

BU DURUM HİÇ ŞÜPHESİZ ÇEŞİTLİ İÇ VE DIŞ ÂMİLİN ESERİYDİ. BÖYLE OLDUĞU HALDE, BİRÇOK KÖTÜ NİYETLİ KİMSE KABAHATİ, BİZİ, BİZ YAPAN YÜCE DİNİMİZ, SAĞLAM AHLÂKIMIZ VE AN'ANELERİMİZE YÜKLEYEGELMİŞLERDİR. BUNLAR, NE YAZIK Kİ; YÜZ YILI AŞAN BİR ZAMANDANBERİ ORTALIKTA KOL GEZİP YAYDIKLARI YANLIŞ FİKİRLERİN SİSLENDİRDİĞİ ORTAMDA, HERTÜRLÜ YIKICI FİKRİN BİNBİR TUZAĞINI KURARAK BİRÇOK MASUM VATAN EVLÂDINI, MİLLÎ BENLİK VE İMANLARINDAN SOĞUTABİLMİŞLERDİR!..

BU TUZAKLARIN EN KORKUNCU DA MUHAKKAK Kİ; YALAN - YANLIŞ TARİHİ YAYINLARDIR. BUNU DİKKATE ALAN YAYINEVİMİZ KURULUŞUNDAN BERİ CİDDİ TARİH YAYINLARINA HUSUSÎ BİR AĞIRLIK VERMİŞTİR.

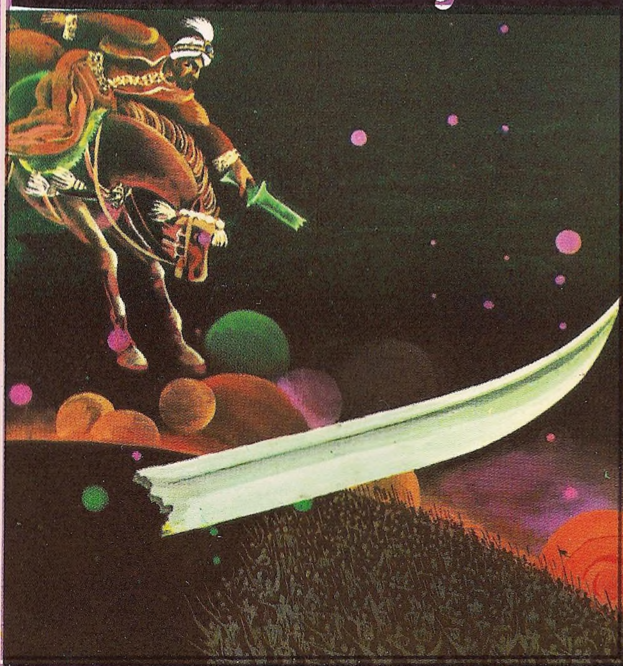
GÂYEMİZ, VATAN ÇOCUKLARININ SAF DİMAĞ VE GÖNÜLLERİNE, ONLARIN UFKUNU AYDINLATACAK BÜYÜK VE ULVÎ DÜŞÜNCELERİN İLK TOHUMLARINI ATABİLMEKTİR!..

Sebil Yayınevi

ISBN 975 - 7480 - 21 - 5

Kadir Mısıroğlu

KIRIK KILIÇ



Bu Bir Sebil Yayınıdır



- KIRIK KILIÇ -

ISBN 975 - 7480 - 21 - 5

KADİR MISIROĞLU

KIRIK KILIÇ

Üçüncü Basım



Sebil Yayınevi
Bâb-ı Âli Cad. Vilâyet Han Kat: 1
Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 526 38 96 - 527 20 99

Sebil Yayınları Umumî Nu	:	167
Kapak Tertibi	:	NECATİ ONAT
Dizgi	:	UKAZ TANITIM
Baskı	:	KAPTAN OFSET
Cild	:	İRFAN MÜCELLİDHÂNESİ

TAKDİM

Elinizde tuttuğunuz bu kitap, kaderin acı bir meyvasıdır. 1972 Haziranı'nda – hikâyesi uzun sürecek bir mâcerâ ile – Eskişehir Askerî Cezaevi'ne tıkılmıştık. Burada son derecede ağır şartlar altında uzayıp giden mevkufiyetimiz esnasında bize en güç gelen, sevgili kitaplarımızdan ayrı kalmış olmamızdı.

Gerçekten burada ne doğru dürüst ziyâretçilerimizle görüşebiliyor ve ne de okumak istediğimiz bir kitabı cezâevine sokabiliyorduk. Bu memnûiyet, Kur'an-ı Kerim'e bile şâmildi. Halbuki bizim çalışmalarımız pek çok kaynağa mürâcaatı gerektiriyordu. Bu sebeple bize ancak oturup roman yazmak kalmıştı.

Osmanlı Tarihi'ni kronolojik olarak romanlaştırmak tasavvuru, işte bu şartlar ve bu mecbûriyetlerin eseri olarak doğmuştur. Bununla beraber, ilk nazarda "çocuk kitabı" tarzında düşünülen bu eserler, filhakika bu nam altında tab ve neşredilmişlerse de – ihtimâl – temâdî eden meslekî husûsiyetimiz yüzünden pek de çocuk seviyesinde bir hüviyete

kavuşturulamamıştır. Böyle olmasına rağmen, onları bir kere yayınevimizi "Çocuk Kitapları Serisi" içinde neşretmiş fakat, daha ziyâde, dikkatini çeken büyükler tarafından okunduklarına şâhid olmuşuzdur. Bu sebepledir ki, bu defa onları, normal ebadda basarak imanlı Türk gençliğinin istifâdesine arzediyoruz. Ahvâl müsâid olmadıkça – başlangıçtaki tasavvurumuza uygun olarak – bu seriyi devam ettirmemize imkân olmadığı meydandadır. Biz, daha ziyâde yakın tarih mevzuuları ile iştigali kendimize vazife addetmiş bulunduğumuzdan bu gibi kadîm tarih ile uğraşmaya fırsat bulabileceğimizi sanmıyoruz. Yine de her şeyi Cenâb-ı Hakk'ın ilim ve takdirine havâle ederiz.

Eskişehir Askerî Cezâevi'nde yazılan bu üç kitabın son derecede iç paralayan şerâit altında vücûda geldiğini tahmin güç olmasa gerektir. Biz bu husustaki tafsilâtı ileride neşredilecek olan "Bir Muhâkemenin Muhâkemesi" isimli çalışmamıza havâle ederek, sizi Osmanlı Tarihi'nin kuruluşundan "Timur Gâilesi"ne kadar devam eden vekâyii ile başbaşa bırakıyoruz.

Kadir Mısıroğlu

28 Ocak 1978
Bostancı – İstanbul

İTHAF

Aziz dostum Osman Topbaş Bey'in Sevgili oğlu
Ömer Fâruk Topbaş'a
büyüyünce okuması için.

Kadir MISIROĞLU

İÇİNDEKİLER



I

KABUL OLAN DUA

Karşı tepelerin arkasında batmaya hazırlanan Güneş, "Kosova" üzerine son turuncu ışıklarını gönderiyordu. Artık sabahki kızgınlığı kalmamış, tatlı bir meltemle birlikte akşam serinliği de başlamıştı.

Sabahtan beri bir an durup dinlenmemiş ve namazlarını dahi at üstünde îmâ ile yâni kaş göz işâretleriyle kılmış olan gâziler, nihâyet yer yer kaçışmaya başlayan düşmana son ve kat'î darbelerini indiriyorlardı. Onların, rengârenk sarıklarıyla düşman kuvvetleri üzerine atılışları uzaktan rüzgârda dalgalanan bir lâle bahçesini andırıyordu.

Gâzilerin "Allah!.. Allah!.." nidâları, Haçlıların "Hurra!.. Hurra!.." diye boğuk haykırışları, çelik kılıçların sert tulga ve zırhlar üzerine inişlerinden çıkan tok mâdenî sesler, at kişnemeleri ve yaralı iniltileri birbirine karışıyor ve karşı dağlarda yankılanıyordu. Güneşin son ve zayıf ışıkları, keskin ve parıltılı kılıçlarla, yer yer birikinti hâline gelen düşman kanları üzerinde kızıl akisler meydana getirirken, tabiatla birlikte "Haçlılar"ın tâlihleri de kararmaya başlıyordu.

Takvimler, 1389 Yılının 15 Haziranı'nı gösteriyordu. Ordusunu düşman karşısında bir hilâl şeklinde mevzilendirmiş bulunan Osmanlı Başkumandanı **Sultan Birinci Murad**, merkez kesiminde yer almış ve "O t a ğ - ı H ü m â y u n" denilen çadırını savaş sahasına hâkim bir tepeye kurdurmuştu. Yanında Sadrazam **Çandarlı Ali Paşa** ile **Timurtaş Paşa** olduğu halde savaşı bu tepeden idâre ediyordu.

Osmanlı Ordusu'nun, Rumeli askerinin yer aldığı sağ kanadına **Şehzâde Bâyezid**, Anadolu askerinin yer aldığı sol kanadına ise, **Şehzâde Yâkub** kumanda ediyordu. Her ikisi de birbirinden yiğit olan bu iki yetişmiş evlâdının "B i r l e ş i k H a ç l ı O r d u s u"nu büyük dirayetle imha edişini seyreden **Sultan Murad**'ın göğsü gururla kabarıyordu.

Yalnız – her nedense – otağının önünde beyaz bir at üzerinde hareketsiz duran Pâdişah'ın halinde alışılmamış bir durgunluk vardı. Savaşı ve hattâ zaferi bile kanıksamış görünüyordu. Kayıtsız ve loş bakışlarını, uzağa çevirmişti.

Gerçekten bu yaşa gelinceye kadar pek çok savaş idâre etmiş ve sayısız zafer kazanmıştı. Bu sebeple şan ve şerefe doymuştu. Fakat O'nun bu durgunluğu, zafere doymuş ve onu kanıksamış olmakla izâh edilebilir gibi değildi. Bu durum yanındaki paşalara bile garip ve mânalı gelmekteydi. O'nun bu kadar derin bir düşünceye daldığını hiçbir zaman görmemişlerdi. Bu yüzden Pâdişah'ın bu uzun sükûtunu bir türlü izah edemiyor, buna rağmen de kendisine hiçbir şey sormaya cesaret gösteremiyorlardı.

Bu sebeple iki saate yakın bir zamandan beri hepsi de susuyorlardı. Böyle bir duruma alışkın olmayan paşalara bu müddet olduğundan da daha uzun gelmişti. Onlarla Pâdişah arasında bu müddet zarfında gâyet kısa bir konuşma geçmiş, o da şöyle olmuştu:

Düşmanın henüz direnmekte olduğu bir sıradaydı. **Şehzâde**

Yakub'un kumanda etmekte olduğu sol tarafa dalgın dalgın bakmakta olan Pâdişah'ın yüz hatları âniden asabî bir şekil almıştı. Bunu gören Paşa'lar orada bir fevkalâdeliğin cereyan etmekte olduğunu farketmiş ve nazarlarını o tarafa çevirmişlerdi.

Hakikaten arkasını bir meşeliğe vermiş olan sol cenah, son bir gayretle toparlanan düşmanın ağır tazyıki karşısında dayanamayıp gerilemeye başlamıştı. **Şehzâde Yakub**, büyük bir gayretle mevkiini korumaya çalışıyor, fakat düşmanın ağır hücumlarına karşı koyamıyordu. Bu hâli gören **Birinci Murad**, yanına çağırdığı bir yeniçeri erine şu emri vermişti:

" — Tez var git, **Şehzâde Bâyezid**'e söyle, acele kardeşinin imdadına yetişsin!.. Aradan beş dakika geçmemişti ki; yeniçeri bu emri **Şehzâde Bâyezid**'e ulaştırmıştı. Fakat **Bâyezid**'in kardeşine yardım edebilmesi için savaş sahasını bir baştan diğer başa ortasından yarıp geçmesi gerekiyordu.

Şehzâde Bâyezid'in bu maksadla düşman saflarına saldırdığını gören Sırp Kralı **Lazar**, yirmi bin Boşnak askerini O'nun üzerine saldırtmıştı.

Daha önce **Karamanoğulları**'na karşı yapılan bir savaşta yine Rumeli askerine kumanda etmiş olan **Şehzâde Bâyezid**'e asker tarafından son derecede çevik hareket etmesinden dolayı "Yıldırım" adı takılmıştı. Bu ünvana haklı olarak sahip olduğunu bir kere daha isbat etmek imkânını bulan **Şehzâde Bâyezid**, bu yirmi bin Boşnak askerini darmadağınık ederek kardeşinin imdadına yetişmişti. O'nun arkasından **Yahya Bey**, **Kara Mukbil Bey**, **Evranuz Bey** ve **Sarıca Paşa** gibi diğer kumandanlar da sol cenahın yardımına koşuşmuş, bunun üzerine gerileyen **Şehzâde Yakub** toparlanarak yeniden düşmana saldırmaya başlamıştı.

Artık saflar birbirine girmiş ve kıyasıyla bir vuruşma başlamıştı. Türkler, Onların "Rumeli" dedikleri Avrupa topraklarından atmak için toplanan bu muazzam "**Haçlı Ordusu**"

işte yok olmak üzereydi. Tepeden tırnağa zırha bürünmüş olmaları hiçbir fayda vermiyordu. Birer birer, budanan ağaç dalları gibi devrilen düşman askerlerinin sahipsiz kalan atları, kişneyerek sağa sola kaçışıyorlardı. Halbuki ancak altmış bin kişiye varan Osmanlı Ordusu'nun birkaç misli bir kuvvete sâhip olan Haçlılar, "Kosova"ya ne ümitlerle gelmişlerdi.

Sırp Kralı Lazar'ın teşvikleriyle kurulan bu "Birleşik Haçlı Ordusu"na "Bulgarlar", "Macarlar", "Arnavutlar" ve "Ulahlar" gönüllü olarak katılmışlardı. Sür'atle teşekkül eden bu muazzam Orduya kumanda eden Sırp ve Bosna Kralları gâlip geleceklerinden o kadar emindiler ki; Sultan Murad'ı tutup getirecek olana, büyük mükâfatlar bile vaad etmişlerdi. Fakat işte henüz akşam karanlığı bastırmadan mağlûp ve perişan bir halde kaçışmaya başlamışlardı. Büyük ve iddialı konuşmalarına rağmen, bir tek gün bile dayanamamışlardı!..

Babası Orhan Gâzi'nin âni ölümü üzerine Osmanlı tahtına otuz dört yaşında geçmiş olan Sultan Murad şimdi altmış yedi yaşındaydı. Fakat hâlâ gücü kuvveti yerindeydi. Gerçekten bembeyaz sakalları olmasa, bir delikanlı zannolunacak kadar genç ve dinçti.

Tahta, hiç ummadığı bir zamanda geçmişti. Bu mevkiin hakkını vermeye pek de hazır değildi. Önce, Türk Ordusu'nu ilk defa Rumeli yakasına geçirerek onunla arka arkaya birbirinden parlak zaferler kazanan ağabeysi Süleyman Paşa, fecî bir kaza sonunda şehid olmuştu. O'nun arkasından da bu acıya dayanamayıp babası Orhan Gâzi az bir zaman sonra vefat etmişti. Bu sûretle devlet yükü omuzlarına çöken Sultan Murad hazırlıksız olmasına rağmen, bu yükü şeref ve dirâyetle taşımış ve ordusunu zaferden zafere koşturarak ülkesini bir hayli genişletmişti.

Gerçekten "yiğit" veya "kahraman" mânasındaki "Hüdâvendigâr" lâkabıyla anılan Sultan Murad'ın dirâyet ve

idâresi altındaki Türk Ordusu, Rumeli'de baş döndürücü bir sür'atle ilerlemişti. Bundan endişeye kapılan **"Balkan Kavimleri"** birçok kereler Birleşik Haçlı Orduları teşkil ederek Türkler'in üzerine saldırmışlar fakat bunların hepsi de yalçın kayalara çarpan hırçın dalgalar gibi dağılıp parçalanmıştı. Ancak bu sefer yenilen **"Haçlı Ordusu"** bunların en büyüğüydü. Hakikaten bu zafer, **Sultan Murad**'ın şimdiye kadar kazandığı zaferlerin en şereflisiydi. Çünkü Hıristiyanlar için artık Türkleri Rumeli'den söküp atmanın hiçbir imkânı kalmıyordu!..

Fakat tuhafı şuydu ki; bu neticeden tamamiyle emin bulunan **Sultan Murad**'ın o nûrânî yüzünde, kaçan düşman askerini seyrederken bile en küçük bir memnûniyet alâmeti görülmüyordu. Sanki kazandığı bu muhteşem zaferden hiç de memnun olmamıştı. Dalgın ve loş bakışlarla, oğulları **Bâyezid**'le **Yakub Bey**'lerin düşmanı kovalayışlarını seyrediyor ve hiç konuşmuyordu. Sâdece bir ara **Şehzâde Bâyezid**'in düşman kuvvetlerini yararak kardeşinin imdâdına yetiştiği görünce:

" — Bu, ancak O'nun yapabileceği bir işti!.. Askerler O'na sebepsiz yere **"Yıldırım"** adını takmamışlar!.. diye mırıldanmıştı.

O zaman yanındaki Sadrazam **Çandarlı Ali Paşa**'nın zihninde bir sual belirmişti. Acaba, artık bir hayli ihtiyarlamış bulunan Pâdişah, kendisinden sonra yerine geçmeye hangi oğlunun daha lâyık olduğunu görmek için mi onları ordunun iki yarı kanadına kumandan tayin etmişti?!. Yoksa deminden beri bunu mu düşünüyordu? Bu düşünceyle zihninden iki Şehzâdeyi karşılaştırmaya koyulan **Ali Paşa** birden Pâdişah'ın cevap bekler gibi bir edâ ile kendisine doğru baktığını fark etmiş ve derhal toparlanarak:

" — Evet, Sultanım!.. Allah O'nu devlete ve millete bağışlasın!.." diye bir cevap yetiştirmişti.

Timurtaş Paşa da bu sözü tasdik makamında başını sallamıştı.

Ali Paşa bu konuşmadan Pâdişah'ın **Şehzâde Bâyezid'i** kardeşinden daha fazla beğenmekte olduğunu anlamıştı. Fakat şimdi her üçü de alabildiğine susuyorlardı. Paşalar, Pâdişah'ın derin bir keder ve düşünce içinde olduğundan tamamiyle emindiler. Fakat bunu O'na nasıl sorabilirlerdi?!.

Mehter takımı zafer marşları çalmaya başlayınca atından inen Pâdişah, hemen yanıbaşındaki otağına doğru yürümeye başladı. Paşalar da O'nu takip ettiler:

Çadırına girince tahtına geçip oturan **Sultan Murad,** yumuşak bir baş ve el hareketiyle Paşalara da oturmalarını işâret etti. Yine hiç konuşmuyorlardı.

Pâdişah'ın düşünce ve kederini merak eden **Çandarlı Ali Paşa'nın** artık sabrı tükenmişti. Bütün cesâretini toplayarak:

" —Sultanım, cür'etimi bağışlayınız ama böylesine sevinilecek bir günde bu derecede üzülmenizin sebebi nedir?!. Acaba canınızı sıkan bir hatamız mı oldu?!." deyince Pâdişah daldığı derin düşüncelerden sıyrılır gibi oldu. Bu fedakâr silâh arkadaşına bir cevap vermek lüzum ve zarûretini hissetti. Fakat yine de:

" — Hayır Paşa Hazretleri!.. Hiç kimsenin bir hatasını görmedim. Herkes bu devlete hizmet için elinden geleni yapmıştır. Yarın Allah huzuruna vardığımızda hepinizin yüzü ak olsun!.." dedi ve yine sustu.

Anlaşılan Pâdişah üzüntüsünün sebebini açıklamak istemiyordu. Bunu farkeden **Ali Paşa** biraz daha ileri giderek:

" — Sultanım!.. Cümlemiz uğrunuza başımızı vermeye hazırız!.. Allah aşkına söyleyiniz, sizi kederlendiren her neyse çâresine bakalım!.. Böylesine üzüntüye gark olmanıza gönlümüz râzı değildir!.." diye ilâve etti.

Ali Paşa, gerçekten doğru söylüyordu. Bütün Paşalar, bu namlı başkumandanları için başlarını vermeye hazır olduklarını birçok kanlı çarpışmada defaatle isbat etmişlerdi. Bunu çok iyi

bilen Pâdişah, Ali Paşa'nın hatırını kırmakla, sırrını açıklamak arasında kararsız kaldı. Bir müddet düşündükten sonra:

" —Paşa Hazretleri!.." dedi. "Ben, bu savaşta Şehâdet şerbetini içmek şerefine nâil olacağımı ümit etmekteydim. Dünyaya gelmiş ve geleceklerin en doğru sözlüsü dün akşam bunu bana müjdelemişti. Fakat işte siz de görüyorsunuz ki; savaş bitti, fakat ben hayatta kaldım. Rahat döşeğimde can vermek istemiyorum. Bu kadar savaşa girdim. Bütün arzum, şehid olup, ahrette Allah'ın huzuruna kanlı elbiselerimle çıkmaktır. Artık evlâtlarım da yetişti. Sonra bu devlet sahibsiz değildir!.. İşte sizler de varsınız!.."

Bu sözlerin son kısmını güçlükle işitebilecek derecede yavaş bir sesle söylemiş olan Pâdişah, yine dalmıştı. O kadar ki, Ali Paşa'nın:

" —Devletlüm!.. Bunun için üzülmeyiniz!.. Bu din ve devlet için hep birlikte daha nice savaşlara gireceğiz!.. Hepimizin de son arzusu şehid olmaktır. Fakat henüz o günlere çok zaman var!.. Devlet bizden hizmet bekler!.. Sizsiz biz ne yapabiliriz!.." diye verdiği karşılığı duymamıştı bile!..

Hakikaten savaş gününden bir gün evvel "Kosova" Sahrası'na gelen Sultan Murad, savaş için gerekli müzâkerelerden sonra çadırına çekilmiş fakat sabaha kadar uyumamıştı. Artık Şehzâdelerinin yetiştiğini, ordunun başına geçebileceklerini düşündüğünden bu seferin kendisinin son seferi olacağını hesap ediyordu. Yaşı da bir hayli ilerlemişti. Otuz yılı aşan şan ve şereflerle dolu Başkumandanlığına şehâdetle son vermek istiyordu. Bunun için seccâdesi üzerinde sabahlamış ve ellerini yüce Rabbine açarak şöyle yalvarmıştı:

" —Ya Rabbi!.. Bedir şehidlerinin İslâm'a temel olan mübârek kanları hakkı için!.. Bedir şehid ve gâzilerinin şanlı serdârı ve bütün varlıkları şerefine hâlk eylediğin Kâinatın Efendisi Muhammed Mustafa Aleyhisselâm hakkı için!.. Kerbelâ

şehidleri hakkı için!.. Uğrunda canımızı fedâya hazır olduğumuz yüce Kur'an hakkı için!.. Bana bu savaşta şehidlik nasib eyle!.. Tâ ki, Baş yastıkta can vermeyeyim!.. Ahrette senin huzuruna kanlı elbiseleriyle çıkacak olan İslâm şehidleri zümresine katılayım!.."

Gerçekten şehidler, kefenle değil de üzerlerindeki kanlı elbiseleriyle gömülürler. Ahrette de Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna, o şekilde çıkacaklardır.

Bunları düşünen ve şehid olmayı büyük bir arzuyla dileyen Sultan Murad o gece kanlı göz yaşları dökerek seccâdesinin üzerinde sabahlamış ve yüce Rabbine yalvarmıştı.

Bir ara, yorgun ve ağlamaktan kızarmış gözlerine uyku bastırmış ve bir anlık bir sayıklama geçirmişti. Bu esnada rüyâsında Peygamber Efendimizi görmüş ve O nur ummânı yüce varlıktan, duâsının kabul edildiği müjdesini almıştı.

Bu rüyâdan büyük bir heyecanla uyanan Sultan Murad kalkıp abdest tazelemiş ve sonra da şükür secdelerine kapanmıştı.

Bir rüyâda Peygamber Efendimiz görünürse o rüyânın mutlaka gerçekleşeceğini biliyordu. Şeytan, rüyâda bile O yüce varlığın şekline giremediği için böyle rüyâlara ümitle bağlanmak tabiiydi. Bunları düşünen Sultan Murad'ın kalbi sevinç ve heyecanla dolmuştu.

O gün akşama kadar büyük bir sabırsızlıkla rüyâsının gerçekleşmesini bekleyen Sultan Murad, akşam üzeri ümitsizliğe kapılmış ve derin bir düşünceye dalmıştı. Öyle ya Peygamber Efendimizin müjdesinin gerçekleşmemesi nasıl mümkün olabilirdi!.. Sultan Murad'ın havsalası bunu bir türlü almıyordu. İşte savaş bitmiş fakat kendisi hayatta kalmıştı!..

Bu düşüncelerle zihni birkaç saatten beri karmakarışık olan Sultan Murad yine derin bir düşünceye dalmıştı.

Otağın önündeki birtakım gürültü ve münâkaşalar üzerine

başını kaldırarak çadırın yarı açık kapısından dışarı baktı. Paşaların biri fırlayıp çadırın önüne çıkmış, âniden elini kılıcına atmıştı. Öyle ya, hiç koca Pâdişah'ın çadırının önünde gürültü patırtı yapılabilir miydi?!. Bu sırada Pâdişah'ın yanına girmek isteyen bir Sırplı, muhafızlarla münâkaşa ediyor, ve şöyle diyordu:

" — Bırakın beni!.. Kötü bir niyetim yoktur!.. Ben elçiyim!.. Müjdeye geldim. Sırp Kralı'nı yakaladılar, işte getiriyorlar!.."

Şapkasını çıkarıp eline almıştı. Hürmetkâr bir tavrı vardı. Kıyâfetinden bir Sırp asilzâdesi olduğu belli oluyordu. Muhafızlar kendisine mâni olurlarken çadırın içinden bu manzarayı seyreden **Sultan Murad**:

" — Bırakın gelsin!.." diye seslendi.

Muhâfızlar kenara çekilerek bu garip elçiye yol verdiler. Kendine elçi süsü veren ve Sırp Kralı'nın yakalandığına dâir müjdeyi vermek üzere Pâdişah'ın huzuruna kabul olunmasını isteyen bu Sırplı **Miloş** adında bir asilzâdeydi.

Verilen müsâade üzerine kenara çekilmiş olan iki sıra muhâfızın arasından geçerek Pâdişah'ın çadırından içeri girdi. Pâdişah'a yaklaşınca hürmet gösteriyormuş gibi eğildi. Fakat eğilmesiyle birlikte âniden atılarak son derecede çevik bir hareketle kuşağının arasından çıkardığı eğri bir hançeri var kuvvetiyle o büyük kumandanın tam kalbine sapladı.

Çadırın içindekilerin bir anlık şaşkınlığından istifade ederek kaçmaya yeltenen **Miloş** çadırdan dışarı üç dört adım atmaya kalmadan üzerine üşüşen yeniçerilerin kılıç ve hançer darbeleri altında hemen oracıkta gebertildi. Yeniçeriler:

" — Tut!.."

" — Yakala!.."

" — Al!.."

" — Hâin!.."

gibi kısa feryatlarla **Miloş**'un işini bitirirken, çadırın içinde artık

son nefesini vermekte olan Sultan Murad'ın gitgide kısılan bir sesle:

" — Eşhedü enlâ ilâhe illâllah ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve Resûlühû!.." diye "Kelime-i şehâdet" getirdiği işitiliyordu.

O büyük kumandanın otuz yıldır hiçbir düşman karşısında eğilmemiş olan mübârek başı, tahtın kenarına yıkılmış, göğsünden sıcak ve temiz kanı yere doğru akmaya başlamıştı. Nurlu yüzünde biraz önceki kederli ifâdeden hiçbir iz kalmamıştı. Yeşil, bâdemî gözleri kapanırken dudakları hâlâ kıpırdıyor, "Kelime-i şehâdet"i tekrarlamaya çalıştığı anlaşılıyordu. Yüzünü tatlı bir ifade kaplamıştı. Sonsuz bir haz ve saâdete gark olduğu anlaşılıyordu. Öyle ya, artık duâsı kabul olmuş, yüce Peygamberimizin kendisine verdiği müjde gerçekleşmişti!.. Artık O da "ilâ-yı kelimetullah" yani Kur'an-ı Kerîm'i korumak ve yüceltmek için can verip Ahrette Allah'ın huzuruna kanlı elbiseleriyle çıkacak olan şehitler kafilesine katılmıştı!..





II

YASLI ZAFER

Sultan Murad'ın son nefesini vermek üzere olduğunu gören Sadrazam Ali Paşa, nöbetçi subayını çağırarak ona şu emri verdi.

" — Derhal etraftaki askerler arasında bir "h â f ı z" mevcud olup olmadığını araştır ve kimi bulursan alıp buraya getir!.."

Subay:

" — Başüstüne Paşa Hazretleri!.." diyerek selâm verip çadırdan çıktı.

Askerlerin çoğu kumandanlarıyla birlikte kaçan düşman kuvvetlerini kovalamakta olduklarından çadırın civarında pek az kimse vardı. Bunlar da Pâdişah'ın muhafazasına ayrılmış olan bir avuç yeniçeriydi.

Nöbetçi subayı birkaç dakika sonra erler arasından "h â f ı z" olduğunu söyleyen temiz yüzlü bir gençle içeri girdiği zaman Ali Paşa ile Timurtaş Paşa, Padişahı itina ile kucaklarına alıp tahttan indirerek alelâcele döşek hâline getirilmiş birtakım

örtülerin üzerinde kıbleye doğru yatırmış bulunuyorlardı. Mübârek nâşı üzerine temiz ve beyaz bir çarşaf örtülmüş, aldığı hançer yarasından akan temiz kanı bu örtüden dışarıya vurmuştu. Hiç kimsede ses yoktu. Âdetâ işâretle konuşuyorlardı. Sanki Başkumandanlarını uyandırmaktan korkuyorlardı. Oysa ki; O, çoktan ebedî uykusuna dalmış, asîl rûhunu yüce Rabbine teslim etmişti!..

Sadrazamın işâretiyle şehidin baş ucuna çömelen hâfız efendi, dokunaklı bir sesle **"Yâsin Sûresi"**ni okumaya başladı. Bu sırada Sadrazam **Ali Paşa**, okunan Kur'an'ı dinlemek üzere yere çömelmeye hazırlanan **Timurtaş Paşa**'nın elinden tutarak:

" — Gel Paşa kardeşim!.. Bizim derhal halledilmesi gereken başka bir işimiz var!.." diyerek O'nunla çadırın önüne doğru yürüdü.

Dışarı çıkarken de nöbetçi subayına kendisi gelinceye kadar içeriye kimseyi sokmamalarını ve başka hâfızlar da bulunarak Kur'an okunmaya devam olunmasını emretti.

Sadrazamın çadırı Pâdişah'ınkine çok yakın kurulmuştu. **Ali Paşa**, Timurtaş Paşa'yla birlikte bu çadırdan içeriye girerken de emir subayına derhal **Kazasker Efendi**'nin buldurulmasını ve yanına getirilmesini, başka hiçbir kimsenin de çadırdan içeriye sokulmamasını sıkı sıkı tenbihledi.

Biraz sonra Kazasker **Cendereli Kara Halil Efendi** bulunmuş ve Sadrazamın çadırına getirilmişti. Kazasker Efendi içeri girdiği sırada Paşalar, Şehzâde **Bâyezid**'le **Yâkub**'dan hangisinin Pâdişah ilân edilmesinin daha doğru olacağı mevzuunda hararetli bir müzakereye dalmış bulunuyorlardı.

"Kazaskerlik", "Şeyhülislâmlık" makamı kuruluncaya kadar Osmanlı Devleti'nde en yüksek ilmî ve adlî makamdı. Kazasker, bütün kadılar yâni hâkimlerle din adamlarının en büyük âmiriydi. Osmanlı Devleti'nde kuruluşundan itibaren din adamlarının rey ve görüşleri sorulmadan hiçbir ciddi karar alınamazdı. Din

adamlarının yapılacak işin İslâm Hukuku demek olan "Şeriat"e uygun görülüp görülmediğine dâir verdikleri bu yazılı cevaplara "Fetvâ" denirdi. Fetvâları önceleri Kazaskerler, sonraları ise Şeyhülislâmlar vermişlerdi.

Osmanlı Devleti'nde tâ **Osman Gâzi** zamanından beri ilme ve âlimlere büyük bir ehemmiyet verilirdi. Başta Pâdişah olmak üzere her rütbeden devlet adamları, kendilerine Allah'ın emirlerini bildiren din adamlarına hürmette kusur etmezlerdi.

Bu yüzden, Kazasker Efendi selâm vererek Sadrazamın çadırından içeri girdiği zaman, Paşalar derhal ayağa kalkarak O'nu karşıladılar. **Ali Paşa,** kendisini ayağına çağırttığı için özür diledikten sonra:

" — Efendi Hazretleri!.." dedi. "Durum müsâid olsaydı, ben sizin bulunduğunuz yere gelirdim. Fakat zaman dar!.. Çok acele olarak ehemmiyetli bir mes'ele hakkında müştereken derhal bir karara varmak mecburiyetindeyiz!.."

Kazasker Efendi, Padişah'a yapılan sûikasdi öğrenmişti. Bu sebeple Sadrazamın **"ehemmiyetli bir mes'ele"** sözüyle neyi kasdettiğini derhal anlamıştı. Buna rağmen yine de:

" — Ne hususta Paşa Hazretleri?!." diye sormaktan kendini alamadı.

Sadrazam **Ali Paşa** anlatmaya başladı ve:

" — Biliyorsunuz," dedi. "**Sultan Murad** Efendimiz Hazretleri fecî bir sûikasd sonunda şehid olmuş bulunuyor. Şehzâdelerin hiçbirinin henüz bu durumdan haberi yoktur. Onlar şu anda kaçan düşmanı kovalamakla meşguller. Fakat birkaç saate varmaz gelirler. Her ikisi de babalarının yerine geçmek ister ve bunun için birbirleriyle çatışmaya kalkışırlarsa hâlimiz nice olur!.. Bu takdirde her birinin emrindeki asker, bir sadâkat borcu olarak kendi kumandanı için kılıca davranır. İşte o zaman binbir güçlükle kurulmuş ordumuzu kendi ellerimizle mahvetmiş oluruz!.. Bu yüzden, mes'ele gâyet nâziktir. Gerçi düşmanda,

Pâdişahımızın şehâdetini öğrense dah. ..undan istifâdeye kalkışacak mecal kalmadı. Fakat yine de bir an bile başsız kalmak bence hiç de doğru olmaz!..

Şimdi hep birlikte iki şehzâdeyi terâzinin birer kefesine koyalım. Hangisinin pâdişahlığa lâyık olduğuna karar verirsek ona bir haberci salarak durumu bildirelim ve kendisini çağırıp tahta çıkaralım. Ondan sonra da diğerinin çâresine bakarız!.."

Sadrazam **Ali** Paşa sözlerinin bu noktasında biraz durakladıktan sonra **Timurtaş Paşa'ya** döndü ve:

" — Ne dersiniz Paşa Hazretleri!.. Bu iki şehzâdenin acaba hangisi pâdişahlığa daha lâyıktır?!." diye sordu.

Timurtaş Paşa, sakallarını Rumeli savaşlarında ağartmış tecrübeli bir kumandandı. Son derecede ileriyi görür bir devlet adamıydı. Hesabını kılı kırk yararak yapar ve dâima devlet ve milletinin menfaatini gözetirdi. Gerektiğinde Allah yolunda ve devleti uğrunda canını fedâya dâima hazırdı. Fikri sorulduğunda, sükûnetle ve tâne tâne konuşur, düşüncelerinde de ekseriya isâbet ederdi.

Şimdi ise, çok sevdiği başkumandanının bu âni şehâdeti karşısında daha da durgunlaşmıştı. Bir müddet boş bakışlarla Ali Paşa'yı süzdükten sonra isteksiz bir şekilde:

" — Siz bilirsiniz Paşa Hazretleri!.." dedi. "Nasıl münâsib görürseniz öyle yapınız!.."

Zaten pek az konuşan **Timurtaş Paşa**'nın bu defa teessüründen hiç konuşmak istemediği anlaşılıyordu. Fakat Ali Paşa:

" — Hayır Paşa kardeşim. Kanaatinizi açıkça söylemelisiniz!.. Allah'a ve millete karşı mes'ulüz. Üzülmekte haklısınız!.. Sizi anlıyorum. Ama ölenle ölünmez!.. Vazifemizi yapmalıyız!.. İsâbetli bir seçim yapmazsak bundan doğacak zararların vebâli bizim üzerimizde kalır!.." dedi.

Bu "vebal" sözü **Timurtaş Paşa**'yı konuşmaya ve bir fikir

beyânına mecbur etti. Zira vebalden yani mes'uliyet altına girmek ve günah kazanmaktan çok korkardı. Bu yüzden sakin bir edâ ile söze başlayarak:

" — Paşa kardeşim!.." dedi. "Madem öyleyse, söyleyeyim. Her iki şehzâde de son derecede iyi yetişmişlerdir. Bu makama her ikisi de lâyıktır. Fakat bence Şehzâde Yâkub'a haber gönderip buraya çağırarak O'nu Pâdişah ilân etmelidir!..

Gerçi **Bâyezid** yaşça daha büyüktür. Bu bakımdan da hak O'nundur denilebilir. Fakat bu o kadar mühim değildir!.. Devletimizin kurucusu **Osman Gâzi Hazretleri** de kardeşlerinin en küçüğü olduğu halde babasının yerine geçmişti. **Orhan Gâzi** Hazretleri ise, ağabeyisi Alâeddin Paşa dururken Pâdişah olmuştu!.."

Timurtaş Paşa, bir an durakladıktan sonra sözlerine devam etti:

" — Böyle düşünmemin bir sebebi de şudur: **Şehzâde Bâyezid** her bakımdan mükemmeldir. Fakat bence biraz fazla sert ve mağrurdur. Bu da Pâdişahlık için büyük bir mahzurdur.

Biliyorsunuz ki; biz Allah yolunda çarpışan bir milletiz. Muvaffakiyetimiz de ancak Allah'ın yardımıyladır, Allah yolunda yürüyenlere ise gurur, asla yakışmaz!..

Buna bir de aşırı sertliği ekleyerek ortaya çıkacak durumu bir hesab ediniz! Korkarım ki; Şehzâde Bâyezid sertliği ve gururu yüzünden hiç kimseye danışıp görüşmeye lüzum hissetmeden pek çok âni karar verir ve devleti helâke götürür!..

Şehzâde **Yâkub** ise, askerlikçe pek de ağabeyisinden geri kalmamakla beraber, huyca rahmetli babasına daha çok benzer. Yani ancak icabettiğinde kullanacağı muvazenli bir sertliği vardır. Benim düşüncelerim bunlardır. Yine de siz bilirsiniz!.." diyerek başını önüne eğdi.

Sadrazam **Ali Paşa** O'ndan bu cevabı beklemiyordu. Bu

yüzden O'nu hayret ve alâka ile dinledikten sonra:

" — Paşa kardeşim!.." dedi. "Pek güzel söylersin! Fakat kabul etmek gerektir ki, Şehzâde Bâyezid askerlikçe kardeşinden çok üstündür. Daha bugünkü savaşta bile bunu isbat ederek kardeşini mutlak bir mağlubiyetten kurtardığına hep birlikte şâhid olmadık mı!.. Hattâ bunu gören Sultan Murad Efendimiz bile:

" — Bu ancak O'nun yapabileceği bir işti. Askerler O'na sebepsiz yere "Yıldırım" adını takmamışlar!" diyerek takdirlerini belirtmemişler miydi?!.

Bu şekilde söze başlayan Sadrazam Ali Paşa, Şehzâde Beyâzıd'ın iştirâk ettiği savaşlardaki parlak başarılarını bir biri arkasına hikâye ederek O'nu pâdişah ilan etmenin daha doğru olacağını isbat etmeye çalışıyordu.

Bu sırada Paşaların bu konuşmalarını hemen hemen hiç söze karışmadan dinlemekte olan Kazasker Efendi'ye de önce Timurtaş Paşa'nın sözleri çok doğru gözükmüştü. Fakat Ali Paşa, Şehzâde Bâyezid'in meziyetlerini anlattıkça içinden O'na hak vermeye başlamıştı. Hattâ Ali Paşa, Sultan Murad'ın sağlığında Şehzâde Bâyezid'e daha çok kıymet verdiğini ve O'nu daha ziyâde beğendiğini söyleyince kendisi de Ali Paşa'nın bu görüşünü doğrulayan bâzı müşâhedelerini hatırlamıştı. Bu yüzden Bâyezid'i seçmek kendisine Sultan Murad'ın yerine getirilmesi gereken bir vasiyeti gibi gelmişti.

Kazasker Efendi, düşüncelerinin bu noktasında hayallere dalmıştı. Artık Ali Paşa'nın ne söylediğini farkında bile değildi. Gözlerinin önünde Şehzâde Bâyezid'in sekiz yıl evvel Bursa'da icra edilen düğün merâsimi ve Sultan Murad'ın o günkü memnun ve mes'ud hâli canlanmıştı.

Gerçekten Şehzâde Bâyezid'in Germiyanoğlu Süleyman Şâh'ın kızı Devlet Hatun'la evlenişi sırasında Bursa'da yapılan düğün merâsimi peri masallarında bile görülmemiş derecede bir

ihtişam içinde cereyan etmişti.

Merkezi "**Kütahya**" olan Germiyan Beyliği, **Sultan Murad**'ın tahta geçtiği sırada kuvvetçe Osmanlı Devleti'ne hemen hemen denkti. Fakat Osmanlılar Rumeli'de üst üste birbirinden parlak zaferler kazanarak arâzilerini bir hayli genişletince "Anadolu Beylikleri'nce korkulacak bir varlık hâline gelmişlerdi.

Germiyan Beyliği, Osmanlı Devleti'yle Karaman Beyliği arasında sıkışıp kalmıştı. Karamanoğulları, Konya ve yöresine sâhip olduklarından kendilerini "**Selçuklu Devleti**"nin tabii bir vârisi sayıyor ve başta Osmanlılar olmak üzere bütün Anadolu Beylikleri'ne düşmanlık güdüyorlardı.

Fazladan olarak da bu sırada Germiyanlılar, Karaman Beyliği'ne karşı İsparta yöresinde hüküm süren "**Hamidoğulları**"na yardım etmişlerdi. Bu yüzden de Karamanoğulları'ndan çekinmekteydiler.

Sultan Murad ise yüzünü Batıya çevirmişti. Rumeli'de küffara karşı üst üste zaferler kazanıyor ve Anadolu Beylikleri'ne karşı son derecede dostâne bir siyâset takib ediyordu.

Bu sebeplerle Osmanoğullarıyla bir akrabalık tesis etmek isteyen Germiyanoğlu Süleyman Şah, ülkesinin ileri gelen âlimlerinden biri olan **İshak Fakih**'in başkanlığı altında seçkin kimselerden kurulu bir heyeti kıymetli hediyelerle o sırada Edirne'de bulunan **Sultan Murad** nezdine göndermişti. Bu heyet, **Süleyman Şah**'ın kızı Devlet Hatun'u Şehzâde Bayezid'e zevceliğe teklif etmiş ve bu kabul edildiği takdirde gelinin çeyizi olmak üzere "**Kütahya**", "**Simav**", "Tavşanlı" ve "Eğriöz" kalelerinin de Osmanlılara verileceğini bildirmişti.

Sultan Murad bu teklifi memnûniyetle kabul etmiş, hemen Bursa'ya gelerek düğün hazırlıklarına başlamıştı. Bütün Müslüman devletlerin ileri gelenlerine davetçiler gönderilerek muhteşem bir düğün programı hazırlanmıştı.

Aradan bir ay bile geçmeden hazırlıklar ikmal edilmiş, gelini,

gidip getirmek için Bursa'dan muazzam bir kâfile yola çıkarılmıştı. Binden fazla seçkin insanın teşkil ettiği bu kâfileyi Kütahya Şehri'nin varoşlarında karşılayan Germiyanoğlu Süleyman Şah, misafirlerinin geçeceği bütün yolları kıymetli halılarla döşetmişti.

Kazasker Efendi de bu misâfirler arasında olduğu için her şeyi, en ince teferruatına kadar hatırlıyordu.

Kütahya'da birçok ziyâfetlerle ağırlandıktan sonra tekrar yola çıkan kâfile bu defa üç bin kişiden fazlaydı. En önde beyaz bir at üzerine bindirilmiş olan gelin gidiyordu. Atın bütün koşumları som altındandı. Süleyman Şah, bu gelin alayına dâhil olanlara hil'atler giydirmiş, hepsini ihsan ve hediyelere gark etmişti. Yol boyunca halkın hayranlık ve alâka duygularıyla, coşkun tezâhüratı içinde ilerleyen gelin alayının zenginlik ve ihtişamı, seyredenlerin gözlerini kamaştırıyordu.

Bursa, her taraftan gelen misafirlerle tıklım tıklım dolmuştu. Akla durgunluk verecek derecede zengin hediyelerle gelen Müslüman devletlerin elçileri, Sultan Murad'a birbiri ardından, getirdikleri hediyeleri sunuyorlardı.

Memlük Sultanı'nın elçisi, eğerleri çok kıymetli taşlarla süslenmiş cins arap atları, diğerleri de ondan geri kalmayan kıymetli hediyeler getirmişlerdi. Anadolu Beyliklerinin elçileri ise, göz kamaştırıcı hediyelerle âdeta birbirinden baskın çıkmak için yarışmışlardı.

Fakat asıl hayal ötesi kıymetli hediyeleri Osmanlı ileri gelen bey ve kumandanları takdim eylemişlerdi. Bunlar arasında Evrenuz Bey'inkiler hepsinden daha muhteşemdi.

Evrenuz Bey, her biri diğerinden daha genç ve güzel, yüzü kız yüzü erkek ikiyüz esir takdim etmişti. Bunlar tek sıra halinde Sultan Murad ve seçkin dâvetliler önünde resmi geçit yapmışlardı. Erkek esirlerin ilk onu ellerinde içleri duka altunu dolu gümüş tepsiler taşıyordu. Müteakip O'nun ellerinde ise

yine içleri gümüş akçelerle dolu tepsi ve sahanlar vardı. Geri kalan sekseni de ellerinde, üzerleri kıymetli taşlarla işlenmiş sahan, maşrapa, ibrik, leğen ve şamdan gibi altın ve gümüşten ma'mul kıymetli eşyalar olduğu halde dâvetlilerin önünden büyük bir intizamla geçmişlerdi.

Bundan sonra dâvetlilerin önünden geçen yüz genç ve güzel esir kız ise, erkek esirleri bile gölgede bırakacak bir servet ve ihtişamla resmî geçidi tamamlayarak seyircilerin takdir ve hayranlıklarını üzerlerinde toplamışlardı.

Bu kıymetli hediyeler, Osmanlı Devleti'nin zenginlik ve ihtişamını bütün yabancı elçilerin gözü önünde ortaya koymakta ve bir Osmanlı Paşası'nın bile komşu devletlerden daha zengin olduğunu göstermekteydi!..

Sultan Murad, sonsuz bir haz ve sâadet içindeydi. Takdim edilen hediyelerden kendine hiçbir şey alıkoymamıştı. **Evrenuz Bey**'in yüzü kız, yüzü erkek olan iki yüz esirini, elleri üzerinde taşıdıkları muazzam servetle birlikte Memluk Sultanı'na verilmek üzere Mısır elçisine, Mısır'dan gönderilen cins atlarla kıymetli eğerleri de **Evrenuz Bey**'e teslim ve hediye etmişti. Diğer hediye getirenlere de daha kıymetli hediyelerle mukabele etmişti. Onların hediyelerini de âlimlerle diğer ileri gelen kimselere ve fakirlere dağıtmıştı.

Zihni, bu muhteşem düğünün debdebesiyle meşgul olan Kazasker Efendi, **Sultan Murad**'ın Şehzâde Bâyezid'e daha büyük bir sevgi ve alâka duyduğuna artık tamamen kanaat getirmişti. Belki daldığı bu hayal âlemine daha da devam edecekti. Fakat Sadrazam **Ali Paşa** bu sırada Şehzâde **Bâyezid** hakkındaki konuşmasını bitirip de:

" — Siz ne dersiniz Efendi Hazretleri!.." diye kendisine hitab edince daldığı âlemden ayrılıp:

" — Doğru söylersiniz Paşa Hazretleri!.. Bence de Şehzâde **Bâyezid** Hazretleri babasının yerine geçmeye daha lâyıktır. Ka-

naatimce Sultan Murad Efendimiz de sağ olsalardı O'nu tercih ederlerdi" dedi.

Ali Paşa bu cevaptan memnun kalmıştı. Tekrar Timurtaş Paşa'ya döndü ve:

" — Siz Paşa Hazretleri, Şehzâde Bâyezid Hazretleri'nde biraz fazla "sert ve gururlu olmak" gibi iki zaaf görüyorsunuz. Bunda tamamiyle haklısınız. Fakat unutmamak gerektir ki; devletimizin dört tarafı düşmanla çevrilidir. Bu bakımdan disiplini ayakta tutacak olan sertliğe biraz da ihtiyaç olduğunu kabul etmek mecburiyetinde değil miyiz?!.

Gurura gelince, düşününüz ki; Şehzâde Bâyezid Hazretleri henüz otuz yaşlarında bir gençtir. Zamanla savaşlarda pişip olgunlaşır ve bu zaafını da yener kaatindeyim.

Vakit azaldı. Şehzâdeler, neredeyse düşman takibinden dönerler. Unutmayınız ki; her birinin emrinde ordumuzun bir yarısı vardır. İkisi de Pâdişah olmak ister ve bu uğurda birbirleriyle çatışırlarsa ne yaparız!.. Nice mâsum kanları dökülür bir hesab ediniz!.. Daha fazla gecikmeye gelmez. Artık bir karara varmalıyız. Yoksa sonraki pişmanlık fayda vermez. Elimizi çabuk tutmalıyız" dedi.

Bunu üzerine Timurtaş Paşa:

" — Doğru söylersin Paşa kardeşim!.. Tedbiriniz yerindedir. Allah, devlet ve millet için hayırlı etsin!.." diyerek Ali Paşa'yı tasdik etti. Kazasker Efendi de aynı görüşe katılınca Ali Paşa ellerini birbirine çarparak kapıdaki emir subayını çağırdı ve:

" — Derhal atına atla!.. En kestirme yollardan Şehzâde Bâyezid Hazretleri'ne ulaş!.. Sultan Murad Efendimizin şehid olduğunu bildir!.. Acele buraya yetişmesini söyle!.. Yolda Şehzâde Yâkub'a veya adamlarına rastlarsan ağzını sıkı tutup hiçbir şey hissettirme!.." emrini verdi.

Emir Subayı:

" — Baş üstüne Paşa Hazretleri!.." diyerek çadırdan dışarı

çıktı.

Atına atlayıp yarım saat zarfında, en kestirme yollardan Şehzâde **Bâyezid**'e ulaşan emir subayı O'na acı haberi vermişti.

Paşalar Şehzâde **Bâyezid**'e haber saldıktan sonra **Sultan Murad**'ın mübârek nâşı bulunan çadıra dönmüş, başlarını önüne eğerek hâfızların okudukları Kur'an-ı Kerim'i dinlemeye koyulmuşlardı.

Aradan az bir zaman geçmişti ki; Şehzâde **Bâyezid** yanında ileri gelen kumandanlardan **Saruca Paşa** ile **Evrenuz Bey** olduğu halde çadırdan içeri girdi.

Bu anda Şehzâde'nin âh u figânı ile hâfızların yanık sesleri birbirine karıştı. Babasının mübârek nâşı üzerine kapanmış, hıçkırıklarını zabtedemiyordu!..

Sadrazam **Ali Paşa,** Şehzâde'ye doğru eğilerek yavaş bir sesle:

" — Efendimiz!.. Kul tâifesi arasında aczinizi göstererek âh u figân eylemek sizlere yakışmaz!.. Metin olunuz ve geçip şu tahta oturunuz ki "b i a t" edip Pâdişahlığınızı ilân edelim!.." diye fısıldayınca Şehzâde **Bâyezid** acele olarak çağrılışındaki asıl sebebi kavrayarak doğruldu ve göz yaşlarını zabtederek geçip tahta oturdu!..





Çadırın civarında o anda kumandan ve erlerden pek az kimse bulunduğundan **"biat merâsimi"** on dakika içinde bitmişti.

Bu merâsim yeni Pâdişah'ın seçilişini kabul etmek mânâsına gelen bir nev'î seçimdi. Biat merâsiminde yeni Pâdişah tahtına oturur, dizinin üzerine konulan uzunca bir şalın ucu tahtın kenarından sarkıtılırdı. Hazır bulunanlar tek sıra halinde Pâdişahı selâmlayarak önünden geçer ve bir ucu tahtın kenarında sarkıtılan şalı öper gibi yaparlardı. Bunun mânâsı; "Senin Pâdişahlığını kabul ediyorum!" demekti.

Pâdişah'ın önünden önce âlimler geçerdi. Bunlar, bir ucu tahtın kenarından sarkıtılan şalı öpmez ve selâm verirken de eğilmezlerdi. Pâdişah da onlar geçerken kendilerine hürmetini göstermek için yağa kalkardı.

Tahtın önünden bu şekilde âlimlerden sonra kumandanlar geçerdi. Sonra da erler ve diğer hazır bulunanlar!.. Bu sûretle merâsim tamamlanınca en yüksek rütbeli din âlimi yüksek sesle bir duâ okur, herkes "âmin!.." derdi. Bundan sonra da askere

"Cülûsiye" denilen bahşişler dağıtılırdı.

Bu defa da yine böyle oldu. Kazasker Efendi duâsını "El - fâtiha!" diyerek bitirince merâsim tamamlanmıştı. Neferler birer ikişer dışarıya çıktılar. Çadırda artık Padişah olan Sultan Bâyezıt ile Paşalar başbaşa kaldılar.

Düşman takibindeki Şehzâde Yâkub ve diğer kumandan ve erler neredeyse dönmek üzereydiler. Çadırın dışında meş'âle ve çırağlar yakılmıştı. Askerler zafer şenliği yapıyordu. Çoğalan seslerden düşmanın takibindeki erlerin bâzılarının döndüğü anlaşılıyordu. Kimi Sultan Murad'ın şehâdeti haberini duyunca ağlıyor, kimi Yıldırım Bâyezid'in tahta geçtiğini öğrenince sevinerek zafer şenliğine katılıyordu.

Çadırın açık kapısından bu durumu gören Ali Paşa, vazifesinin henüz bitmediğini anlayarak yeni Pâdişah'a döndü ve:

" — Efendimiz!.." dedi. "Her şeyden ehemmiyetli olan husus, devlet ve milletimizin bekâsıdır. Bu da, ordumuzdaki birlik ve beraberliğe bağlıdır. Bence ilk yapılacak iş, birâderiniz Yakub Bey mes'elesini halletmektir!.."

Ali Paşa, sözlerinin bu noktasında bir an duraklayarak gözlerini diğer paşalar üzerinde gezdirdi. Onların hiçbirisinin o ana kadar bu mesele üzerinde düşünmemiş oldukları yüz ifadelerinden anlaşılıyordu. Esasen hepsi de sevinmekle üzülmek arasında şaşkın ve mütereddittiler. Bir tarafta Sultan Murad Hazretleri'nin mübârek nâşı yatıyor, diğer taraftanda yeni Pâdişah, muazzam Osmanlı Tahtı'nda bir dirâyet ve cesâret heykeli halinde dimdik oturuyordu.

Ali Paşa sözlerine devamla:

" — Şehzâde Yâkub Hazretleri'nin Pâdişahlığınızı kabul etmeyerek emrindeki askerlerle karşı koymaya kalkışabileceğini hesap etmek mecburiyetindeyiz!.. O takdirde birbirimizi kırarak biraz evvel perîşan eylediğimiz düşmana gülünç oluruz!.." dedi.

Pâdişah dalgın ve düşünceli görünüyordu. Sadrazama hitab ederek:

" — Paşa Hazretleri!.. Düşündüğün tedbir nedir?" diye sordu.

Bunun üzerine Ali Paşa daha açık konuşmak lüzum ve ihtiyacını hissetti ve:

" — Sultanım!.." dedi. "Tedbir odur ki, Şehzâde Yâkub'a acele bir haberci göndererek Sultan Murad Efendimizin kendisini çağırttığını bildirelim. Geldiğinde çadırda tertibat olarak O'nu yay kirişiyle boğduralım!.."

Ali Paşa sözünü bitirir bitirmez Pâdişah'ın yüzüne baktı. O'nun bu tedbirden pek memnun olmadığı belli oluyordu. Muhakkak ki, tahta geçer geçmez ilk icraat olarak kardeş kanı dökmek istemiyordu. Endişeli bir şekilde:

" — Başka bir çâre bulamaz mıyız, Paşa Hazretleri?!." diye sordu.

Paşaların hepsi de başlarını önlerine eğmiş susuyorlardı. Bu suale yine Ali Paşa cevap verdi:

" — Sultanım! Anlıyorum ki; kardeş kanı dökmek istemiyorsunuz. Haklısınız!.. Bu, kolay karar verilebilecek bir iş değildir. Belki de baş kaldırıp isyan etmez diye düşünüyorsunuz. Fakat bir de aksi ihtimali düşününüz!.. O takdirde dökülecek mâsum kanları ve devletimizin karşılaşacağı tehlikenin büyüklüğüyle kardeşinizin kanını şöyle bir mukayese ediniz!.. Böyle bir tehlikenin muhtemel olup olmadığı için de "Şehzâde Savcı Bey vak'ası"nı hatırlamak kâfidir!.."

Ali Paşa'nın hatırlattığı "Savcı Bey vak'ası" o ana kadar kardeşi Yâkub Bey'in canına kıymak istemeyen ve bu işe başka bir hal çâresi arayan Pâdişah'ın zihnine takılmıştı.

Şehzâde Savcı Bey de Yıldırım Bâyezid'in kardeşiydi. Sultan Murad'ın tahta geçtiği sırada Bizans Kralı bulunan Beşinci Yuannis, Rumeli'deki Türk ilerleyişini durdurmak için yardım sağlamak üzere bazı Hıristiyan devletleri ve Papalık nezdinde

mâceralı birkaç seyahat yapmıştı. Bunlardan eli boş döndüğü gibi bir seferinde de uğradığı, yolu üzerindeki Venedik'te eski bir borcundan dolayı tevkif ve hapsedilmişti. Esâretten kurtulmak için seyahate çıkarken yerine vekil bıraktığı büyük oğlu Andronik'e haber göndererek para istemişti. Andronik'in hazinede para mevcud olmadığını bildirmesi üzerine Selânik Vâlisi olan diğer oğlu Manuel'e müracaat etmiş ve ancak O'nun gönderdiği bir miktar parayı vererek canını kurtarabilmişti.

İstanbul'a döndükten sonra kendisini esâretten kurtaran oğlu Manuel'i saltanat ortağı yapmıştı. Seyahatten eli boş döndüğü için de Osmanlılar'la anlaşarak onların Rumeli'deki fetihlerini kabul etmiş ve kendilerine savaşlarda asker vermeyi de taahhüd etmişti.

Daha sonra, 1363 Yılında imzalanan bu anlaşmayı ihlâl ettiğinden üçüncü oğlu Teodoros'u Türkler'e rehin vermek sûretiyle anlaşmayı yenilemişti.

İkinci oğlu Manuel'i kendisine saltanat ortağı yapmasına kızan Andronik, babasının, yaptığı anlaşma gereğince, bir kısım askerleriyle Sultan Murad'ın emrinde ve Anadolu'da bulunmasından istifade ederek isyan etmişti. Fakat tuhafı şuydu ki; bu sırada Rumeli'de bulunan Savcı Bey'i de kandırarak, O'nu da babasına karşı isyan ettirmişti. Babalarına, karşı isyan eden bu iki âsi Şehzâde kuvvetlerini birleştirmişlerdi. Derhal Rumeli'ye geçen Sultan Murad bunların etrafındaki kuvvetleri dağıtmış, kaçan âsi şehzadeler, Dimetoka'ya sığınmışlardı. Sultan Murad bunların yakalanması işini Şehzâde Bâyezid'e havâle etmişti.

Bâyezid, kısa süren bir çarpışmadan sonra âsileri yakalayarak babasına getirmişti. Devletin birlik ve beraberliği üzerine titreyen Sultan Murad, Andonik'i babasına teslim etmiş, kendi şehzadesi Savcı Bey'i ise gözlerine mil çektirdikten sonra öldürtmüştü. Halbuki son derecede merhametliydi. Buna

rağmen devlete isyan ederek birliği tehlikeye koyan ve birçok mâsumun kanının akmasına sebep olan öz oğlunu bile asla affetmemişti!..

Bunları hatırlayan yeni Pâdişah, **Ali Paşa**'ya hak verir gibi olmuştu. Fakat yine de kardeşine kıymak istemediği belli oluyordu. Çünkü **Savcı Bey** devlete fiilen isyan etmişti. Halbuki **Yâkub Bey**'in ne yapacağı henüz belli değildi. Belki de isyan etmeyecekti. Ama ya ederse?!. İşte Pâdişahı bu nokta düşündürüyordu. Üstelik O'nun isyan edip etmeyeceğini anlamak için uzun boylu düşünüp taşınmaya vakit de yoktu. Şehzâde **Yâkub**, düşman takibinden mutlaka dönmüş olmalıydı. Şu anda belki de oraya gelmek üzere yoldaydı.

Pâdişah'ın bu tereddüdünü yüzünden anlayan **Ali Paşa**:

" — Sultanım!.." dedi. "Size bu teklifi yapmamız sırf devletin birlik ve dirliğini düşündüğümüz içindir. Yoksa ki; hâşâ Şehzâde Hazretleri'ne bir kasdimiz yoktur. Bunu şahsî bir sebeple de istiyor değiliz. Eğer bunu sağlamak için ben kulunuzun kellesini vurmak gerektiğine kani olursanız, bunda dahi tereddüd etmeyiniz!.. Devlet millet sağ olsun, der kanımızı helâl ederiz!.. Düşüncenizde yanılmış olursanız katledilen, mâsum olduğu için Allah huzuruna tertemiz çıkar!.. Siz de niyetiniz üzere mes'ul olmazsınız. Ama düşüncenizde isabet varsa büyük bir fitne önlenmiş olur!..

Pâdişahlar bu gibi hallerde fırtınaya tutulmuş bir geminin kaptanına benzerler. Eğer kaptan, bir kısım malını denize dökerek gemisini kurtarmak imkânı varken o bir kısım malı esirger de cesur ve fedakâr davranmazsa gemiyi içindekilerle birlikte batırır!.. Benim bildiğim budur. Ama siz daha doğru düşünürsünüz. Pâdişahlara Allah'ın ilhâmı vardır. Ferman sizindir!.."

Ali Paşa artık susmuştu. Pâdişah, bir hayli ikna olmasına rağmen yine de tereddüd geçiriyor, bir türlü kardeşine kıymak

istemiyordu. Diğer Paşalara dönerek:

" — Siz ne dersiniz Paşalarım!.." dedi.

Paşalar, o ana kadar önlerine eğik duran başlarını kaldırdılar. Hepsi de pek çok savaşlara girmiş, sakallarını devlet ve millet yolunda ağartmış tecrübeli kumandanlardı. Ali Paşa'yı can kulağıyle dinlemiş ve vicdanen O'na hak vermişlerdi. Onlar da kısa kısa cevaplarla Sadrazamın görüşüne katıldıklarını bildirdiler. Bunu üzerine Kazasker Efendi'ye dönen Pâdişah:

" — Fetvâ verir misiniz Efendi Hazretleri?!." diye sordu.

Kazasker Efendi'nin "Evet" mânasında başını sallaması üzerine de:

" — Pekâlâ!.. Pekâlâ!.. Allah cümlemizin günahlarını affetsin!.." diye mırıldandı.

Sadrazam Ali Paşa, bu kararın icabını yerine getirmek için çadırdan dışarı çıkarken ilk kararı, kendi öz kardeşinin idamına dâir olan yeni Pâdişah kaderin bu zorlu mecburiyetiyle karşı karşıya gelmenin ve başka bir hal yolunun bulunamamasının ızdırabıyla kahrolarak boşanan sıcak göz yaşlarını zaptedemiyordu!..





Ertesi gün "Kosova" Sahrası'nda, sabah namazından sonra saf bağlayıp namaza duran gâzilerin önünde iki şehid duruyordu. Bunlardan biri, duâsı kabul olup şehâdet şerbetini içen **Sultan Murad,** diğeri ise, O'nun tâlihsiz şehzâdesi **Yakub** Bey'di!..

Yeni Pâdişah'ın, nihâyet katline râzı olduğu **Yakub** Bey'e gönderilen haberci O'na yolda rastlamıştı. Yorgun argın düşman takibinden dönmekte olan **Yakub Bey**'e, babasının derhal huzuruna gelmesini emrettiği bildirilince silâh arkadaşlarına dönerek:

" — Siz yavaş yavaş geliniz!.. beni Gâzi babam çağırtmış!.." diyerek atını mahmuzlamıştı.

Kendisine tertiplenen tuzaktan habersizdi. Son sür'atle ölüme gittiğini asla bilmiyordu!..

Gece karanlığında babasının çadırı diye O'nu Sadrazamın çadırına sokmuşlar, içeri girdiği anda üzerine atılan cellâtlar genç Şehzâdeyi yay kirişiyle boğmuşlardı!..

Cenâze namazı kılındıktan sonra Bursa'ya doğru yola çıkarılan baba oğul bu iki tabutun arkasından bakakalan gâziler, göz yaşlarını tutamıyorlardı. Bir gün evvel hakikaten büyük bir

zafer kazanmışlardı. Fakat bu zaferin sevincini bir türlü hissedemiyorlardı. Yüreklerinde bir keder düğümleniyor, tarif edilemez acı ve buruk bir hisle sarsılıyorlardı.

Sultan Murad, şehâdeti nihâyet kendisi arzu etmişti. Fakat **Şehzâde Yakub**'un gencecik yaşta isyan etmek ihtimali var diye boğdurulmasını bir türlü hazmedemiyorlardı. Pek tabiî herkesden, **Ali Paşa** kadar devletin birlik ve beraberliği endişesiyle hareket ederek hislerine hâkim olması beklenemezdi.

Bu yüzden bu, "**Birinci Kosova Harbi**"nin gâlipleri, kazandıkları büyük zaferin hazzını tam mânâsıyla hissedemiyorlardı. Arkasından bakakaldıkları iki mübârek şehidin kıvrılan yollarda bir görünüp bir gözden kaybolarak Bursa'ya doğru yol alan tabutları, zaferlerinin şan ve şerefi üzerine bir bulut gölgesi gibi düşmüş ve onu matlaştırmıştı. Gerçekten bir gün önce pek büyük bir zafer kazanmışlardı. Fakat bu, bir "**yaslı zafer**"di!..





III

İKİ KÜÇÜK DOST

Bursa Sarayı, etrafı yüksek duvarlarla çevrilmiş geniş ve bakımlı bir bahçenin içine inşa edilmişti. "Taht Salonu" ile diğer birçok yüksek Devlet dâiresini ihtiva eden bir merkez bina vardı. Bunun etrafında da bahçenin şurasına burasına serpilmiş birçok şirin ve sanatkârâne yapılmış bina yer alıyordu. Türk işçi ve ustalarının öz emekleriyle meydana getirilmiş olan bu binalar, Türk taş ve tahta oymacılığının en güzel örnekleriydi. Bu bunlardan biri de "Enderun" denilen saray mektebi idi.

Bu mektepte Saray mensuplarının çocuklarıyla, "Yeniçeri Ocağı"na kaydolan Hıristiyan çocukları okutulur ve yetiştirilirlerdi.

Söğüt'te kurulan küçük "Osmanlı Beyliği" kısa zamanda kuvvetlenip genişleyerek hududları Marmara sahillerine varan kudretli bir devlet haline gelmişti. Buradan, Orhan Gâzi'nin büyük oğlu Süleyman Paşa kumandasında Çanakkale Boğazı geçilerek Avrupa topraklarına ayak basılmıştı. Bu büyük hamle,

Türkler'in önüne yeni bir fetih sahası açmıştı. Bu saha, onların "Rumeli" dedikleri Doğu Avrupa topraklarıydı. Burada üst üste birbirinden parlak zaferler kazanılıyordu. Halkı, Bizans zulümlerinden usanmış olan koca memleketler, kolayca Osmanlı idaresi altına girmeye başlamışlardı.

Ancak, bu muazzam fetih hareketi, geniş kadrolu bir orduya ihtiyaç gösteriyor, Osmanlı Devleti'nin nüfusu ise, buna kâfi gelmiyordu. Bu yüzden yeni fethedilen yerlerdeki kimsesiz Hıristiyan çocuklarını toplayarak Müslüman terbiyesiyle yetiştirip "Yeniçeri" adıyla yeni bir ordu sınıfı kurulması düşünülmüştü.

Her yaz, Rumeli'ye giden bir heyet, davullar çalıp, tellâllar bağırtarak kimsesiz Hıristiyan çocuklarını toplayıp Bursa'ya getiriyordu. Bunlar, merâsimle sünnet ettirildikten sonra Enderun'da askerlik çağına kadar tam bir Müslüman çocuğu gibi yetiştirilirlerdi.

Bu şekilde Enderun'da yetiştirilerek Osmanlı Ordusu'na katılan Müslümanlaştırılmış Hıristiyan çocuklarından kurulu Yeniçeri Sınıfı'nın mevcudu, Birinci Sultan Murad zamanındaki Kosova Meydan Muharebesi'nde henüz sâdece bin kişi kadardı. Böylesine azlık olmalarına rağmen, iyi yetiştirilmiş olmaları ve savaşlarda daima Pâdişâhın muhafazasına memur olarak O'nun etrafında yer almaları sebebiyle kendilerinden her yerde çokça ve övgüyle bahsedilmekteydi.

Yeniçeriler, son derece sıkı bir disiplin altında yetiştirilir, savaş san'atıyla birlikte dinî bilgileri de öğrenirlerdi. Enderun'un küçük mescidinde beş vakit namazlarını cemaatle kılarlardı. Çünkü buraya alınan çocuklar arasında yedi yaşından küçük olanı bulunmazdı. Zaten her Müslüman çocuğu, en geç yedi yaşında muntazaman namaz kılmaya başlardı. Dersler ve silâh talimleri de, namaz vakitlerine göre ayarlanmıştı.

Tâlimlerde hakiki fakat küçük silâhlar kullanılırdı. Kılıçlar, kalkanlar, gürzler ve her çeşit savaş âletleri onların kul-

lanabilecekleri büyüklükte olurdu. Çocukl... ...er yıl bir yaş daha alıp vücudça serpildikçe bu silâhlar da biraz daha büyükleriyle değiştirilirdi.

Saray bahçesinin hemen her tarafı çeşitli ağaçlar ve nâdide çiçeklerle bezenmiş olduğu halde Enderun'un önünde çakıl döşenmiş geniş bir meydanlık vardı. Silâh talimleri burada yapılırdı. Bir sınıf dışarda talimdeyken diğerleri de içeride çeşitli dersler görürlerdi. Bu dersler, tarih, coğrafya, hesap ve hendese (geometri) gibi bir savaşçıya yarayan ilimlerle İslâmiyet'e aitti.

Bir gün, Enderun'un önündeki çakıl döşeli meydanlıkta üçüncü sınıfta okuyan çocukların kılıç kalkan tâlimleri vardı. Bu sınıfta okuyan çocukların en büyüğü on iki, en küçüğü de on yaşındaydı.

Kılıç kalkan dersini veren, **Firuz Bey** adında son derecede sert ve disiplini seven bir hocaydı. **Firuz Bey,** karayağız bir Anadolu çocuğuydu. Birçok savaşlara girmiş ve üstün başarılar kazanmıştı. Vücûdunun görünen yerlerinde bile bâzı yara izleri vardı. Bunlardan sağ kaşının üzerindeki O'nun yüzüne daha erkekçe bir ifâde kazandırıyordu. Bunun, Kosova Meydan Muharebesi'nde aldığı söyleniyordu.

Talebeleri arasında, O'nun hatır için hocalık ettiği duyulmuştu. Söylentiye göre **Firuz Bey,** Sadrazam **Ali Paşa**'nın emrine karşı gelmemek için savaş meydanlarından ayrılarak hocalık etmeyi mecburen kabul etmiş imiş!.. Ataları **Ertuğrul Gâzi** ile birlikte Söğüt'e ilk gelenlerdenmiş!.. Âilesinde pek çok şehid ve gâzi varmış, deniliyordu.

Mektebin en itibarlı hocası olan **Firuz Bey,** çocukların kendisinden en fazla çekindikleri bir kimseydi. Halbuki O'nun şimdiye kadar hiçbir talebeyi dövdüğü hatta azarladığı bile görülmemişti. Buna rağmen O'nu her görenin kalbi ürpertiyle çarpardı. Kendisiyle konuşurken hiç kimse O'nun çatık kaşlı ve hiç gülmeyen çehresine bakmak cesâretini asla gösteremezdi.

Ordunun yeni bir sefere uğurlandığı bir gün, talebenin birisi Firuz Bey'i tesâdüfen muallimler odasında tek başına oturmuş ağlarken görmüştü. Bu haber, kısa bir zamanda bütün mektebe yayılmış ve herkes O'nun artık seferlere katılamadığı için hırsından ağladığına hükmetmişti. Muhakkak ki; O, bu mektepte kendisini zincire vurulmuş yaralı bir arslan gibi hissediyordu. Pek az konuşur ve dâima son derecede asabi görünürdü. Sanki dinmeyen bir iç sızısı çekiyordu!..

O gün, çocukları bahçede ikişer ikişer eleştirerek onlara kılıç kullanmasını ve kalkanla rakibin kılıcından korunmasını öğretiyordu. Herkes bir taraftan karşısındakine hücum ediyor, diğer taraftan da kalkanıyla kendisini korumaya çalışıyordu. Çelik kılıçların kalkanlar üzerine inmesinden çıkan sert madenî sesler, birbirine karışıyor ve karşı binalarda yankılanıyordu.

Firuz Bey, birbirleriyle vuruşan çocuklar arasında dolaşıyor ve gördüğü hataları düzeltiyordu. O, böyle çocukların hareketlerini kontrol ede ede sıraların bir başına vardığında, öbür başta iki çocuk silâhları bırakarak kıyasıya yumruklaşmaya başlamışlardı.

Kavgacıların biri, diğerine nazaran daha iri yarı gözüküyordu. Rakibini altına almış, kafasını çakıl taşlarına sürtüyordu. Alttakinin burnundan bir kan fışkırmaya başlamış ve bu kan, soluk ve çilli yüzüne yayılmıştı. Oldukça cılız ve rakibinden küçük görünüşlüydü.

Çocuklar, bir arada onların etrafında toplanarak dövüşü seyre koyulmuşlardı. Alta düşmüş olan cılız çocuğun akan kanlarını gördükleri halde hiçbirisi bunları ayırmayı düşünemiyordu!.. Sanki ortada eğlenceli bir oyun oynanıyordu. Bir anda Firuz Bey gibi sert bir hocanın dersinde olduklarını bile unutuvermişlerdi. Üstelik hiç birisi, kavganın ne sebeple ortaya çıktığını bilmediği gibi, kimin haklı, kimin haksız olduğundan da haberleri yoktu. Buna rağmen:

" — Vur!.."

" — Yaşa!.."

" — Varol!.." gibi sözlerle bağrışıyor ve kavgayı kızıştırıyorlardı.

Bu sesler her an biraz daha azalan kılıç ve kalkan şakırtısının üstüne çıkıp da Firuz Bey'in kulağına varınca, birden arkasına dönüp baktı. Öbür baştaki çocukların talimi bırakıp bir oraya toplaştıklarını görünce o tarafa yöneldi. Yavaş yavaş ve vakur adımlarla yürüyordu. Önce talim sırasında iki çocuğun kazara birbirlerini yaraladıklarını sanmıştı. Çünkü böyle vak'alar sık sık ortaya çıkardı. Gerçi eşlerin herhangi birinin hatasından istifade ederek karşısındakini yaralaması şiddetle yasaktı. Fakat bazan kasdî olmaksızın böyle vak'aların zuhur ettiği oluyordu.

Firuz Bey, kalabalığa doğru yaklaştıkça kavgayı seyredenlerden kendisini görenler birer ikişer hemen eşlerini karşılarına alarak hiçbir şey olmamış gibi tâlimlerine başlıyorlardı. Böylece kalabalık açılıp dağılınca ortada sadece kavgacılar kalmıştı. Firuz Bey onları görmüş fakat yürüyüşünü kat'iyyen hızlandırmamıştı.

O, kavga yerine vardığında hâlâ hırsını alamamış olan üstteki çocuk, alttakinin kan ve tozlara bulaşmış küçük başını çakıl taşlarına çarpmaya devam ediyordu. Birden, etraftaki kalabalığın dağılmış olması ve bağrışmaların kesilmesi dikkatini çekmiş olacak ki; başını kaldırınca, Firuz Bey'in o, içe ürperti veren sert bakışlarıyla karşılaşmıştı.

Derhal korku ve heyecanla doğruldu. Önce toz ve toprağa bulaşmış ve şurası burası berelenip çizilmiş ellerine baktı. Sonra eğilip küçük keçe külâhını alarak silkeleyip başına geçirdi. Ne yapacağını ve ne söyleyeceğini kestiremiyordu. Kavgayı tamamen görmüş olan Firuz Bey, acaba kendisine ne yapacaktı?!.

Şimdi diğer çocuk da yavaş yavaş ve güçlükle doğrularak üstünü başını kontrol etmeye başlamıştı. Toz, toprak ve kanlara

bulaşmış olan elbiseleri bazı yerlerinden yırtılmış, mintanının bütün düğmeleri kopmuştu. Ağlamamak için kendini güçlükle zaptediyordu. Küçük ve sarı saçlı başı birkaç yerinden zedelenmiş, akan kanları çilli yüzüne doğru yayılmıştı. Tam mânâsıyla bitik bir haldeydi.

O sırada bu kavgacı iki çocuğu Firuz Bey'in gazabından kurtaran şans eseri bir hâdise oldu. Gerçekten **Emir Buharî** Hazretleri âniden orada belirmiş, üzgün bir çehre ile **Firuz Bey**'den çocuklara ne olduğunu soruyordu. Arkasında sekiz on yaşlarında gözüken iyi giyimli bir çocuk vardı. Bu da, **Yıldırım Bâyezid**'in büyük oğlu **Şehzâde Ertuğrul**'du.

Firuz Bey, bunların her ikisini de gâyet iyi tanıyordu. Çünkü, bir kere Şehzâde **Ertuğrul**'un da kılıç kalkan hocasıydı. **Emir Buharî** Hazretlerini ise, koca Bursa'da tanımayan bir tek fert bile yoktu. O, devrin en büyük din âlimiydi. Asıl adı **Şemseddin Mehmed** olduğu halde halk arasında **Emir Buharî** diye tanınıyordu. Câmiye giderken ahali O'nu görmek için yollara dökülürdü. Herkes kerâmet sahibi olduğuna inanmaktaydı.

Aynı zamanda Bursa Kadısı'ydı. Vazifesini ifa ederken hiçbir tesire kapılmaz ve adâletten asla ayrılmazdı. O'nun icabında **Yıldırım Bâyezid** gibi sert bir hükümdara bile kafa tutabildiğini bütün ahali bilmekteydi. Gerçekten bir dâvada **Yıldırım** Bâyezid'in şâhidliğini kabul etmemişti. Bunun için O'nun beş vakit namazını muntazaman cemaate devam ederek kılmamasını ileri sürmüştü.

Firuz Bey, şimdi Pâdişah'ın bile kendisinden çekindiği bu büyük velinin yanında bu iki kavgacı çocuğu nasıl cezalandırabilirdi!.. Çocukların bu hareketini hocalık otoritesine karşı girişilmiş büyük bir tecâvüz olarak görüyordu. **Emir Buharî** Hazretleri'nin o anda oraya gelmesine canı sıkılmıştı. Fakat hislerini yine de o büyük veliye hissettirmemeye çalışarak:

" — Hiç!.. Kavga etmişler efendim!.." dedi.

Emir Buharî Hazretleri:

" — Sebep neymiş?" diye sordu.

Kavganın sebebini henüz Firuz Bey de bilmiyordu. Bu yüzden çocuklara dönerek:

" — Niçin dövüştünüz?" diye sordu.

" — !.. !.."

Firuz Bey sesini biraz daha yükselterek:

" — Niçin dövüştünüz? Söylesenize!.." diye sualini tekrarladı.

Çocukların ikisinin de korku ve heyecandan solukları kesilmişti. Başlarını önlerine eğmiş susuyorlardı. Diğer çocuklar hâdiseyi unutmuş gibi tâlimlerine devam ediyor, bir taraftan da göz ucuyla olup bitenleri takip ediyorlardı.

Sorduğu suale o an için cevap alamayacağını anlayan Firuz Bey çocuklara:

" — Gidip şu kanlarınızı yıkayıp da gelin bakalım!.. Sizinle sonra görüşeceğim!.." diyerek eliyle mektebin sebilini işaret etti.

Bu, "Sizinle sonra görüşeceğim!.." sözü aslında müthiş bir tehdiddi. Fakat çocuklar, o ânı atlattıkları için içten içe yine de memnun olmuşlardı. Büyük çocuk hemen sebile yönelerek oradan uzaklaştı. Küçüğünde adım atacak güç, takat yoktu. Belki de kan kaybından bayılmak üzere bulunuyordu. Zaten soluk olan yüzü daha da soluklaşmış, âdetâ bembeyaz olmuştu. Bu manzarayı gören Şehzâde Ertuğrul bir adım ileri çıkarak:

" — Muallim Bey!.." dedi "İzin verirseniz O'nunla ben meşgul olayım. Baksanıza zavallının yürüyecek hali kalmamış!.."

Firuz Bey:

" — Ne dersiniz?" gibilerden mânâlı bir şekilde Emir Buharî Hazretleri'nin yüzüne baktı. Bu bakışın mânâsını derhal kavrayan büyük veli, şehzâdeye, Firuz Bey yerine kendisi cevap verdi:

" — Peki!.."

Ve ilâve etti:

" — Kanlarını iyice temizledikten sonra O'nu mektebin hekimine (doktor) götür de yaralarına merhem sürsün!.. İşin bitince de ders odasına gel!.. Ben seni orada bekleyeceğim!.."

Zira onlar da bu sırada ders yapmak için Enderun'daki hususî odalarına gidiyorlardı.

Her sabah kuşluk vakti, Saray'ın kadınlara mahsus olup adına "Harem" denilen kısmının bitişiğindeki "Şehzâdeler Dâiresi"ne gelen Emir Buharî Hazretleri, buranın büyük salonundaki sedirinde beş on dakika kadar istirahat ederdi. Bu sırada O, kendisine sunulan bir nar veya gül şerbetini içinceye kadar Şehzâde de hazırlanır, sırma işlemeli cüz kesesini boynuna asarak gelip hocasının hürmetle elini öperdi. Sonra da Enderun'daki odalarına gitmek üzere bahçeye çıkarlardı.

Şehzâdeler Dâiresi ile Enderun'un arası üç dört yüz metre kadardı. Bu mesafeyi her gün hocasının iki adım gerisinde yürüyen Şehzâde Ertuğrul, Emir Buharî Hazretleri'yle tâlim sahasının kenarından geçerek Enderun'a gelir ve burada öğle namazına kadar ders okurdu. Öğleden sonra Şehzâde başka hocalarla askerlik derslerine çalışır, Emir Buharî Hazretleri de Kadılık Dairesi'ndeki işinin başına döner ve orada önüne getirilen dâvalara bakardı.

Şimdi hocasından yaralı çocukla meşgul olmak müsaadesini koparan Şehzâde sevinçle:

" — Baş üstüne Efendi Hazretleri!.." diyerek âdeta atılırcasına yaralı çocuğa yapıştı. O'nu belinden kavramaya çalışarak bir kolunu omuzuna çekti. Çocuğun kolu Şehzâde'nin boynundan aşağıya çıkık gibi sarkmış, başı da omuzuna yaslanmıştı. Şehzâde'nin sırma işlemeli ipekli elbiselerine de çocuktan kan ve toz toprak bulaşmıştı.

Onların arkalarından bakakalan ve Şehzâde'nin gösterdiği bu alçak gönüllülüğe hayran olan Firuz Bey:

" — Efendi Hazretleri" dedi. "Şehzâde Hazretleri'ne niçin

müsaade buyurdunuz?!. Bakınız elbiseleri kirlenecek. Bu işi çocuklardan herhangi birine de yaptırabilirdik!.."

Emir Buharî Hazretleri:

" — Haklısınız!" dedi. "Fakat Şehzâde'nin çocuğa nasıl sevgi ve merhamet dolu bir nazarla baktığını farketmediniz mi?! Varsın elbiseleri kirlensin!.. Zararı yok. Yardım ve merhamet duyguları körelmesin de!.."

Bu cevap üzerine sözü değiştiren **Firuz Bey,** çocukların gece gündüz mahpus gibi dâima mektepte kaldıkları için sıkıldıklarından ve hiçbir eğlenceleri olmadığından bahsedince **Emir Buharî** Hazretleri:

" — Neden haftada bir gün olsan **"Karagöz"**ü getirip kukla oynatarak çocukları eğlendirmiyorsunuz?" dedi.

Firuz Bey, hayretle büyük Veli'nin yüzüne baktı ve:

" — Karagöz'ü seyretmek câiz midir, Efendi Hazretleri?!." diye sordu. **Emir Buharî,** Karagöz'ün oyunlarının birçok ibretlerle dolu olduğunu, bunun sanıldığı gibi sırf bir eğlence olmayıp insanları güldürüp eğlendirirken düşündürüp ders de verdiğini anlatmaya koyuldu. O'nun söylediklerine göre Karagöz'ün perdesi bu ölümlü dünya âleminin tâ kendisiydi. Oyunları da, insanların hayat ve düşüncelerinin aksayan taraflarını göstermekteydi.

İki hoca, Karagöz üzerinde böylece konuşa konuşa mektebin önüne doğru yürürlerken Şehzâde de yaralı çocuğu sebilin önüne kadar taşıyıp götürmüştü.

Çocuğu kenara oturttuktan sonra avucunu su doldurarak her tarafını iyice sildi. Sonra cebinden ipek bir çevre çıkardı. Bununla O'nun sarı saçları ve küçük, çilli yüzünü kuruladı. Ucu arkaya kıvrık keçe külâhını iyice silkeledikten sonra başına oturttu.

Serin suyu yüzüne serptikçe yavaş yavaş kendine gelen

çocuk, bir ara masmâvi ve parlak gözlerini minnettar dolu bir edâ ile Şehzâdeye çevirmiş ve tebessüm etmişti. Şehzâde bu tebessümü görünce küçücük kalbi, bir hayat kurtarmışcasına heyecanla dolmuştu. Yaralı çocuğun kendine geldiğini görünce aklına, O'na sorulacak birçok sual gelmişti. Çünkü merak ettiği pek çok şey vardı. Her şeyden önce adı neydi?.. Niçin kavga etmişlerdi?!. Kendisini döven çocuk kimdi?!. Dengi olmadığı halde O'na niçin sataşmıştı?!.

Çocuğun tebessümüne mukabele eden Şehzâde, buna rağmen sâdece:

" — Geçmiş olsun, kardeş!.." demekle yetindi.

Zira O'nu konuşturarak yormayı şimdilik doğru bulmamıştı. Çocuk kendisini herhalde tanımış olmalıydı. Her gün Enderun'a gelip giderken O'na uzaktan olsun görmüş olması gerekirdi.

Çocuk:

" — Sağolun iyi kalbli Şehzâdemiz!.." diye mukabele edince bundan emin olmuştu.

Şimdi O'nun kendiliğinden biraz daha konuşmasını istiyordu. Fakat çocuk konuşmaya hiç de niyetli gözükmüyordu. İhtimal dövüldüğü için cılız vücudu gibi gururu da incinmişti.

Şehzâde işini bitirirken yine de birkaç hususu öğrenmek merakını yenemedi ve:

" — Adın ne senin kardeş?!." diye sordu.

Çocuk bitkin bir sesle önce:

" — Hasan!.." dedi.

Sonra bir şey hatırlamış gibi hafifçe doğrulmaya çalıştı, keçe külâhını düzeltti ve:

" — Bana Yeniçeri Hasan derler!.." diye ilâve etti.

Halbuki yeniçeri olabilmesi için daha Enderun'da yıllarca okuması gerekirdi. Kimbilir daha şimdiden o kendini nasıl

görüyordu!..

Şehzâde:

" — Memnun oldum. Benimki de Ertuğrul!.." dedi ve ilâve etti:

" — Peki o kavga ettiğin kimdi?"

Çocuğun yüzü birdenbire ekşidi. O'nu hatırlamak canını sıkmıştı. Cevap vermek istemiyordu. Fakat Şehzâde'nin kendisine bakarak cevap beklediğini görünce:

" — Tilki Hakkı... Bizim sınıfın en ahlâksızıdır o!.." dedi. Sonra aralarındaki konuşma şöylece uzayıp gitti:

" — Tilki Hakkı mı?!."

" — Evet."

" — Peki ama niçin Tilki Hakkı demişler O'na?"

" — Şey!.. Tilki gibi kurnaz ve ahlâksızdır da onun için! Sizin anlayacağınız bizim sınıfta herkesin bir lâkabı vardır. Bunu arkadaşlar takar, lâkapların hepsi bir hayvan adıdır. Ama onunki, en fenâsı!.. Çünkü o ahlâksız, âdi çocuğun biridir!.."

" — Sana da bir lâkab taktılar mı?"

" — !.., !.."

" — Söylesene!.."

Çocuk artık bir türlü cevap vermiyordu. Canı fena halde sıkılmışa benziyordu. Şehzâde acaba O'na çok kötü bir ad mı takmışlar diye bir müddet düşündükten sonra:

" — Peki niçin kavga ettiniz?" diye yeni bir sual sordu.

Çocuk yine susuyordu. Şehzâde sualini birkaç kere tekrarlamışsa da asla bir cevap alamamıştı. Bu defa O'nu üzdüğünü düşünen Şehzâde:

" — Peki Yeniçeri Hasan!.. Kalk artık gidelim dedi.

Hasan yavaşça doğruldu. El ele tutuştular ve tekrar göz göze geldiler. İki çocuğun saf kalbleri artık birbirine ısınmış ve

kaynamıştı. Hasan, Şehzâde'ye tekrar tekrar teşekkür ettikten sonra me'yus bir ifâde ile:

" — Bir daha buluşamayız değil mi?" diye sordu.

Şehzâde:

" — Ne münâsebet, istersen her gün buluşabiliriz. Buna kim mâni olabilir?" deyince:

Hasan:

" — Muallimlerimiz" diye karşılık verdi.

Şehzâde:

" — Hayır" dedi ve eliyle göstererek ilâve etti:

" — Bak şu karşıki dâire benim kaldığım yerdir. Fırsat bulursan sabahları nah şu pencerenin altına gelip beni çağır!.. Hemen koşar gelirim!.."

" — Bizi oralara sokmazlar ki!.."

" — Ağaçların arasına saklanarak sokulursun. İstersen şu koca iğde ağacına tırman!.. O zaman benim yatak odamı bile görürsün. Ben de perdeleri kasden açık bırakırım!.."

" — Ama oradan sana seslenince başkaları da duyar. O zaman benim halim nice olur?"

" — Dalları hışırdat istersen!.."

" — Yok olmaz!.. Onu duyarlar."

Hasan bir müddet düşündü. Sonra atılarak:

" — Bak aklıma bir çâre geldi. Ben ağaca çıkıp dalların arasına saklandıktan sonra ağaç kurbağası gibi viyaklarım. Sen de o sesi işitince dışarı çıkarsın!..

" — Sen bir kurbağa gibi ses çıkarabilir misin?"

" — Hem de nasıl!.. Bizim köyde pek çoktular!.."

Hasan'ın bu sözü söyledikten sonra gözleri dolu dolu olmuştu. Fakat el ele tutuşmuş, önlerine bakarak mektebe doğru yürümekte olduklarından Şehzâde bu hali farkedememişti.

Hasan'ın yedi yaşında ayrıldığı köyünde kimsesiz bir anacığı vardı. O köy çok uzaklardaydı. Bir gün orduyla sefere çıkmak nasib olunca, Sofya'nın bir köyündeki zavallı anacığını mutlaka arayıp bulacak ve O'nu da râzı edip Müslümanlıkla şereflendirecekti!.. Çünkü artık Müslümanlardan başkasının cennete giremeyeceğini öğrenmişti.

O bunları düşünürken, Şehzâde de Hasan'a arkadaşlarının taktığı adın ne olduğunu ve bugünkü kavganın sebebini tahmin etmeye çalışıyordu. Çünkü Hasan bu iki suale cevap vermemişti. Ama bunları bir gün mutlaka öğrenecekti. Çünkü artık yabancı değil, birbirlerinden hiçbir sırlarını saklamayacak **"iki küçük dost"** olmuşlardı!..





IV

KURBAĞA HASAN

Şehzâde Ertuğrul, küçük Hasan'ı mektebin hekimine götürdükten sonra vedâlaşıp O'ndan ayrıldı. Ders odasına geldiğinde Emir Buhârî Hazretleri her gün kullandıkları sedef kakmalı rahlenin başına oturmuş hafif bir sesle Kur'an-ı Kerim okuyordu. Şehzâde kapıyı yavaşça kapadıktan sonra bir minder alıp, hocasının karşısına oturdu. Minnacık ellerini dizlerinin üzerine koyarak başını önüne eğip okunan Kur'an'ı dinlemeye koyuldu.

Emir Buharî Hazretleri'nin okuduğu sûre, az sonra bitmişti. "Sadakallahulazîym" diyerek Kur'an-ı Kerim'i kapadı. Şehzâde Ertuğrul, derhal ayağa kalktı. Kur'an-ı Kerim'i besmele ile eline aldı. Hürmetle öpüp başına götürdükten sonra raftaki yerine koydu. Sonra da cüz kesesinden çıkardığı ders kitabını rahlenin üzerine bıraktı. Bu bir "Fıkıh" yani İslâm Hukuku kitabıydı.

Her derste olduğu gibi yine, kitabını rahlenin üzerine açmış olmasına rağmen Şehzâde'nin canı hiç de ders yapmak is-

temiyordu. Zihni, küçük **Hasan'ın** cevap vermediği suallere takılmıştı.

Bunu farkeden **Emir Buharî** Hazretleri, dirseğini rahleye dayayarak doğruldu ve:

" — Şehzâdem senin halinde bir durgunluk var!.. Yoksa dövülen çocuğa mı üzülüyorsun?!" diye sordu.

Derse karşı dikkatsizliği anlaşıldığı için mahçup olan Şehzâde, başını hafifçe önüne eğdi. Küçük beyaz yüzü, hafifçe pembeleşmişti.

Bu hareketin **"evet"** demek olduğunu derhal farkeden hocası, dersi, O'nu teselli edecek bir sohbete çevirmeyi uygun bularak:

" — Niçin döğüşmüşler?" diye sordu.

Şehzâde başını kaldırmadan:

" — Hiç!.." dedi.

Emir Buharî Hazretleri bu hassas ve iyi yürekli talebesini konuşturup avutmak istiyordu. Bu yüzden sualini tekrarladı.

" — Nasıl hiç!.. Kendisine sormadın mı?"

Şehzâde cevap verdi:

" — Sordum."

" — Eee!.."

" — Hiçbir cevap vermedi!.."

Bir an ikisi de sustular. Sonra yine **Emir Buharî** Hazretleri'nin sual sormaya başlamasıyla aralarındaki konuşma şöyle devam etti:

" — O'nu hekime götürdün mü?"

" — Evet!.."

" — Yaraları derin miydi?"

" — Oldukça."

" — Vah!.. Vah!.."

" — Rakibi mektebin en kötü çocuğuymuş!.. Siz de gördünüz ya, ondan hem daha büyük ve hem de daha güçlü kuvvetliydi."

" — Peki O da akranı olmayan, kendinden büyük bir çocukla

niçin kavgaya tutuşmuş öyleyse!.. Belli ki; dayak yiyecek, bâri zekâsını kullanarak işin içinden sıyrılsaydı!.."

" — Ne gibi efendim?"

" — Basbayağı zekâsını kullansaydı işte!.."

" — Hiç sırf zekâ ile, üstün bilek gücüne karşı konulur mu?"

" — Aaa!.. Öyle mi sanıyorsun!.. Bak istersen sana bunu isbat eden bir hikâye anlatayım!.."

Bu teklifi memnuniyetle kabul eden Şehzâde minderini biraz daha rahleye yaklaştırarak dinlemeye hazırlanırken Emir Buharî Hazretleri de önündeki kitabı kapayarak arkaya yaslanmış ve anlatmaya başlamıştı:

" — Mevlâna Hazretleri'ni biliyorsun. Sana evvelce O'ndan bahsetmiştim."

" — Evet."

" — İşte O'nun "Mesnevi" adında son derecede kıymetli bir eseri vardır. Bunda insanlara ders ve ibret olarak birçok alâka çekici hikâye yer almıştır. Bunlardan biri de şimdi sana anlatacağım hikâyedir ki; zekâ kuvvetinin vücud kuvvetini dâima alt edebileceğine çok güzel bir misaldir."

Şehzâde Ertuğrul, Hocasının anlatacağı hikâyeyi merak etmeye başlamıştı. Heyecanla:

" — Buyurun Efendi Hazretleri!.. Sizi dinliyorum" dedi.

Emir Buharî Hazretleri cübbesinin eteklerini dizlerinin üzerine toplayarak minderine daha rahat bir şekilde yerleşti ve anlatmaya başladı:

" — Bir memlekette güzel bir vâdi varmış. Bu vâdide çeşitli hayvanlar gayet mes'ud bir hayat sürerlermiş. Vâdinin, suları gür ve berrak bir deresi varmış. Her taraf yemyeşilmiş. Etraftaki sebze ve meyveler, bütün hayvanlara bol bol yetiyormuş. Bu yüzden aralarında hiçbir kavga olmaz ve kimse, kimseyi incitmezmiş.

Fakat günün birinde bu vâdiye bir arslan dadanmış ve hay-

vancağızlara rahat ve huzur vermez olmuş!.. Her gün buraya bir yol uğruyor ve kimi pençesine geçerirse parçalayıp karnını doyuruyormuş. Vâdide artık dirlik, düzen kalmamış. Hayvanlar bu zâlim arslandan usanmışlar. Hiç birinin gücü ona karşı koymaya kâfi gelmiyormuş. Her an hücuma uğramak korkusuyla hayat kendilerine âdeta zehir olmuş!..

Nihâyet bir araya toplanarak bu belâya karşı bir çâre düşünmüşler. Her hayvan ayrı bir fikir ileri sürmüş. Nihayet tilkinin şu düşüncesi hepsine uygun görünmüş. Tilki demiş ki:

" — Hepimizin her gün ölüm korkusuyla yaşamasındansa arslana yem olmak için aramızda bir sıra tesbit edelim. Sırası gelen kendi ayağı ile gidip teslim olarak arslanın karnını doyursun. Varıp bu fikrimizi O'na da anlatalım. Umarım ki; böyle yaparsak hem o avını hiçbir zahmete katlanmadan elde edeceğinden teklifimizi kabul eder ve hem de biz sıramızı bileceğimiz için her an ölüm korkusu çekmekten kurtuluruz!..

Sırayı tesbit için de aramızda kur'a çekeriz. Bu takdirde herkes, ancak bir tek gün yani kur'a kendisine geldiğinde korku ve acı çeker. Diğer günlerini emin ve rahat geçirir!.."

Topluca arslanın yanına giderek bu kararı bildirmişler ve:

" — Bu, senin için de daha hayırlıdır. Çünkü artık avını elde etmek için hiçbir zahmete katlanmazsın!.." diye ilâve etmişler.

Arslan bunların sözüne inanmamış ve:

" — Ben" demiş "Hazır yemeye alışkın değilim. Rızkımı zahmet çekerek, alın teri ile elde etmek bana daha çok zevk verir. Hadi diyelim ki; teklifinizi kabul edip de bütün gün arka üstü yatayım. Fakat sizin sözünüze nasıl güvenebilirim. Bu yaşa kadar hepinizden görmediğim hile alçaklık kalmamıştır. Siz, sırasında insanlardan bile kurnaz ve hilekârsınız!.."

Hayvanlar, teklifleri kabul olunursa kendisinin rızkında bir eksilme olmayacağına söz vermişler. Sâdece devamlı bir ölüm korkusundan kurtulmak için bu karara vardıklarını izah etmişler,

ve:

" — Eğer" demişler "Sözümüz doğru çıkmazsa bizden istediğin şekilde intikam alabilirsin. Buna kim mâni olabilir!.. Seninle kim boy ölçüşebilir ve kim senin emrine karşı gelebilir!.."

Bu sözler arslana mâkûl gelmiş ve bunu bir kere denemekte fayda görmüş.

Hayvanlar vâdilerine dönmüşler ve kararlarını tatbike başlamışlar. Her gün sırası gelen gidip arslana teslim olarak onun karnını doyuruyormuş. Hal böyle devam ederken arslana yem olma sırası tavşana gelmiş. Tavşan arkadaşlarına demiş ki:

" — Müsaade ederseniz, ben arslanın yanına biraz gecikerek gitmek istiyorum. Çünkü o zâlimin şerrinden hem kendimi ve hem de sizleri kurtaracak bir hîle düşündüm!.."

Hayvanlar bir ağızdan ona çıkışmış ve:

" — Minnacık bir tavşansın!.. Koca arslana sen ne yapabilirsin!.. Haydi, korkaklığın lüzumu yok, ordu bozuculuk etme!.. Bizi de, kendini de kurtarayım derken o canavar hayvanı kızdırıp üzerimize saldırtacaksın!.." demişler.

Tavşan itiraz etmiş ve demiş ki:

" — Bu işin sonu yoktur. Bu gidişle arslan hepimizi yiyip bitirecek. Beni korkuyor sanmayın!.. Gerçi korkmuyor da değilim. Amma bu düşüncem korku eseri değildir. Ben sıram gelinceye kadar boyuna düşündüm ve bu aman vermez hasmımızı yok edecek bir hile tertipledim. Müsaade edin!.. Bakın neticede hepiniz nasıl memnun kalacaksınız!.."

Hayvanlar yine itiraz etmişler. Kendisinden daha kuvvetli olanların bile sırası gelince verilen karara uyarak gidip arslana teslim olduklarını söyleyerek tavşana mızıkçılık etmemesini ihtar etmişler.

Bu sûretle münakaşa bir hayli uzayınca, tavşanın arslanın yanına gecikerek gitmek hususundaki arzusu kendiliğinden

gerçekleşmiş. Bu yüzden artık lâfı daha fazla uzatmayarak yola çıkmış. Yolda da mahsus yavaş yürüyerek bir hayli gecikmiş olarak arslanın yanına varmış.

Arslan tavşanı görünce öfkeyle kükremiş ve:

" — Ben bu alçakların sözlerinde durmayacaklarını söylememiş miydim!.. Söyle bakalım niçin zamanında gelmedin de beni açlıktan kıvrandırdın?.." diye bağırmış.

Tavşan ellerini kavuşturup arslanı hürmetle selâmladıktan sonra özür dilemiş ve:

" — Sizin emrinize karşı gelmek benim gibi bir âcizin aklının köşesinden bile geçmez!.. Ne haddime!.. Ama ben elde olmayan sebeplerden dolayı geciktim." demiş.

Arslan tavşana daha da beter kızmış ve:

" — Özrün kabahatinden de büyük" demiş. "Neden yolda bazı aksilikler olacağını hesap ederek ona göre biraz erken davranmadın. Senin derhal kafanı koparmalıyım. Benden korkmadın mı?!. Yumruk kadar bir tavşansın, bu ne cür'et!.. Bir de karşıma çıkmış birtakım yalanlarla beni aldatmaya çalışıyorsun!.. Nasıl olsa seni parçalayacağım. Ama önce güzel bir cezâ düşünmeliyim ki, arkadaşlarına da ibret olsun!.."

Tavşan arslana demiş ki;

" — Dilediğiniz cezayı veriniz!.. Sizin emrinize kim karşı gelebilir. Hele ben neyim ki!.. Fakat sözlerimi dinlerseniz kârlı çıkarsınız. Ben yolda bir aksilik olabileceğini de hesaba katarak erken davranmıştım. Tâ kuşluk vakti yola çıktım. Hattâ sırf benimle karnınızın iyice doymayacağını da hesaba katarak yanıma bir tavşan daha almıştım. Yarı yolda önümüzü bir başka arslan kesti. Canımıza kasdetti, ona sizden bahsettim ve bize dokunmasının kendisi için iyi olmayacağını söyledim!.."

Tavşanı dikkatle dinlemeye koyulan arslan onun sözünü keserek:

" — Peki benim adımı duyunca sizi serbest bırakmadı mı?"

diye sormuş.

" — Bilâkis" demiş. Sizin adınızı duyunca küstahça gülerek, "O da kim oluyor. Bu dağların kralı benim!.. Sizi bırakmam!.." dedi. Ben de eğer korkmuyorsa size meydan okuduğunu bildirmem için bana müsaade etmesini diledim."

" — Hay hay!.." dedi ve ilâve etti; diye tavşan anlatmaya devam etmiş:

" — Yalnız bir şartım var!.. Arkadaşını burada alıkoyacağım. Eğer geri gelmezsen onu yerim. Kralınıza da söyle buradan geçip onun yanına gidecek her hayvanı yakalayıp yiyeceğim. Kabadayı ise buyursun gelsin!.. Yoksa açlıktan geberir!.."

Tavşan sözlerini bitirince arslan hırsından kükremeye başlamış ve:

" — Hemen önüme düşüp beni oraya götür ki; o küstahın canını cehenneme yollayayım!.." demiş.

Tavşan cevap vermiş:

" — Hay hay!.. Zaten başka çâre de yok. Eğer bunu yapmazsanız artık bizim vâdiden buraya hiçbir hayvan gelemez!.. Çünkü o küstah yolu kapadı."

Bunun üzerine tavşan arslanın önüne düşmüş, onu kendisine meydan okuyan diğer arslanın yanına götürmek üzere yola koyulmuş.

Tavşan arslanı bir kuyunun başına getirmiş ve biraz uzakta durarak:

" — İşte o burada!" demiş.

Arslan tavşana:

" — Niçin geri çekiliyorsun?" diye öfkeyle kükremiş.

Tavşan diğer arslandan korktuğunu beyan edince:

" — Gel benimle, bana güvenmiyor musun ki; yanımda bir başkasından korkuyorsun!.." diyerek onu kendine doğru çekmiş ve kuyunun başına geçip bakmış.

Kuyudaki durgun suda kendi aksini gören arslan hışımla

kükremiş. Çünkü bunun bir görüntü olduğunu kızgınlıktan farkedememiş. Kuyuda yanındaki tavşanın da görüntüsü belirdiğinden onu da diğer tavşan sanmış!.. Tavşanın doğru söylediğine inanmış. Kendisine meydan okuyan rakibini parçalayacağı ümidiyle kuyuya dalmış. Dalış o dalış!.. Ahmak hayvan, derin kuyunun içinde debelene debelene çâresizlik içinde boğulmuş gitmiş!.. Hayvanlar tavşanın bu hileyi düşünüp bulan parlak zekâsı sâyesinde zorlu bir hasımdan kurtularak eski mes'ut hayatlarına devama başlamışlar."

Emir Buharî Hazretleri hikâyesini bitirdiği zaman Şehzâde Ertuğrul'un parlak yeşil gözleri ışıl ışıldı. O'nun, bu hikâyenin verdiği dersi çok iyi kavradığını farkeden Emir Buharî kalın köstekli saatini çıkarıp baktı. Henüz Kadılık Dairesi'ne gitmesi gereken vakit gelmemişti. Talebesinin anlattıklarına memnun kaldığını görünce:

" — Şehzâdem" dedi. "İstersen sana bir başka hikâye daha anlatayım!.."

Şehzâde Ertuğrul memnuniyetle:

" — Lütfedersiniz Efendi Hazretleri!.." diye karşılık verdi.

Emir Buharî Hazretleri bunun üzerine başka bir hikâye anlatmaya başladı:

" — Medreseyi bitirerek hoca olan bir kimse, bir câmide imamlık etmek üzere iş ararken yolu bir köye düşmüş. Namaz vaktiymiş. Bu hoca da köyün camiine giderek namazını kılmış. Namazdan sonra bir hoca efendinin, kürsüye çıkarak vaaz etmeye başladığını görünce:

" — Bakalım nasıl vaaz edecek!" diyerek oturup dinlemeye koyulmuş.

Bir müddet dinledikten sonra canı fena halde sıkılmaya başlamış. Çünkü kürsüdeki hocanın sözleri tahammül edilir gibi değilmiş. Adam saçma sapan, ağzına ne gelirse söylüyormuş. Hiçbir şeyden haberi olmayan cemaat da bu câhili bilgili bir in-

san zannettiklerinden O'nun söylediklerini zevkle dinliyormuş.

Bizim hoca vaazın sonuna kadar kendini zor zabtetmiş. Vaaz biter bitmez ayağa kalkarak:

" — Ey Müslümanlar!.." demiş. "Bu sizin hoca diye dinlediğiniz adamın bütün sözleri yanlıştır. İslâmiyet'e uymayan birtakım boş lâflarla sizleri kandırıyor. Ben bu kadar sene medresede okumuş..."

Adam sözlerini tamamlayamamış. Çünkü caminin içi bir anda karışıvermiş.

Kürsüdeki hoca:

" — Bu serseri, câhil yabancı da nereden çıktı. Atın şu küstahı dışarı!.." diye bağırıyormuş.

Cemaat, hiç yıllardan beri köylerinde bulunan Vâiz efendiyi böylesine karalayan bir yabancıya inanır mı?!. Hep birlikte adamcağızın üzerine çullanmışlar. Tekme tokat, zavallıyı câmiden dışarı atmışlar.

Üstü başı yırtık, kaşı gözü morarmış bir halde tekrar mezun olduğu medreseye dönen adamcağızı süklüm püklüm gören hocası sormuş:

" — Hayrola!.. Bu ne hal?!. Sana ne oldu?.."

Zavallıcık başından geçenleri bir bir anlatınca:

" — Ya!.." demiş. "Demek böyle oldu!.."

Sonra ilâve etmiş:

" — Evlât, sen dinî ilimleri okudun ama siyâset ilmini okumadın. Eğer onu da okumuş olsaydın bu hâl başına gelmezdi. Şimdi tekrar burada kal da biraz da siyâset ilmi oku!.."

Bu teklifi kabul eden bizim hoca, yeniden medreseye kaydolarak bir iki yıl da siyâset ilmi okumuş. Siyâset ilmini de okuyup bitirdiği gün hocası kendisine demiş ki:

" — Tekrar o köye git!.. Bakalım aynı câhil hoca orada mıdır!.. Oradaysa artık siyâset derslerinde öğrendiklerine göre hareket edersin!.."

Hocasının elini öperek medreseden ayrılmış. Önce kıyafetini sonra da hatırlanıp tanınmaması için sakal ve bıyığının şeklini değiştirerek yine aynı köye gitmiş. Namaz vakti cemaatin arasına karışıp eski vâizin kürsüye çıkıp çıkmayacağını gözetlemeye koyulmuş.

Hakikaten namazdan sonra aynı câhil hoca, kürsüye çıkarak yine saçma sapan bir vaaza başlamış. Bu sefer vaazı sabır ve dikkatle dinlemiş. Sonra, tam vâizin kürsüden ineceği sırada ayağa kalkarak:

" — Ey Müslümanlar!.." demiş. "Yıllarca medresede dirsek çürüttüm. Pek çok vâiz efendi gördüm. Fakat bu sizin köyünüzdeki gibi bilgili ve yüksek bir âlime hiçbir yerde rastlamadım!.."

O bu sözleri söylerken cemaat kendisini can kulağı ile dinlemeye başlamış. Kürsüden inmek üzere olan hoca da memnuniyetinden dişleri görünürcesine tebessüm ediyormuş. O devamla:

" — Böyle kıymetli bir hocanın köyünüzde bulunması sizin için büyük bir şereftir. Bu gibi kimseler, Allah'ın veli kullarıdırlar. Her kimin üzerinde böyle mübârek bir hoca efendinin sakallarından bir tek kıl bulunsa, ona cehennemin bir kapısı kapanır. Eğer iki kıl bulunursa iki cehennem kapısı kapanır. Eğer üç..."

Adam yine sözünü tamamlayamamış. Çünkü cemaat kürsüdeki hocayı aşağı alıp sakallarını koparmaya başlamış. Hocanın bağrışmasıyla cemaatin itişip kakışmaları birbirine karışmış.

Az sonra yolunmuş kaza dönen câhil hoca, tası tarağı toplayarak o köyden kaçmaya mecbur olmuş!.."

Hikâye bittiği zaman **Şehzâde Ertuğrul** gülmemek için kendini zor tutuyordu. Tekrar saatine bakan **Emir Buharî** Hazretleri:

" — Eh, artık vakit geldi. Hadi kalkalım!.. Dersi yarın telâfi

ederiz!.." dedi.

Emir Buharî Hazretleri ile Şehzâde Ertuğrul ders odasından çıktıkları zaman kapının önünde Firuz Bey'le karşılaştılar. O da dersten çıkmış, muallimler odasına gidiyordu. Selâmlaştıktan sonra, hatırına sabahki kavga gelen Emir Buharî Hazretleri:

" — Firuz Beyefendi" dedi. "Sabahki kavganın sebebi neymiş. Öğrenebildin mi?"

Firuz Bey:

" — Evet," dedi. Bu çocuklarda tuhaf bir âdet türedi. Birbirlerine isim takıyorlar. Kendilerine kaç kere bunun kötü bir şey olduğunu anlattımsa da kâr etmedi. Bilmem hangisi ötekine "tilki" demiş. O da öbürüne "kurbağa" deyince kavgaya tutuşmuşlar. Bu çocuklarla uğraşmak çok zor vesselâm!.."

Emir Buharî Hazretleri:

" —Ha öyle mi?!." der gibi başını sallarken arkasındaki Şehzâde Ertuğrul gülmemek için dudaklarını ısırıyordu. Demek ki, Hasan'ın lâkabı "kurbağa" imiş. Tevekkeli değil penceresinin önüne gelince kurbağa taklidi yapacağını söylemişti. İçinden:

" —Kurbağa!.." "Kurbağa Hasan" diye söyleniyor ve gülmemek için kendisini zor zaptediyordu!..





V

KÜÇÜK VÂLİ

Sabahın erken saatinde uyanan **Şehzâde Ertuğrul**, son derecede heyecanlıydı. Bütün geceyi âdetâ uykusuz geçirmişti. Çünkü bir gün önce seferden dönen babası **Yıldırım Bâyezid**:

" — Yarın kuşluk vakti, hocası ile birlikte yanıma gelsin!.." diye haber göndererek O'nu taht salonuna çağırtmıştı.

Dört yaş, dört ay ve dört günlükken **Emir Buharî** Hazretlerinin önünde **"Besmele"** çekerek derse başlamış olan Şehzâde, tahsilini bitireli bir hafta oluyordu. Artık on üçüncü yaşının içindeydi. Vücutça da bir hayli gelişip serpilmişti. Delikanlılık çağı başlamak üzereydi. Ağır bir dinî ve askerî tahsil görmüş, fikren de bir hayli gelişmişti.

Âdet olduğu üzere tahsilini bitiren Şehzâdelere, resmî bir vazife verilir ve yavaş yavaş devlet idâresine alışmaları sağlanırdı. Sağdan soldan bunu duymuş olan **Şehzâde Ertuğrul**, babasının seferden dönmesini dört gözle beklemişti.

Tahta çıktığı günden beri Anadolu ve Rumeli arasında âdeta mekik dokuyarak bir cepheden diğerine koşan **Yıldırım Bâyezid**'in bazan aylarca bile Bursa'ya uğramadığı oluyordu. Fakat bu defa iyi bir tesâdüf eseri olarak **Şehzâde**'nin tahsilini

bitirmesinden bir hafta sonra Bursa'ya dönmüştü. Böyle olduğu halde bu bir hafta Şehzâde'ye yine de pek uzun gelmişti.

Şehzâdeler Dairesi'nin geniş ve kubbeli hamamını bir gün evvel akşamdan iyice yaktırmış, sabahleyin kalkar kalkmaz da güzelce yıkanmıştı. Sonra en yeni elbiselerini giyinerek sabah namazını kılmış, kendisini almaya gelecek olan **Emir Buharî** Hazretleri'ni beklemeye koyulmuştu.

Fakat vakit bir türlü geçmek bilmiyordu. Büyük salondaki **"endam aynası"**nın karşısına geçerek üstünü başını kontrol eden Şehzâde, şimdi iki katlı bir heyecan duyuyordu. Bir taraftan resmî vazifeye tayin edileceğini ümid ederek artık çocukluktan çıkmış sayılacağına seviniyor, diğer taraftan da çoktan beri hasretini çektiği babasını göreceği için küçük kalbi heyecanla çarpıyordu.

Hakikaten bu yaşa kadar babasının yüzünü pek az görebilmişti. Çünkü, bir yandan Rumeli'deki fetihlere devam ederken diğer yandan da birçok beyliklere ayrılmış bulunan Anadolu'da **"Türk Birliği"**ni kurmaya çalışan **Yıldırım Bâyezid,** durup dinlenmeden yıldırım hızıyla bir cepheden diğerine koşuyor ve at üstünden inmiyordu.

Daha tahta geçer geçmez karşısına bir yığın mes'ele çıkmıştı. Bir kere Rumeli'de güvenliği sağlamak için Sırplıların tam bir itaat altına alınmaları gerekmişti. Diğer yandan da Anadolu'daki diğer Türk beyliklerinde Osmanlılar aleyhine bir hava esmeye başlamıştı. **Yakub Çelebi**'nin öldürülmesini bahâne ederek güyâ O'nun intikâmını almak maksadıyla Osmanlı hududlarına tecâvüzler başlamıştı.

Osmanlı mülküne karşı girişilen bu tecâvüz hareketleri, daha ziyâde Karamanoğulları'nın bitip tükenmek bilmeyen tahriklerinin eseriydi. Anadolu Beylikleri, Osmanlı Devleti'ne karşı artık öylesine düşmanca bir tavır almışlardı ki; aralarında Osmanlılara en dost bilinen Germiyan Beyliği'nin başındaki **Yakub Bey** bile evvelce kızkardeşi **Devlet Hatun**'un çeyizi olarak verilmiş bulunan yerleri geri almaya kalkışmıştı.

Bu durumu gören **Yıldırım Bâyezid**, gerekli tertibatı alarak Rumeli işlerini sür'atle yoluna koyduktan sonra derhal Anadolu'ya geçmişti. İlk olarak Batı Anadolu beylikleri üzerine yürüyerek birer birer, **"Germiyan"**, **"Saruhan"**, **"Aydınoğuları"** ve **"Menteşe"** Beyliklerini ortadan kaldırıp bunların arâzilerini ülkesine katmıştı.

Bundan sonra bugünkü Isparta yöresinde hüküm süren **"Hamidoğulları** Beyliği"ne karşı sefer açan **Yıldırım Bâyezid**, bu sûretle kısa zamanda **Gâvur İzmir** hariç olmak üzere bütün Batı Anadolu'yu ele geçirmiş oluyordu. İzmir'in bu kısmına, 1344 yılından beri - o zaman kuvvetli bir donanmaya sahip olan - **"Rodos Şövalyeleri"**nin elinde bulunmasından dolayı **"Gâvur İzmir"** denilmekteydi.

Hıristiyanlık âleminin tahrikine sebep olmamak için burasının fethini şimdilik sonraya bırakan **Yıldırım Bâyezid**, Hamidoğulları'nın arazisini de fethettikten sonra Konya üzerine yürüyerek şehri kuşatmıştı. Çünkü Anadolu Beyliklerini Osmanlılar aleyhine tahrik edenin Karamanlılar olduğunu biliyordu. Bu kuşatma üzerine Karaman Hükümdarı **Alâeddin Ali Bey**, önce o zaman Lârende denilen Karaman'a kaçmış, daha sonra Beyşehir ve civarını Osmanlılar'a bırakmak şartiyle barış isteğinde bulunmuştu. Mecbur kalmadıkça Müslüman kanı dökmek istemeyen **Yıldırım Bâyezid** bu teklifi kabul ederek Konya kuşatmasından vaz geçmişti.

Bu sırada artık bir hayli kuvvetlenmiş bulunan Osmanlı donanması da Ege Denizi'ndeki adalara muhtelif baskınlar yapmaktaydı.

Bizans ise, tamamen Osmanlı Devleti'ne tâbi bir hâle gelmişti. **Yıldırım Bâyezid**, köhne Bizans'ın iç işlerine müdahalede o kadar ileri gidiyordu ki; istediği kimseyi tahta çıkarıyor, istemediğini de derhal indiriyordu. Buna rağmen O'nun Anadolu beylikleriyle uğraşmakta olmasını fırsat bilen İmparator **Yuannis**, şehrin surlarını tâmire kalkışmış fakat **Yıldırım**'ın sert ve

kat'î bir ihtarı ile karşılaşınca yıkmaya mecbur kalmıştı.

Aradan pek az bir zaman geçince ölen **Yuannis**'in o zaman Bursa'da bulunan oğlu **Manuel** bir yolunu bulup kaçarak gidip Bizans tahtına oturmuştu. Buna son derecede sinirlenen **Yıldırım Bâyezid**, Bizans'ın vermekte olduğu verginin arttırılması, surlar dahilinde bir Türk mahallesi kurulması ve şehirde Türkler'in dâvalarına bakmak üzere bir kadı bulundurulması gibi şartlar ihtiva eden sert bir ültimatomla **Manuel**'i tehdid etmiş fakat red cevabı almıştı. Bunun üzerine 1395 yılında tarihte ilk defa olarak İstanbul Türkler tarafından kuşatılmıştı. Uzun süren bu kuşatma sonunda şehir ele geçirilememişse de **Manuel**, ancak Osmanlı Devleti'nce ileri sürülmüş olan şartları kabul etmek suretiyle sulhe nâil olabilmişti.

Yıldırım Bâyezid, Anadolu Beylikleri ve Bizans'la uğraşırken Rumeli'yi de asla ihmal etmemişti. Burada da teşebbüs gücünü daima kendi elinde bulundurmak isteyen Pâdişah, Kuzey ve Batı hududlarına kuvvetli birer ordu göndererek fetih hareketlerine devam eylemişti. Osmanlı sınırlarına tecavüzden geri kalmayan **"Eflâk"** Voyvodası **Mirça**, kısa zamanda itaat altına alınmıştı.

Türkler Avrupa yakasına çıktıkları sırada bugünkü Romanya bölgesinde iki Prenslik vardı. Bunlar **"Eflâk"** ve **"Buğdan"** Prenslikleriydi. Osmanlılar bunları iki memleket mânâsına gelen **"Memleketeyn"** kelimesiyle adlandırmışlardı. Eflak ve Buğdan'ın başında bulunan Prenslere ordu kumandanı mânâsında **"Voyvoda"** denilmekteydi.

Yıldırım Bâyezid devrinde Macar tahtında bulunan **Sigismund**, Rumeli'de Türkler'e karşı Hıristiyanlığın koruyucusu rolünü oynamaya başlamıştı. Bu sebeple Bulgaristan üzerinde Osmanlı topraklarına tecâvüze yeltenmiş ve yapılan çarpışmalar sonunda geri çekilmeye mecbur kalmıştı. Bu harekât esnasında Bulgarlar'ın da O'nunla birlik oldukları

görüldüğünden 1393 yılında "Bulgaristan Krallığı"na son verilmişti.

Evvelce itaat altına alınmış bulunan Eflâk Voyvodası Mirça'nın yeniden Osmanlı topraklarına tecâvüze yeltenmesi üzerine 1394 yılında harekete geçen kuvvetli bir Türk Ordusu, O'nu tâ Transilvanya'ya kadar kovalayarak bu bölgeyi baştan başa fethetmişti.

İşte bir gün önce Bursa'ya gelmiş olan Yıldırım Bâyezid bu seferden dönmüş bulunuyordu. Halk, çok sevdiği Pâdişahını coşkun bir sevinç tezahürâtiyle karşılamış ve şehirde günlerce sürecek bir zafer şenliği başlamıştı.

Kendisini gelip alarak babasının huzuruna götürecek olan Emir Buharî Hazretlerini beklemekte olan Şehzâde Ertuğrul'un heyecanı bir türlü yatışmıyordu. Lâlası yanına oturmuş, O'na Pâdişah'ın huzurunda nasıl hareket edeceğini anlatıyordu.

Lâla'nın söylediğine göre; Pâdişahlar hiç kimseye ayağa kalkmazlarmış. Ancak, hürmet ettikleri bir kimse huzurlarına girerse, ayağa kalkmış olmamak için daha önceden yerlerinden kalkarak sanki o kimse huzura alındığında tesâdüfen ayakta bulunuyorlarmış gibi davranırlarmış. Emir Buharî Hazretleri ile birlikte huzura kabul olunacağı için Pâdişah, muhtemelen böyle hareket edecekmiş. Esasen bir görüşmede Pâdişah ayağa kalkarsa bunun mânası:

" — Artık görüşme bitmiştir. Çıkabilirsiniz!.." demekmiş.

Pâdişahlar görüşmenin bittiğini böyle belli ederlermiş. Ayrıca, Pâdişah'ın huzuruna giren O'nun oğlu da olsa bir yabancı gibi resmî davranması gerekirmiş!..

Bunları söyleyen Lâla konuşmasına devamla, huzura nasıl girilip çıkılacağını, sorulan suallere ne tarzda cevaplar verileceğini anlatıyordu. Şehzâde Ertuğrul ise bir müddetten beri O'nu dinliyormuş gibi görünmesine rağmen, asla dinlemiyor, sözün bir an evvel bitmesini bekliyordu. Çünkü bahçedeki büyük iğde ağacından ısrarlı bir kurbağa viyaklaması geliyordu.

Durumdan haberi olmayan Lâla, lâfı uzattıkça uzatıyor, arada bir de:

" — İyi dinle Şehzâdem, bak artık çocuk değilsin!.." diyerek Şehzâde'nin dalgınlığını gidermeye çalışıyordu. Şehzâde ise kurbağa sesi arada bir kesilince:

" — Acaba darılıp gitti mi?" diye endişeleniyor, fakat az sonra aynı ısrarlı viyaklama başlayınca ferahlıyordu. Bir müddet sonra lâlanın bu uzun tâlimat ve nasihatini kolay kolay bitirmeyeceğini anlayan Şehzâde:

" — Bir dakika lâlacığım!.. Sözünü unutma!.. Ben şimdi geleceğim!.." diyerek fırlayıp kendini bahçeye atmış, arkasından hayretle bakakalan Lâla'nın:

" — Nereye, nereye?!. Ne bu acele?!. Emir Buhari Hazretleri neredeyse gelmek üzeredir!.." diye söylendiğini duymamış ve çoktan bahçedeki büyük iğde ağacının altına varmıştı!..

Şehzâde Ertuğrul, Hasan'la Tilki Hakkı'nın döğüştükleri günden beri O'nunla sık sık buluşmuş ve dostluğu ilerletmişti. Fırsat buldukça Şehzâdeler Dâiresi'nin önüne gelen Hasan büyük iğde ağacına tırmanarak bir ağaç kurbağası sesi çıkarmaya başlar ve böylece Şehzâde'ye geldiğini bildirirdi. Bu sesi duyan Şehzâde ise, hemen koşup gelir, iki arkadaş başbaşa tatlı bir sohbete dalarlardı. Son zamanlarda hemen hemen günaşırı görüşür olmuşlardı.

Bir haftadan beri artık dersi de olmayan Şehzâde, bir türlü vakit geçirecek bir meşgale bulamamış ve canı pek çok sıkılmıştı. Bir kurbağa sesi işitebilmek ümidiyle her gün başını uzatıp pencereden bahçeyi dinlemiş, fakat aksilik bu ya, Hasan da bu hafta ortalıkta gözükmemişti.





Şehzâde Ertuğrul'un hızla büyük iğde ağacının dibine varmasıyla ağaçtan, üzerine düşercesine atlayan Hasan'ın boynuna sarılması bir oldu. İki çocuk bir hayli zamandan beri görüşmemişlerdi.

Karşılaşmanın ilk heyecanı geçince Hasan'ın halinde bir durgunluk sezen Şehzâde, O'na bir haftadan beri niçin gözükmediğini sordu ve ilâve etti:

" — Yoksa beni özlemedin mi?!."

Hasan başını önüne eğdi. Bu söz O'nu daha da durgunlaştırmış, sanki Şehzâde'nin sualini duymamıştı.

O'nun önceki görüşmelerde de bazan böyle dalgınlaştığı olurdu. Umûmiyetle yedi yaşındayken ayrıldığı köyünden bahsederken orada bıraktığı kimsesiz anacığını hatırlar ve derin bir hayale dalardı. Bu yüzden her namazda küçücük ellerini yüce Rabbine açar, bir an önce bir sefere iştirak ederek gidip anacığını bulmak ve O'na öğrendiği gerçekleri anlatmak imkânını lütfetmesi için Rabbine yalvarır ve âdetâ yaralı bir kuş gibi inlerdi. Fakat bu defa O'nun doğup büyüdüğü köyden bahsedilmemişti. Acaba yine niçin duygulanmış ve susmuştu. Bunu merak eden Şehzâde, Hasan'ın eğik başını iki eli arasına alarak

dikleştirdi ve yarı serzenişli bir ifâdeyle:

" — Söylesene, beni özlemedin mi yoksa?!." diye sualini tekrarladı.

Fakat bu suali sormasıyla büyük bir hayrete kapılması bir oldu. Çünkü Hasan'ın zeki bakışlı, koyu mavi gözleri yaş doluydu. Kendisine buğulanmış gözlerle loş loş bakıyordu. Şehzâde Ertuğrul, şimdi daha da meraklanmıştı. Bir haftadan beri ortalıkta gözükmemesi acaba kendisine âid bir aksilikten mi ileri gelmişti. Önce O'na ne âlemde olduğunu sormak varken, niçin kendisini görmeye gelmediğinden bahisle serzenişte bulunmakla bencillik mi etmişti. Hasan'ın vefâkârlığından şüphe etmek haksızlık değil miydi?.. Hiç, ciddi bir sebep olmasa kendisini görmeye gelmemezlik eder miydi?!.

Bunları düşünen Şehzâde, Hasan'a tekrar sordu:

" — Söyle, niçin ağlıyorsun!.. Bir derdin mi var?!. Yoksa onun için mi gözükmedin?!."

Şimdi Hasan'ın teessürü daha da artmıştı. Sarı, çilli yüzünden aşağıya doğru bir camda toplanıp yavaş yavaş yuvarlanan iri yağmur taneleri gibi göz yaşları damlıyordu.

Şehzâde bu dost yüze uzun uzun baktı. Eskiden beri son derecede güzel, mânâlı ve şahsiyetli bulduğu bu küçük yüzde de şimdi kendisi gibi ilk gençlik ve erkeklik alâmetleri belirmeye başlamıştı. Ham bir ayvanın üzerindeki tüyler gibi ince, sarı bıyıkları belli oluyordu. Çünkü o da artık on dördüncü yaşını sürüyordu.

Göz yaşlarıyla yol yol ıslanmış bu dost yüzü, şimdi kendisine çok daha tatlı ve mânâlı geliyordu. İnsan yüzü gülerken sathî, ağlarken ise çok derin bir mâna kazanıyordu. Şehzâde bu yegâne arkadaşını küçük ve saf bir kalbin bütün sevme gücüyle seviyordu. Göz yaşlarını yumuşak ve şefkat dolu bir el hareketiyle sildikten sonra O'nu kendine doğru çekti. Hasan'ın başı irâdesiz bir şekilde Şehzâde'nin göğsüne yaslandı. Küçük

keçe külhahı hafifçe geriye kaydı. İki arkadaş, yıllarca ayrı kaldıktan sonra buluşan iki öz kardeş gibi bir müddet öylece kaldılar.

Şehzâde gözlerini uzaklara çevirmiş Hasan'ı üzen mes'elenin ne olduğunu tahmin etmeye çalışıyordu. Hasan bir saatin tiktakı gibi Şehzâde'nin sıhhatli kalb atışlarını duyuyor, Şehzâde ise, göğsünde O'nun nefesinin sıcaklığını hissediyordu. Bir müddet sonra doğrulan Hasan, Şehzâde'nin yüzüne bakmadan:

" — Keşke sen bir Şehzâde olmasaydın!.." diye mırıldandı.

Şehzâde:

" — Niçin?.." diye sordu.

Hasan:

" — Seni o kadar seviyorum ki; anlatamam!.." dedi ve sonra ilâve etti:

" — Sen bir Şehzâdesin!.. Belki de ilerde Pâdişah olacaksın!.. Seni bu ölçüde sevmemde geleceğe âid bir menfaat ümidinin rolü olmak ihtimali zihnimi alt üst ediyor. Gerçi bunu pek çok düşündüm ve bu zanla kendimi bir hayli suçladım. Fakat öyle zannediyorum ki; benim gibi kimsesiz, yetim bir çocuk olsaydın da seni yine aynı derecede severdim!.."

Şehzâde:

" — Pek tabiî!.." diye karşılık verdi.

Hasan sözlerine devamla:

" — Hattâ o zaman korkusuz ve endişesiz olacağım için belki daha da çok severdim. Cesaretimi kıran biraz da senin bir Şehzâde olmandır. Belki Şehzâdeliğin çok ehemmiyetli olabilir. Fakat bence asıl ehemmiyetli olanı senin o en temiz duygularla dolu olan saf kalbindir!.. Suya batırılmış bir sünger parçası gibi sevgi, merhamet ve ulvî duygularla dolu olan kalbin!.. Bana öyle geliyor ki; senin etin, kemiğin sanki madde haline gelmiş bir vicdandır!.. Evet yalnız vicdan!.. Damarlarında dolaşan sıcak kan,

ben olmak isterdim!.."

Hasan hislerini anlatmaya daha da devam edecekti. Fakat Şehzâde O'nun sözünü keserek:

" — Sen neredeyse büyük bir şâir olmuşsun!.. Neler söylüyor ve hislerini ne güzel anlatıyorsun!.." dedi.

Hakikaten Hasan çok güzel konuşuyor ve arkadaşına karşı duyduğu hududsuz sevgiyi mükemmel bir sûrette dile getiriyordu. Devamla:

" — Seni görmek, o içimde tatlı ürpertiler uyandıran âhenkli sesini duymak benim için âdetâ önüne geçilmez bir tiryâkilik hâlini aldı" dedi.

Şehzâde:

" — Peki öyleyse, söyle bakalım bir haftadan beri nerelerdeydin?!." diye sorunca:

Hasan:

" — Kendimi sensiz yaşayabilmeye alıştırmak istedim!.. Fakat olmadı. Olmuyor. İşte bak yine geldim" diye karşılık verdi.

Gözleri yine dolu dolu olmuştu. Bu sözlerin mânâsını anlamayan Şehzâde:

" — Niçin, niçin bensiz yaşamaya alışmak istiyorsun?!." diye sordu.

Hasan O'nun bir vazifeye tâyin edilerek Bursa'dan uzaklaştırılacağını öğrenmişti.

" — Bu, nasıl olsa olacak!.. Hem de mecbûren!.. Seni artık burada bırakmazlar!.." dedi.

O'nu teselli etmek ihtiyacını hisseden Şehzâde:

" — Birkaç yıl sonra sen de mektebini bitirirsin. O zaman bir kolayını bulup seni de benim bulunduğum yere tayin ettiririz!.." diye karşılık verince hayrete kapılan Hasan:

" — Birkaç yıl mı?!." diye sordu.

O'nun hislerini bir anda kavrayamayan Şehzâde kısaca:

" — Evet!.. Öyle değil mi?!." dedi.

Hasan yine sustu ve tekrar başını önüne eğdi. Şehzâde O'nun üzülmesinin sebebini yine anlayamamıştı. Bir müddet bekledikten sonra başını hızla dikleştirerek sualini tekrarladı. Bu hareketiyle arkaya kaçan, küçük keçe külâhını düzeltti. Sanki O, artık az önceki kederli insan değildi. Öfkeyle:

" — Sen" dedi. "Beni ve hislerimi anlamaktan çok uzaksın!.. Bak işte, birkaç yıl diyorsun!.. Herhalde birkaç yıl sana birkaç gün gibi geliyor. Evet haklısın!.. Herkes sevdiği kadar hisseder. Demek ki; sen beni işte bu kadar seviyorsun!.. Ama gel de bir de bana sor bakalım!.. Birkaç yıl değil, sadece birkaç saat bile sensiz olmak nedir?!. Dilerim Allah'tan hiç kimsenin küçük bir yardım ve fedakârlığına muhtaç olmayasın!.. Ama olursan, büyük bir ihtiyacın için değil, belki sana gelecek en küçük bir zararı def için bile öz canımı fedâ etmek bana haz ve saadetlerin en ulaşılmazını bahşedecektir. Bir diken, senin ayağına batacağına benim gözümün bebeğine batsın isterim!.. Beni anlayabiliyor musun acaba?!."

Hasan konuşmasına devam etmek istiyordu. Fakat Şehzâde O'nun sözünü yine kesti ve:

" — Sevgi tek taraflı olmaz!.." dedi. "Aramızda bir fark varsa, o da şudur ki; sen hislerini söylüyorsun. Daha doğrusu söyleyebiliyor, ifâde edebiliyorsun!.. Bense hislerimi içimde saklıyorum."

Hasan:

" — Sevgi gizlenmez!.. Gizlenemez!.." diye karşılık verdi.

Şehzâde:

" — Evet ben de biliyorum, sevgi gizlenmez, gizlenemez!.. Zaten ben de gizliyor değilim. Sadece senin gibi güzel sözlerle ifâde edemiyorum. İşte hepsi bu kadar!.." dedi ve sonra ilâve etti:

" — Bir gün hocam, derste Allah'tan başka herhangi bir şeyin fazla sevilmemesi gerektiğini, aşırı bir şekilde sevilen her şeyin

bir nevi put haline getirilmiş olacağını anlatıyordu. O zaman hatırıma sana karşı duyduğum sevgi geldi. Acaba hata mı ediyorum diye düşündüm. O büyük veli, sanki kalbinden geçenleri okumuştu. Dedi ki;

" — Hiçbir menfaat arzu ve ümidine bağlı olmayıp sırf Allah için kurulan dostluk ve arkadaşlıklar müstesnadır. Böyle bağlılıklar üstelik Cenab-ı Hakkı son derecede memnun eder. Peygamberimiz Efendimiz Hazretleri'nin buyurduklarına göre; Ahrette hesabı görülmekte olan bir insanın sevapları ile günahları karşılaştırılmış, sevapları günahlarından bir tane az geldiğinden cehenneme gönderiliyormuş.

Kendisine herhangi bir kimseden sadece bir tek sevap alabilirse kurtulup cennete gidebileceği bildirilmiş. Bunun üzerine o adam da önce en çok güvenip ümid ettiği kimseler olan ana ve babasına müracaat etmiş. Fakat ne anası ve ne de babası kendisine bu bir tek sevabı vermemişler. Bunun üzerine binbir güçlükle büyütüp yetiştirdiği çocuklarına başvurmuş. Onlar da adamcağızın isteğine müsbet bir karşılık vermemişler.

Ümidsiz ve eli boş bir şekilde geri dönüyormuş. Yolda, dünyadayken seviştiği bir arkadaşına rastlamış. Arkadaşı O'nu üzgün görünce niçin üzüldüğünü sormuş. O da durumu anlatmış. Meğer o arkadaşının da sadece bir tek sevabı varmış. Gerisi hep günahmış. Bu yüzden cehenneme gidiyormuş. Kendi durumunu hiç hesaba katmadan bu bir tek sevabını ısrarla arkadaşına kabul ettirmiş ve yine cehenneme gitmek üzere yollanmış.

Fakat bu harekete, Cenâb-ı Hak son derecede memnun olmuş. Bu yüzden O'nu da afvederek o iki arkadaşı birlikte cennete göndermiş!.."

Bu izâhatı dinleyen Hasan:

" — Umarım ki; bizim arkadaşlığımız da aynı şekilde Cenâb-ı Hakk'ı memnun eder de O'nun afv ve merhametine nâil

olmamızı sağlar!.." deyince Şehzade Ertuğrul:

" — İnşallah!.." diye karşılık verdi.

Bu sırada bina tarafından kendilerine doğru gelmekte olan Lâla'yı gören Şehzâde, gecikerek Emir Buharî Hazretlerini beklettiğini anladı, Lâla muhakkak ki; O'nu aramaya çıkmıştı. Hasan'ın ellerini sıkıca tutarak:

" — Bugün hocamla birlikte gâzi babamın huzuruna çağırıldık. Herhalde geciktim. Lâlam beni aramaya çıkmış!.." dedi.

Lâla'nın gelmekte olduğu istikâmete arkası dönük olan Hasan, başını çevirip bakınca durumu kavradı ve aceleyle:

" — Halbuki asıl sana söylemek istediğim başka bir şey vardı." dedi.

Yüzü endişeli bir ifâde kazanmıştı. Şehzâde merakla:

" — Ne?.." diye sordu.

Hasan etrafına bakındı, sonra küçük başını önüne eğerek yutkundu. Söylemekle söylememek arasında tereddüt geçirdiği belli oluyordu. Şehzâde ısrarla:

" — Neydi çabuk söyle!.." diye sıkıştırınca Hasan tekrar arkasına dönüp baktı. Lâlâ, kendilerine bir hayli yaklaşmış bulunuyordu. Daha fazla tereddüde imkân kalmadığını anladı. Çünkü söyleyeceği sözün Lâla tarafından işitilmesini asla arzu etmiyordu. Bu sebeple yavaş bir sesle:

" — Seni nereye tayin ederlerse ben de oraya geleceğim!.." dedi.

" — Nasıl?.."

" — Basbayağı."

" — Nasıl basbayağı?.. Seni mektebden dışarı bırakırlar mı sanıyorsun!.. Bu nasıl olabilir!.."

" — ...."

" — Söylesene nasıl olacak bu iş!.."

" — ...."

" — Çabuk söyle!.. Derhal buradan ayrılmam gerek. Şimdi Lâlamla beni münakaşa ettirme!.."

" — Mektebden kaçacağım!.."

" — Nee??." diye bağıran Şehzâde farkına varmadan sesini o kadar yükselmişti ki; yanlarına tamamen yaklaşmış olan Lâla bile O'nun bu hayret dolu nidasını işitmişti. Fakat Hasan son derecede sâkin duruyordu. Gözlerini Şehzâde'nin dehşetten iyice açılmış gözlerine dikerek kendinden emin ve kat'î bir ifadeyle tekrarladı:

" — Kaçacağım!.."

İki çocuk bu fikrin münakaşasını yapmak fırsatını bulamadılar. Çünkü artık yanlarına varmış bulunan Lâla, Şehzâde'ye serzenişle bakarak, kendisini Pâdişah'a götürmek üzere gelen **Emir Buharî** Hazretleri'nin on dakikadan beri beklemekte olduğunu ve böyle büyük bir insanı bekletmenin yakışıksızlığını bildiriyordu!..





Emir Buharî Hazretleri arkasında Şehzâde Ertuğrul olduğu halde taht salonundan içeri girdiği zaman Yıldırım Bâyezid ayakta bulunuyor ve Sadrazamla konuşuyordu. Sözünü çabucak tamamlayarak büyük Veliyi hürmetle karşıladı. O'nu elinden tutarak yanıbaşına oturttu. Salonda devlet büyüklerinden kalabalıkça bir grup vardı. Pâdişah oturduktan sonra onlar da sedirlere yerleştiler. Bunlardan biri ortada kalmış olan Şehzâde'yi elinden tutup kendine doğru çekerek yanına oturttu. Bu, Firuz Bey'den başkası değildi.

Pâdişah, sanki Şehzâde'yi hiç görmemişti. Emir Buharî Hazretleri ve Sadrazamla koyu bir sohbete daldı. Orada bulunanlar, konuşulanları büyük bir sükûnetle dinliyor ve kendilerine hitab edilmedikçe söze karışmıyorlardı. Bir şey sorulduğu zaman da ayağa kalkarak:

" — Efendimiz" veya:

" — Sultanım!.." diye söze başlayarak pek kısa bir cevap veriyorlardı.

Bu durumlara dikkat eden Şehzâde bir taraftan konuşulanları dinliyor, diğer taraftan da Hasan'ın o müthiş kararını

düşünüyordu. O'nu fikrinden caydırmanın çok güç olacağını tahmin eden Şehzâde, zihninden bu işe bir çâre arıyordu.

Birden **Firuz Bey**'in hafifçe koluna dokunmasıyla daldığı düşüncelerden sıyrılan Şehzâde, babasının kendisine hitab ettiğini farketti. Derhal ayağa kalkarak tahtın önüne geldi. Pâdişah'ı ciddi bir devlet adamı gibi selâmladıktan sonra:

" — Buyurun Efendimiz!.." dedi.

Biraz önce diğer devlet adamlarından gördüğü hareket tarzını aynen tekrarlayan Şehzâde, bütün huzurda bulunanların bakışlarını üzerinde hissediyordu. Pâdişah kendisini tepeden tırnağa süzdükten sonra:

" — Oğlum!.." dedi. "Derslerini başarıyla bitirmişsin!.. Âferin!.. Sen gelmeden hocalarının bazılarıyla senin hakkında görüştüm. Anlattıklarına fazlasıyla memnun oldum. Şimdi de Efendi Hazretleriyle görüştüm. Kendileri de senden her bakımdan memnun olduklarını ifâde buyurdular!.."

Yıldırım Bâyezid'in "Efendi Hazretleri" sözüyle kasdettiği, **Emir Buharî** Hazretleri'ydi. Bu yüzden O'na bakmış ve O'nun da başını sallayarak kendisini tasdik eylediğini gördükten sonra sözlerine devam etmişti:

" — Devletimizin dört tarafı düşmanla çevrilidir. Biz bu kadar düşman arasında yaşayabilmek için kılıçlarımızı bir an bile elimizden bırakmamaya mecburuz. Ancak dinimizin yüce emirlerini de hatırdan uzak tutmayarak hak ve adâletten aslâ ayrılmamalıyız. Zira unutma ki; devletler, ancak ve ancak adâlet sayesinde varlıklarını devam ettirebilirler.

Sen, dinî ve askerî bilgileri yeterince öğrenmiş bulunuyorsun. Şimdi sıra, bu bilgileri tatbike gelmiştir. Çünkü insanları olgunlaştırıp devlet ve millet için faydalı olabilecek hâle getiren tecrübedir. Bu sebeple seni "**Saruhan Sancağı**"mıza vâli tayin ediyorum. Şehzâdelerin idârecilikte ilk yıllarını mühim bir vilâyetin vâliliğinde geçirmeleri devletimizde öteden beri tatbik edilen yerinde bir âdettir.

Şimdi git hazırlıklara başla; Birkaç güne kadar yola çıkacaksın!.. Tayin olduğun vilâyet hakkında Sadrazam Paşa sana gerekli izahatı verecektir. Şimdilik ben de şu kadarını söyleyeyim ki, vâliliğin esnasında iyice düşünüp taşınmadan ve etrafındaki tecrübeli devlet büyükleri ile görüşmeden hiçbir karar vermeyeceksin!.. Tabiî yanına böyle kimseler de verilecektir."

Pâdişah'ın bu sözleri söyledikten sonra susmasından O'nun söyleyeceklerinin bittiğini anlayan **Şehzâde Ertuğrul**:

" — Emredersiniz Efendimiz. Yalnız..." diye söze başlamışsa da sözünü tamamlayamadı. Çünkü Pâdişah merakla:

" — Yalnız ne?!." diyerek O'nun sözünü kesti. Bu sual üzerine tekrar konuşmaya başlayan Şehzâde:

" — Yalnız şu hususu sormak istiyorum ki, acaba istediğim herhangi bir kimseyi yanıma almama müsaade buyurulacak mı?" diye sordu.

Yıldırım Bâyezid, O'nun yanında devlet büyüklerinden herhangi birini yardımcı olarak alıp götürmek istediğini sanmıştı. Bu sebeple oğlunun nasıl bir tercih yaptığını anlamak maksadıyla:

" — Meselâ kimi?!." diye sordu.

Şehzâde heyecan ve tereddüdünü yenerek sükûnetle:

" — **Yeniçeri Hasan**'ı!.." dedi.

Bu ismi ilk defa duyan Pâdişah'ın yüzünde müthiş bir hayret ifadesi belirmişti. Çünkü Şehzâde'nin kimi kasdettiğini anlayamamıştı. Acaba bu **Yeniçeri Hasan** kimdi?!. Gözlerini etrafındaki Bey ve Paşaların üzerinde gezdirdi. Onlar da hiçbir şey anlamamışa benziyorlardı. Biraz tereddütten sonra Şehzâde'ye dönerek:

" — Kim bu Yeniçeri Hasan?!." diye sordu.

Şehzâde:

" — Henüz Enderun'da okuyan bir yeniçeri namzedidir Efendimiz!.." dedi ve biraz durakladıktan sonra ilâve etti:

" — Ama o daha şimdiden bir yeniçeri kadar kuvvetli, cesur ve bilgilidir!.."

Şehzâde bu sözleri söylerken göz ucuyla **Firuz Bey**'e bakmıştı. O zaman taht salonundaki devlet büyükleri içinde sâdece **Firuz Bey**, Şehzâde'nin kimi kasdettiğini anlamıştı. Çünkü o meşhur kavga gününden sonra birkaç kere onların bahçede buluşup samimi bir hava içinde görüştüklerini görmüştü. Şehzâde'nin kendisine bakışından O'nun:

" — Bana yardım et!.." demek istediğini anlamıştı. Bu sebeple yavaşça yerinden kalkarak:

" — Efendimiz!.." dedi. "Şehzâde Hazretleri'nin kasdettikleri Hasan, talebelerimizden biridir. Gerçi henüz tahsilini tamamlamamış olan bir yeniçeri namzedidir. Fakat son derecede zeki, çalışkan ve kabiliyetli bir gençtir. Şehzâde ile birlikte gönderilmesinde bence hiçbir mahzur yoktur. Bununla beraber hüküm devletlü efendimizindir!.." dedi ve tekrar yerine oturdu.

Şehzâde, **Firuz Bey**'e gözleriyle teşekkür ederek bakarken, Pâdişah düşünmeye dalmıştı. Bir müddet öylece kaldıktan sonra başını kaldırıp yavaş bir sesle:

" — Pekâlâ!.. Pekâlâ!.." diyerek ayağa kalktı.

Pâdişah'ın ayağa kalktığını görenler de sür'atle yerlerinden kalkarak birer birer tahtın önüne gelip selâm vererek çıkmaya başladılar. Şehzâde de aynı hareketi tekrarladıktan sonra hocalarına yol vermek için kenara çekildi.

Emir **Buharî** Hazretleri'yle **Firuz Bey**'in arkalarından büyük taht salonunu terketmekte olan Şehzâde'nin küçük kalbi heyecanla çarpıyordu. Çünkü biraz önce küçük bir Şehzâde olarak girdiği bu salondan, şimdi merkezi Manisa olan "**Saruhan**" gibi ehemmiyetli bu vilâyete tâyin edilmiş bir "**Küçük Vâli**" olarak ayrılıyordu. Hem de en sevdiği insanı dahi beraberinde götürme müsaadesini koparmış olarak!..





VI

BİRE DOĞAN, BİRE DOĞAN!..

Güneş, ufukta kızıl ve mor renkli bulutların karışımından hâleler bırakarak henüz batmıştı. Ovaya dağılmış çadırlarından çıkan gâziler, grup grup cemaatler teşkil ederek namaz kılmaya hazırlanıyorlardı. Abdestini alanlar, kendilerine en yakın olan safa geçip oturuyor, başlarını önlerine eğerek her taraftan birden okunmaya başlayan "Ezân-ı Muhammedî"yi dinlemeye koyuluyorlardı. Ortalık gitgide kararmakta, uzaktan Tırnova Şehri'nin cılız ışıklarının bir bir yandığı görülmekteydi.

Tam bu sırada, ovanın bir ucundan beş on atlının, karaltı halinde gitgide yaklaşmakta oldukları farkedildi. Fakaz gâzilerde hiçbir telâş emâresi belirmemişti. Çünkü, bunların düşman olmayacağını tahmin etmek güç değildi. Düşman olsalar, her tarafa yerleştirilmiş bulunan nöbetçileri geçerek ordugâha böylesine yaklaşamazlardı. Peki ama, alacakaranlıkta atlarını böylesine koşturarak yaklaşan bu süvâriler kimlerdi?.. Doğrusu bu suale o anda cevap verebilecek pek az kimse vardı. Çünkü

Yıldırım Bâyezid Han'ın, "Niğbolu Kalesi"ni kuşatan düşmanın durumunu öğrenmek ve onlardan "d i l" almak üzere Evrenuz Bey'le, sadakatinden şüphe edilmeyen Sırp Despotu İstefan Lazaroviç'i bir kısım adamlarıyla birlikte sabah karanlığında keşfe gönderdiğinden, Pâdişah'ın "Otağ-ı Hümâyun" denilen çadırında sabahki toplantıya iştirak eden kumandanlardan başkasının haberi yoktu, "d i l" konuşturularak düşmanın ahvali hakkında bilgi alınacak esirlere denirdi.

Süvâriler, saf bağlamış olan gâzilere yaklaşınca hiç kimse, en önde at koşturan Gâzi Evrenuz Bey'i tanımakta güçlük çekmedi. O'nu — tâbir câizse — Rumeli'nin dağı taşı tanırdı. Sakallarını savaşlarda ve at üstünde ağartmış bulunan bu namlı kumandanın ata bir başka türlü binişi vardı.

Gelenler terden sırsıklam olan atlarını birer kazığa bağladıktan sonra abdest alıp ayrı bir cemaat teşkil ettiler. Çünkü onlar yetişinceye kadar cemaat, farzı evvel kılınan akşam namazının sonuna yaklaşmıştı.

Namazdan sonra, Otağ-ı Hümâyun'da "d i v a n" denilen toplantı vardı. Buna keşiften dönen Gâzi Evrenuz Bey'le İstefan Lazaroviç de katıldılar. Bunlar, dil yani esir elde edememişlerse de konuştukları köylülerden düşmanın durumu hakkında bir hayli mâlûmat toplamışlardı. Divanda bütün duyup öğrendiklerini bir bir anlattılar.

Anlatılanlara göre "Birleşik Haçlı Kuvvetleri" yüzbin kişiden ziyâdeydi. Avrupa'nın büyük küçük, bütün devletleri, bu orduya imkânları nispetinde katılmışlar, çıkarabilecekleri en muazzam orduyu vücûda getirmişlerdi.

Düşman iki kol halinde harekete geçmişti. Bunlardan biri, bu seferin tanziminde ve bütün Avrupalı Hıristiyan devletlerin Türkler'e karşı birleşmelerinde öncülük eden Macar Kralı Sigismund'un kumandası altındaydı. Bu ordu, Sırbistan istikametinde yürüyerek Tuna Nehri'nin sol sahili boyunca Osmanlı toprağına girmişti. İleri harekâta devam ederken de

karşılaştığı müdafaasız Müslüman köylüleri çocuk, kadın ve ihtiyar demeden kılıçtan geçirmiş, mallarını yağmalayıp evlerini ateşe vermişti

"Korkusuz Jan" lakabıyla meşhur olan Never Kontu'nun kumandası altındaki ikinci kol ise, Budin - Erdel üzerinden Eflâk'a geçmiş, burada Eflâk Voyvodası Miça'yı da beraberine alarak ileri yürüyüşüne devam etmişti. İki ordu, Niğbolu Kalesi önünde birleşerek bu kaleyi kuşatmışlardı.

Bu izahatı dinleyen Pâdişah, içe ürperti veren tesirli bakışlarını bir müddet etrafındaki kumandanların yağız çehrelerinde dolaştırdı. Bunlar herbiri birçok muharebeye girmiş, bu yolda saç sakal ağartmış kimselerdi: Saruca Paşa, Beylerbeyi Kara Timurtaş Paşa, Sadrıâzam Ali Paşa ve artık Rumeli Beylerbeyi olmuş bulunan Şehzâde Ertuğrul'un eski hocası Firuz Bey... Anadolu askerlerine kumanda etmekte bulunan Şehzâde Süleyman Çelebi ile Şehzâde Mustafa Çelebi de oradaydı.

Paşaların her biri bir türlü tedbir alınması teklifinde bulunmuşlardı. Pâdişah, hepsini büyük bir dikkat ve sabırla dinlemişti. Artık nihâî kararı vermesi gerekiyordu. Çünkü bu, yalnız ve ancak onun hakkıydı. Böyle olduğu halde o, Paşaların, vereceği kararı beklemekte olduklarını unutmuş gibi derin bir sükûta dalmış, zihni Otağ-ı Hümâyun'dan çok uzaklara gitmişti.

İstanbul'u ikinci defa olarak kuşatmış bulunduğu bir sırada ortaya çıkan ve O'nu kuşatmayı kaldırarak Rumeli hududlarına koşmaya mecbur eden bu Haçlı taarruzu iyiden iyiye canını sıkmıştı. Emrindeki kuvvetin, düşmanın ancak yarısı kadar olduğuna hiç aldırmıyordu. Zira harb, O'nun için âdeta bir eğlenceydi. Er meydanına bir düğüne gider gibi giderdi. Ama ne olurdu, şu iş biraz daha geç ortaya çıksaydı da şu Bizans'ın bir an önce işini bitirerek "İstanbul Fâtihi" oluverseydi!.. Halbuki, düşmanın da asıl buna mâni olmak için aceleyle harekete geçmiş olduğu açıkça belliydi.

Gerçekten "Birleşik Haçlı Ordusu"nun hareketini öğrenen Pâdişah:

" — Bu defa da elimden kurtuldun, köhne Bizans!.. Fakat unutma ki, yine geleceğim ve seni mutlaka alacağım!.." diyerek Anadolu ve Rumeli askerlerinin sür'atle Edirne'de toplanmalarını emretmişti.

Kendisi de kuşatmayı kaldırarak emrindeki onbin kişilik kuvvetle harekete geçmişti. Anadolu ve Rumeli askerlerinin de kendisine yetişmesiyle Edirne'den yola çıkan **Yıldırım Bâyezid**, akıl almayacak kadar kısa bir zaman zarfında işte Tırnova'ya ulaşmıştı. Burası, muhasara altındaki Niğbolu Kalesi'ne sadece altı saatlik bir mesafeydi.

Yıldırım'ın İstanbul kuşatmasından vaz geçerek bu kadar büyük bir sür'atle Tırnova'ya kadar geldiği haberi, düşman cephesinde ürpertici bir tesir meydana getirmiş, önce bu habere inanılmak istenmemişti. Daha dün:

" — **Sultan Bâyezid**, ister gelsin, ister gelmesin, biz gelecek yaz, Ermenistan Krallığı'ndan geçip Suriye'ye girecek, Yafa ve Beyrut kapılarını Araplar'dan alacağız!.. Suriye'ye varmak için daha başka şehirleri de elde edeceğiz ve Kudüs Şehri ile bütün Arz-ı Mukaddesi fethetmeye gideceğiz!.." diyen **Sigismund** bile şaşkın bir haldeydi.

Çünkü **Yıldırım**'ın asker toplamak için Anadolu içlerine çekilmiş olduğunu sandığı bir anda O'nun Tırnova'ya ulaştığı haberi alınmış bulunuyordu. Türkleri daha önceki birkaç savaşta yakînen tanımak imkânını bulmuş olan **Sigismund**, bu haberin doğruluğundan asla şüphe etmiyordu. Türkler'in akıl almaz dirâyet ve cesaretlerini O'nun kadar tanımayan silâh arkadaşları, Niğbolu Kalesi'nin **Yıldırım** yetişinceye kadar mutlaka düşeceğini zannederek beraberinde getirdikleri fıçılar dolusu şaraptan içip içip gece gündüz sarhoş, olarak hora teperken o çadırına çekilmiş, kara kara düşünüyordu.

Diğer taraftan Padişah, Otağ-ı Hümâyûn'undaki silâh ar-

kadaşlarına vardığı kararı bir türlü açıklamıyordu. Düşmana on kilometre bir mesâfeye kadar yaklaşıldığı bir sırada takip edilecek hattı hareket için bir karara varılmaması olacak şey değildi?!. Bunu düşünen ve sabrı tükenen Paşalar, başlarını önlerine eğmiş bekliyorlardı. Pâdişah, acaba bir karara varamamış mıydı?!. O'nu çok daha zor günlerde yakînen görüp tanımış olan Paşalar, buna ihtimal veremiyorlardı. Acaba vardığı kararı açıklamak mı istemiyordu?!. Bu da düşünülemezdi. Çadırına toplananların her biri O'nun yoluna baş koymuş cesur, sâdık ve fedakâr insanlardı. Bunu birçok kereler ölüme meydan okuyarak ispat etmişlerdi. O halde Pâdişah niçin hâlâ susuyordu?!. O'nun bu uzun sükûtu Paşalar için âdeta çözülmesi imkânsız bir muamma hâline gelmişti.

Pâdişah'a sual sormak edebe aykırıydı. Buna hiç kimse cesâret edemezdi. Bu uzun sükûtu, o ana kadar dalgın dalgın düşünen Pâdişah'ın gür bir sesle:

" — Pekâlâ Paşalarım!.. Sabah olsun, hayrolsun!.." demesi sona erdirdi.

Paşalar, o ana kadar önlerine eğmiş bulundukları kocaman kavuklarını kaldırdıklarında Pâdişah'ın ayağa kalkmış bulunduğunu gördüler. Bunun "çıkabilirsiniz!.." demek olduğunu çok iyi biliyorlardı. Hafifçe eğilip ellerini göğüsleri hizasında çaprazlayarak geri geri yürüyüp birer birer çadırdan dışarı çıktılar.

Otağ-ı Hümayûn'da yalnız kalan Pâdişah, önce yeniden abdest aldı. İki rekât "Hacet namazı" kıldı. Büyük bir istek için kılınan bu namazdan sonra Kur'an-ı Kerim'i açarak **"Fetih Sûresi"**ni okumaya başladı. Bunu da bitirdiği sırada herkes istirahate çekilmiş bulunuyordu. Etrafta ses sedâ işitilmiyordu.

Pâdişah kararını vermişti. Gece karanlığında, hiç kimseye haber vermeden gizlice ve yıldırım sür'atiyle Niğbolu Kalesi'ne varacak ve kale kumandanıyla konuşup dönecekti. Biraz önce paşalara açıklamadığı ve derin derin düşündüğü buydu. Bu

kararını açıklasa, kendisine mâni olmak isteyecekleri muhakkaktı. Zira tek başına yüzyirmi bin kişilik bir düşman çenberini yararak kaleye varabilmek, değme babayiğidin hayal bile edemeyeceği bir işti!.. Bu yüzdendir ki, Pâdişah toplantıdakilerin herbirini uzun uzun süzerek tartıp dökmüş, bu müthiş vazifeyi onların hiçbirisine teklif dahi edememişti. Sonunda hiç kimsenin göze alamayacağı bu işi, bizzat ifâ etmeye karar vermişti. Muhasara altındaki kalenin durumunu pek merak ediyordu. Gerçi kale muhafızı **Doğan Bey** son derecede cesur ve dirayetli bir kumandandı. Fakat etrafı düşmanla çevrili bulunduğundan kendisine bir haber ulaştırılamamıştı. Pek tabiî olarak **Yıldırım**'ın ordusu ile birlikte imdada yetiştiğinden haberi yoktu. Acaba kalenin silâh ve erzak bakımından ne ölçüde karşı koymak imkânı vardı?!.

Yıldırım, Doğan Bey'in çâresizlik içinde kalıp mukavemetten vaz geçmesinden korkuyordu. Bunun için O'na mutlaka, imdadına yetişildiğini duyurmak istiyordu.

Bu tehlikeli işi, gece karanlığından istifade sûretiyle gün doğmadan bitirmek gerekiyordu. Bunu düşünen Pâdişah, yavaşça çadırdan çıktı. Hava puslu, etraf sessizdi. Sâdece nöbetçilerin düdükleri işitiliyordu. Nöbet noktalarında yakılmış olan çerağların loş aydınlığında kocaman gölgeler husûle geliyordu. **Yıldırım** sessiz ve sâkin adımlarla çadırının önünde hazır duran atına yaklaştı. Kendi nöbetçisi O'nu farketmişti. Fakat yanına yaklaşamazdı. Ancak, nöbetçinin, Pâdişah'ın ne yapmak istediğini kavramasına imkân kalmadan O bir sıçrayışta atına binerek son sür'atle gözden kaybolmuştu.

Pâdişah, Tırnova'dan Niğbolu Kalesi'ne giden gizli ve kestirme yolları gâyet iyi biliyordu. Buraları O'nun gençliğinden beri at koşturduğu harb sahalarıydı. Dağlar ve ormanlardan geçen sarp patikalarda birkaç saat at koşturan **Yıldırım Bâyezid,** tam gece yarısı kale bedenlerinin dibine varmıştı. Kaleye günlerden beri kuş uçurmayan düşman O'nun yıldırım sür'atiyle ara-

larından süzülüp geçtiğini farkedememişti. Esâsen böyle bir teşebbüse, hiç kimse ihtimal veremez, aralarına bir yabancının karışabileceğine inanamazdı.

Kale burçlarında yakılan meş'alelerin yarı aydınlığından muhafız nöbetçilerin karaltıları farkediliyordu. Uzaktan düşman karakol nöbetçilerinin düdükleri işitiliyordu. Ilık bir sonbahar akşamıydı. Yıldırım, kale bedenlerine tırmanmak istercesine şaha kalkmış olan atı üzerinde doğrularak gür bir sesle:

" — Bire Doğaan!.. Bire Doğaan!.. diye bağırdı.

O anda kale burçlarında ve tetikte bulunan Doğan Bey, gecenin sükûtunu bir kurşun gibi delerek etrafa yayılan bu erkek sesi tanımakta güçlük çekmemişti. Fakat kulaklarına inanamıyordu. Doğan Bey, heyecanla kulak kabarttı. Yıldırım'ın sesi:

" — Bire Doğan!.. Hâlin Nicedür?." diye tekrar gürleyince Doğan Bey'in hiç şüphesi kalmamıştı. Bu O'nun sesiydi. Fakat buraya nasıl gelebilmişti?!. Etrafta kaleyi çepeçevre kuşatmış olan yüzyirmi bin kişilik bir düşman kuvveti vardı. Birkaç günden beri kaleye bir kuş bile uçurtmuyorlardı. Fakat şimdi bunları düşünecek zaman değildi. Heyecanla burçtan eğilip sarkarak:

" — Buyrunuz, saâdetlü hünkârım!.." diye karşılık verdi.

Yıldırım:

" — Hâlin nicedür?!." diye tekrarladı.

Doğan Bey, düşmanın bir haftadan beri kaleyi karadan ve nehir cihetinden tazyik ettiğini, fakat Pâdişahlarının mutlaka imdada geleceğine inanan gâzilerin metânetle karşı koyduklarını bildirdi. Aldığı bu habere memnun olan Pâdişah, son defa olarak:

" — Hele dayanın bakalım!.. İşte biz de gelip yetiştik!.." diye bağırdıktan sonra geldiği gibi şimşek sür'atiyle gözden kayboldu.

Bu konuşmaları duyan düşman karakol efradı, hâdiseyi kumandanlarına ulaştırmışlarsa da onları inandırmaları mümkün olmamıştı!..



VII

ASİL DÜŞMAN

Ertesi sabah şafak sökerken, Osmanlı Ordusu'nu karşısında gören Haçlılar, âdeta gözlerine inanamıyorlardı. Birkaç gün evvel İstanbul'u kuşatmakla meşgul bulunan Yıldırım, bu uzun mesafeyi ne zaman aşmış da Niğbolu Kalesi'ne kadar gelebilmişti!..

Haçlılar, hayret ve dehşete kapılmakta haklıydılar. Zira o günkü şartlar içinde, yani at sırtında İstanbul'dan tâ Niğbolu'ya kadar gidebilmek, en az bir iki haftalık işti. Hem de bütün ağırlıklarıyla birlikte koskoca bir ordu olarak!.. Ama Yıldırım, olmazı olur yapan bir kumandandı. Ancak bu defaki Haçlı Ordusu'nda bunu bilmeyen pek çok kimse vardı. Bunlar boş bir hayale kapılmış, Yıldırım'ın asker toplamak ve vakit kazanmak için Anadolu'ya çekildiğini sanmışlardı. Fakat o, işte karşılarındaydı.

Yıldırım'ın — hiç olmazsa — bir müddet daha gelemeyeceğini, Niğbolu Kalesi'ninse fazla karşı koyamayacağından mutlaka teslim olacağını düşünerek sabaha kadar içip içip hora

tepmiş bulunan Haçlılar, tedbirsiz yakalanmışlardı. Gerçi karşılarında kendi sayılarının ancak yarısı kadar bir ordu vardı. Ama bu, Rumeli'yi "v a t a n" kılmaya azmetmiş olan kudretli Türk Ordusu'ydu!.. Sırf sayıca üstün olmakla ona gâlip gelinemeyeceği kaç defa anlaşılmıştı!..

Yıldırım Bâyezid, ordusunu bir "h i l â l" şeklinde nizamlamıştı. Düşman saflarından ilk hücûma geçen Fransız şövalyeleriydi. Osmanlı Ordusu'nun bu şövalyeler karşısındaki merkez kesimi önce kasden gerileyerek düşmanı içine çekmiş, sonra da hilâlin serbest uçlarını birleştirerek onları kıskaca alıp sür'atle imha etmişti. Böylece daha başlangıçta harbin neticesi belli olmaya başlamıştı. Gerçekten sadece üç saat süren bu kanlı çarpışma sonunda kaçabilen düşman askerlerinin çoğu Tuna Nehri'ni geçmeye çalışırken boğulmuştu. O kadar ki; bu Haçlı seferinin teşkiline âmil olan Macar Kralı Sigismund dahi nehir yolundan, bazı yakınlarının yardımıyla kaçarak canını güçlükle kurtarabilmişti. Kaçamayanlar kılıçtan geçirilmiş, pek çoğu da esir edilmişti. Esirler arasında başta bu sefere çıkarken:

" — Gök kubbe çökecek olsa, mızraklarımızla tutarız!.." diye öğünen Fransız şövalyelerinin kumandanı Korkusuz Jan olmak üzere birçok ileri gelen düşman kumandanı vardı.

Bunlar, Bursa'ya götürülmek üzere Gelibolu'ya vâsıl olduklarında Haçlı donanması da Boğaz'dan geçmekteydi. Başta Macar Kralı Sigismund olmak üzere bu donanmayla kaçmakta bulunan Haçlılar, bu sırada sahile dökülmüş binlerce esir silâh arkadaşlarını elemle seyretmişlerdi.

* * *

Bursa'da büyük bir fevkalâdelik vardı. Halk, esirleri ve onların "f i d y e" denilen kurtuluş parasını getiren Hıristiyan heyet mensuplarını görmek için caddeleri doldurmuştu. O gün, bir yıldan beri aralarında görmeye alıştıkları esir Hıristiyan

asilzâdeleri Bursa'dan ayrılarak, memleketlerine gitmek üzere yola çıkacaklardı.

Esirler, en yeni elbiselerini giymişler, serbest olarak gruplar halinde halkın arasından geçerek saraya geliyorlardı. Esâsen bir yıldan beri, Bursa'da bir esir değil, bu şehrin halkından herhangi bir kimse gibi yaşamışlardı. Bu Türk ve İslâm şehrinden unutulmaz hâtıralar edinerek ayrılacaklardı. Fakat içlerinde müthiş bir eziklik vardı. Zira Niğbolu'ya gelirken yollarda karşılaştıkları müdafaasız köylüleri kılıçtan geçirmiş, mallarını yağmalamışlardı. Halbuki Türkler, kendilerine bir esir değil âdeta şerefli bir misafir muâmelesi yapmış, onları, efendilikleriyle utandırmışlardı. Bunlardan birisi de Fransız Kralı'nın yeğeni **Korkusuz Jan**'dı.

Fransız şövalyelerinin kumandanı olarak Niğbolu'da Türkler'le ilk defa karşılaşmış bulunan bu asilzâde asker, önce esir düştüğüne pek içerlemiş, tahammül edilmez bir ızdırap duymuştu. Gururunu inciten bu esâret ona pek ağır gelmişti. Fakat bir yıldan ziyâde, eskiden barbar sandığı Türkler arasında yaşamak, onun birçok yanlış düşüncelerini düzeltmiş, gerçeği görmesini sağlamıştı.

Uzun boylu, geniş omuzlu, sarışın, kalın pazulu bir genç olan **Korkusuz Jan** saraya giden yolu yavaş yavaş ve mütereddid adımlarla katederken zihni karmakarışık bir haldeydi. Âdeta esirlikten kurtulduğuna, memleketine ve yakınlarına kavuşacağına sevinemiyordu. Gördüğü iyi muâmelelerden dolayı birçok kereler bir daha Türkler'le harb etmeyeceğine yemin etmişti. Pâdişah'ın kendilerine:

" — Geçmiş olsun!.." demek için onları son defa olarak huzuruna kabul edeceğini bilmese, saraya bile gitmeyecekti. Fakat o yüce Türk hükümdarını bir kere daha yakından görmeye can atıyordu.

* * *

Taht salonuna ilk alınan Korkusuz Jan oldu. Pâdişah, sedef kakmalı tahtının üstünde bir zafer âbidesi gibi dimdik oturuyor, heybetli sakalları, kocaman kavukları ve uzun cübbeleriyle ellerini kavuşturmuş, Osmanlı Bey ve Paşaları, O'nun etrafında ayakta bekliyorlardı. Genç ve yakışıklı Fransız şövalyesi Korkusuz Jan, şapkasını çıkararak tahta doğru ilerledi. Birkaç adım mesâfede durarak hafif bir reverans yapıp Pâdişahı selâmladı. Pâdişah belli belirsiz bir baş işaretiyle bu selâma mukabele ederken:

" — Geçmiş olsun!.. Memleketinize saâdet ve selâmetli gidiniz!.." dedi.

Korkusuz Jan, gördüğü iyi muâmeleye teşekkür etmek istiyor, fakat söze nasıl başlayacağını kestiremiyordu. Heyecan ve utançtan, omuzuna kadar dökülen uzun ve kumral saçları bile sırsıklam ter olmuştu. Nihâyet kendisini toparlayarak, gördüğü misâfirperverlikten, memleketindeyken Türkler'i başka türlü tanıdığından, böyle bilse onlarla harbetmek için Niğbolu'ya gelmesinin imkânsız olacağından bahsetmeye başlamıştı. Birden bire O'nun yeminini hatırlayan Pâdişah:

" — Yeter" der gibi elini havaya kaldırarak:

" — Jan!.." dedi. "İşittim ki; bir daha aleyhime silâh kullanmamak için yemin etmişsin!.. Şimdi bu yeminini sana iâde ediyorum. Yurduna döndüğün zaman benimle yine savaşmak istersen, bütün Avrupa hükümdarlarını yardıma çağırabilirsin!.. Ne kadar büyük bir ordu toplayabilirsen, bana şan ve şeref kazanmak için o kadar fırsat vermiş olursun. Beni harb meydanlarında dâima karşında bulacağına emin olabilirsin. Çünkü ben, harb ve zaferler için yaratılmış bir insanım. Benden ileride bulunmak arzusuna kapılanlar, dâima benden geride kalacaklardır!.."

Pâdişah sözünü bitirdiğinde Korkusuz Jan'ın hürmet ifâde etmek üzere eğik duran başı, daha da eğilmişti. Ne cevap ve-

reeceğini kestiremiyordu. Esâretten kurtulduğunun kendisine ifâde edildiği bir ânı yaşıyordu. Fakat bir esirlikten kurtulurken kendisi için, ömrünün sonuna kadar devam edecek bir başka esirlik başlıyordu. Bu da karşısındaki "asîl düşman"ın kudretli şahsiyetiyle temsil etmekte bulunduğu yüce Türk Milleti'nin ulaşılmaz meziyetlerine duymaya başladığı büyük hayranlıktı!..





VIII

ÇAL ÇOBAN ÇAL!..

Otağ-ı Hümâyun'da gerçek bir mâtem havası esiyordu. Paşalar, başlarını önlerine eğmiş, verilen izahatı kanlı göz yaşları akıtarak dinliyorlardı. Pâdişah ise, ağlamamak için kendisini zor zaptediyordu. Kul tâifesi arasında âciz ve çâresiz gözükmenin mevkiine yakışmayacağını düşünmese, O da sıcak göz yaşlarını çoktan boşaltacaktı. Buna rağmen arada bir kuvvetle sıktığı yumruklarını dizlerine vuruyor, bazan da ipek bir çevre ile kocaman kemer burnunu siliyormuş gibi yaparak belli etmeden nemlenen göz yaşlarını kuruluyordu. Pâdişahı böylesine derin bir elem ve kedere boğan, "Sivas Kalesi"nin başına gelen faciânın hikâyesiydi. Olanları nakleden de Malkoçoğlu Mustafa Bey'di. Bu genç kumandan, anlattıklarının heyecan ve ızdırabıyla zangır zangır titriyordu. Çünkü gördüğü dehşetli fâcianın tesirinden hâlâ kurtulamamıştı.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan beri bir benzeri görülmemiş bulunan bu fâcia, aslında büyük bir musibetin

küçük bir başlangıcıydı. Tarihlerimizde "Timur Gâilesi" denilen felâketin ilk safhasını teşkil eden bu acıklı hâdiseler, acaba nasıl bir gelişme gösterecekti?!. Bunu o anda kimsenin — hakkıyle — tahmin edebilmesine imkân yoktu. Ancak, kuruluş devrini henüz tamamlamış bulunan Osmanlı Devleti için çok ağır bir darbe teşkil edecek müthiş bir musibetin anbean yaklaşmakta olduğunu sezmeyen yoktu. **Malkoçoğlu Mustafa Bey**'in anlattıkları bu his ve kanaati takviye ediyordu. Zira anlaşılıyordu ki, büyük bir ordu ile Anadolu üzerine yürüyen Timur, Osmanlılar'ın Haçlı düşmanlarından daha şiddetli bir kin ve husûmet ile doluydu. Türk ve Müslüman olduğuna bakmaksızın önüne çıkan her mânii yakıp yıkarak ilerliyordu.

Nesebini zoraki bir sûrette **Cengiz Han**'a dayayan Timur'un Ortaasya'da kurduğu devlet kısa zamanda bir hayli gelişmişti. O'nun muhteris ve mücadeleci kurucusu ise, kazandığı parlak başarılardan şımararak "cihangir" olmak sevdasına kapılmıştı. Bu maksadla iki defa batıya doğru ilerleyerek nice halis Türk ve İslâm beldelerini yakıp yıkmış, mâmureleri, üzerinde baykuşların tünediği bir harabeye çevirmişti. O'nun bin dört yüz yılı baharında gerçekleşen ve Sivas kapılarına kadar ilerleyen bu seferi, Müslümanlar üzerine üçüncü atılışıydı. O âna kadar birçok küçük devleti haritadan silmiş, topraklarını ülkesine katmıştı. Artık, kendisine Osmanlı Devleti ve O'nun kudretli hükümdarı **Yıldırım Bâyezid**'i en büyük rakip olarak görmeye başlamıştı.

Bu yüzdendir ki; Osmanlı hükümdarına karşı kabulü imkânsız şartlar ileri sürüyordu. Kendisi de Türk (!..) ve hattâ Müslüman (!..) olan **Timur**, güya ırkdaş ve dindaşlarının kanını dökmek istemediğini göstermek istiyor ve buna mecbur edilmemesini diliyordu. Aslında bunların hepsi de birer aldatıcı bahâneydi. Hakikatte Osmanlı Devleti'nin mutlak bir sûrette kendisine tâbi olmasını arzu ediyor ve bunu gerçekleştirmeyi kafasına koymuş bulunuyordu.

Yıldırım Bâyezid gibi emsalsiz zaferler kazanmış büyük bir hükümdarın Timur'a boyun eğmesine ve O'nun yersiz tekliflerini kabul etmesine imkân yoktu. Neticenin silâhlı bir çatışmaya varacağını kestirmek hiç de güç değildi. Bunu bir an evvel gerçekleştirmek isteyen Timur, ileri sürdüğü şartları her gün biraz daha ağırlaştırıyordu.

Yıldırım Bâyezid, Anadolu Türk ve İslâm birliğini gerçekleştirmişti. Bu uğurda birçok küçük beyliği ortadan kaldırmıştı. Bunların beyleri de Timur'un etrafında toplanmıştı. O'nu devamlı bir surette Osmanlılar'la çatışmaya teşvik ediyorlardı. Timur'un Osmanlı Devleti'ni ortadan kaldırmasıyla tekrar eski beyliklerini kurabileceklerini hesaplıyorlardı. Fakat Timur'u Osmanlı Devleti'ne karşı tahrik eden sadece bunlar değildi. Avrupa'daki Türk - İslâm ilerleyişinden rahatsız olan birçok Hıristiyan devletin husûsi elçileri de bu maksadla O'nun yanında bulunuyorlardı. Bunlar da, amansız bir düşmanı olarak gördükleri Osmanlılar'dan ancak bu suretle kurtulabilecekleri ümidini taşıyorlardı.

Talihin garip bir cilvesidir ki, sırf bir şahsî hâkimiyet tesis etmek maksadıyla Türk ve İslâm şehir ve kasabalarını yakıp yıkarak batıya doğru üç defa yürüyen Timur, üstelik hem Türk (!..) ve hem de Müslüman (!..) dı. Fakat O'nun Türklük ve Müslümanlığa verdiği zarar hesapsızdı. Fakat asıl korkunç tahribatını bin dört yüz yılı baharında gerçekleştirdiği bu üçüncü seferinde icrâ etmişti. Gerçekten, Semerkand'dan yola çıkan Timur o yılın Temmuz ayında Pasinler üzerinden Erzincan'a varmıştı. Buranın emiri, kendisini Yıldırım'a karşı korumasını teklif ederek O'na aradığı bahaneyi vermişti. Erzincan'dan Sivas üzerine harekete geçen ve Anadolu yollarını bilmeyen Timur'a Erzincan Emiri ile Akkoyunlu Osman Bey, rehberlik ediyorlardı.

Sivas'ı kuşatan Timur'un burasını nasıl ele geçirdiğini ve ne gibi zulümler yaptığını Yıldırım'ın huzurunda anlatan Malkoçoğlu Mustafa Bey:

" — Hünkârım!.." diyordu. "Allah böyle bir fâciayı bir daha

göstermesin!.."

Biz Timur'un kalabalık bir ordu ile şehrimiz üzerine doğru gelmekte bulunduğu haberini alınca toparlanarak alınacak tedbirleri görüşmeye başlamıştık. Şehrin vâlisi Şehzade Süleyman Çelebi Hazretleriyle Karakoyunlu Aşireti Reisi Kara Yusuf Bey bu kadar büyük bir düşman kuvvetine karşı küçücük bir kale ne yapsın, diyerek şehri terkedip gittiler. Bu yüzden kalenin müdafaası bendenize kaldı. Mâlumu devletleri olduğu üzere Anadolu Beylerbeyi Timurtaş Paşa kumandasında gönderilen yardımcı kuvvet, Şehzâde Süleyman Çelebi Hazretlerinin emrindeki kuvvetlerle birleşemedi. Zira aralarına düşman birlikleri girmişti.

Esâsen, kaleye yardımcı bir kuvvet gönderildiğini öğrenen Timur, bir kısım askerini onların üzerine sevkederek kendilerinin kaleye yaklaşmalarını önledi. Gerek bu kuvvetlerin ve gerekse Şehzâde Süleyman Çelebi Hazretlerinin Timur'un ordusuna Kayseri civarında mağlûp oldukları mâlûmdur.

Sivas, Timur'un amansız hücumlarına karşı tam on sekiz gün metanetle direndi. Şehre her dakika mancınıklarla taş yağdırılıyordu. Nihayet halkın ileri gelenleri bir tedbir düşündüler ve dediler ki:

" — Bu zâlim, bu gidişle şehrimizi ele geçirecektir. Pâdişahımız yetişinceye kadar dayanmamız imkânsızdır. Bütün çocuklarımızı toplayıp önümüze katalım. Ellerine birer rahle verelim. Bu rahlelere Kur'an-ı Kerim'ler koyarak başları üstünde taşıtalım!.. Yavrularımızı böylece önümüze katarak kendisine, şehrimizi daha fazla tahrip etmemesi ve ahaliyi kılıçtan geçirmemesi için ricada bulunalım. Ne de olsa bir Müslümandır. Umulur ki yola gele!.."

Bu tedbir herkesçe uygun görüldü. Şehirdeki sekiz on yaşlarında ne kadar çocuk varsa toplatıldı. Bunların ellerine birer rahle verildi. Rahlelerin üzerlerine de Kur'an-ı Kerim'ler yerleştirildi. Hepsi binlerce çocuktu. Bu mâsum yavruları önümüze katarak kaleden çıktık. Timur'un şehri kuşatmış olan kuvvetlerine doğru ilerlemeye başladık. O zâlime haber vermişler.

" — Gelenlerin önlerinde binlerce çocuk var. Başları üzerinde, içinde Kur'an-ı Kerimler bulunan rahleler taşıyorlar. Ne yapalım?.." diye sormuşlar.

O zâlim ne emir verse beğenirsiniz?!.

" — Hepsini çiğneyip geçin!.." demiş. Birden, binlerce mâsum yavrunun, sürüler halinde saldıran canavar düşman askerlerinin atlarının ayakları altında çığlıklar atarak ezildiklerine şâhid oldu. Zavallıcıklar kaçamıyorlar. Kur'an-ı Kerimler ise yerlerde sürünüyordu!.."

Malkoçoğlu Mustafa Bey, sözlerinin bu noktasında susmak mecburiyetinde kalmıştı. Zira boğazı tıkanıyor, hıçkırıklarını zaptedemiyordu. Esasen Paşalar'ın ah u figânından sözlerinin son kısmı anlaşılamamıştı. Bir müddet bekledikten sonra kendisini toparlayarak:

" — Saâdetlü Hünkârım!.." diyerek yeniden söze başladı.

" — Nihâyet gâziler, bu gaddar insana karşı direnerek O'nu öfkelendirip daha fazla kan dökmesine sebep olmak istemediler. Verdiği söze inanmak mecbûriyetinde kaldılar. Bu söz, direnmekten vaz geçip teslim olursak kimsenin kanını dökmeyeceğine dâirdi. Fakat o hilekâr adam, ne yaptı biliyor musunuz?!. Şehir teslim olduktan sonra gâzilere hitaben bir konuşma yaparak:

" — Ben kan dökmemeye söz verdim, öldürmemeye değil!.." dedi. Sonra da tam dört bin babayiğit gâziyi diri diri toprağa gömdürttü!.."

Malkoçoğlu Süleyman Bey, Sivas Kalesi'nin başına gelen bu fâciayı anlatmaya artık devam edemiyordu. Zira Paşaların birbirlerine karışan hıçkırık ve feryadları sözlerinin anlaşılmasını imkânsızlaştırıyordu. Pâdişahın huzurunda ise daha yüksek bir sesle konuşulamazdı. Böylece bir müddet geçti. Pâdişah da anlatılanların heyecan ve teessürüne kapılmıştı. Ağlamıyor fakat talihin bu cilvesi karşısında kahroluyordu.

Nihayet kendini ilk toparlayan yine Pâdişah oldu. Ellerini

şiddetle birbirine vurarak tahtı üzerinde doğruldu. Bu:

" — Susun!.. ve dinleyin!.." demekti. Fakat Pâdişah hiçbir söz söylemedi. Zira kendinde konuşacak güç kuvvet hissetmiyordu. Yavaşça tahttan indi. Paşalar da derhal ayağa kalktılar. Şimdi O'nun ne yapacağını merak ediyorlardı. O, yavaş yavaş çadırın kapısına doğru yürüdü. Atı hazır, bekliyordu. Tam atının yanına vardığında birdenbire üzerindeki atâlet ve üzüntüyü silkeleyip atarcasına bir sıçrayışta atına bindi ve arkasından bakakalan Paşalara:

" —Herkes işiyle gücüyle meşgul olsun!.." diye bağırdı. Anlaşılan ağlamak istiyor, fakat bunu paşalarının yanında yapamıyordu. Bu sebeple oradan uzaklaşmak lüzumunu hissetmişti.

Pâdişah, bir müddet doludizgin gittikten sonra, küçük bir derenin kenarında atından indi. Temiz ve berrak suda abdest alarak biraz ferahladı. Kaftanını yeşil çimenler üzerine sererek vakti geçmek üzere bulunan ikindi namazını kıldı. Sonra bir ağaca yaslanarak derin derin düşünmeye koyuldu. Acaba ne yapmalıydı?!. Kendisi küffara karşı savaşırken arkasında, Türk ve Müslüman olduğunu iddia eden fakat zulüm ve hıyanette düşmanı bile gölgede bırakan bir kara belâ zuhur etmişti. O'nun bu defa çiğneyip geçtiği yer kendisinin çok sevdiği bir şehirdi. Bunu düşünen **Yıldırım**,

" — Sivas'tan aldığım bu ikinci acı haber oldu!.." diye mırıldandı.

Gerçekten Sivas O'nu daha önce de kalbinin tâ derinlerinden yaralamıştı. Bu güzel şehrin, Osmanlılar eline geçmeden önceki hükümdarı Kadı Burhaneddin'di. **"Anadolu Birliği"**ni gerçekleştirmek için O'nu da ortadan kaldırması gerekmişti. Esâsen **Kadı Burhaneddin** bunu çoktan hak etmişti. Zira Osmanlılar aleyhine sayısız tertiplere baş vurmuştu. O'nunla Çorum Ovası'nın **"Kırkdilim"** mevkiinde karşı karşıya gelmişti.

Şimdi, **Yıldırım Bâyezid**'in zihninde, **"Kırkdilim Harbi"** denilen

bu çarpışmanın acıklı bir sahnesi canlanmıştı:

Savaşın en kızıştığı bir an... **Yıldırım'ın** en büyük oğlu **Şehzâde Ertuğrul**, Vâlisi bulunduğu Saruhan ve Karesi eyâletlerinin askerlerinin başında, yaşından beklenmeyen bir çeviklikle döğüşmekte, önüne her çıkanı yere sermektedir. Yanında en sâdık arkadaşı **Yeniçeri Hasan** vardır. Şehzâdeyi hedef alarak atılan bir oku farkeden **Hasan**, âni bir hareketle atılarak bu oka kendisi hedef oldu. Sol böğründen yaralanmış, atından yere düşmüştü. Düşmanların atlarının ayakları altında ezilecekti. Bunu gören **Şehzâde Ertuğrul**, dayanamadı. Derhal yere atladı. Yaralı arkadaşını omuzlayarak tekrar atına binmeye çalışıyordu. Bu sırada her taraftan yağmur gibi ok yağıyordu. Arkadaşını omuzladığı için bir an kendisini hakkıyle korumak imkânından mahrum kalmıştı. Çevik bir hareketle atına atlamıştı. Şimdi yaralı arkadaşını yukarı çekmek için eğilmişti. Tam bu sırada arka arkaya atılan dört beş ok, sür'atle omuz başına saplanmış, O'nu tepesi üstü tekrar yere indirmişti. Bunu gören düşman bu iki yaralının üzerine çullanarak onları şehid etmişti.

Savaştan sonra, meydanı gezen gâziler, bu iki küçük dostun yara bere içindeki mübârek cesetlerini birbirlerine sarılmış bir halde bulmuşlardı.

Gözlerinin önünde bu manzara yeniden canlanan **Yıldırım Bâyezid**, tam bu sırada dereye doğru yaklaşan bir sürünün yanıbaşına oturan çobanını farketmemişti. Çoban O'nu herhangi bir yolcu sanmış, rahatsız etmemek için gölgelik bir yere ilişivermişti. Fakat o, kavalını çıkararak dertli dertli çalmaya başlayınca **Yıldırım**, derin bir uykudan uyanırcasına daldığı hayal âleminden ayrıldı. Başını çevirip de yanıbaşındaki çobanı görünce:

" — Çal çoban çal!.. Ne **Ertuğrul** gibi oğlun öldü, ne de Sivas gibi kalen yıkıldı!.." diye mırıldandı.



IX

SON FIRSAT

Yıldırım Bâyezid Han, bir müddet daha kırlarda bayırlarda yalnız başına dolaşıp durdu. Kendisini avundurup teselli etmeye çalışıyordu. Fakat yüreğindeki derin ızdırap, teskin edilebilir cinsten değildi. Nihâyet akşam karanlığı bastırırken atını tırısa kaldırarak çadırının yolunu tuttu. Zihni karmakarışıktı. Ne yapması gerektiğini bir türlü kestiremiyor, vicdanını tatmin edecek bir karar veremiyordu.

Bu sırada muhasara altındaki İstanbul'un teslim olmasına ramak kalmış bulunuyordu. Yıllardan beri rüyalarına giren **"İstanbul Fâtihliği"** işte gerçekleşmek üzereydi. Fakat diğer taraftan, ülkesinin Doğu sınırlarında Timur denilen bir kara belâ ortaya çıkmıştı. En güzel Türk - İslâm şehir ve kalelerini yakıp yıkıyor, günahsız ahaliyi kılıçtan geçiriyordu. Bütün bu olanlara nasıl seyirci kalınabilirdi!..

Yıldırım Bâyezid Han'ın İstanbul'u bu, dördüncü kuşatışıydı.

1391 yılındaki ilk kuşatmadan bu yana geçen dokuz yıl zarfında Anadolu ve Rumeli Savaşları'ndan fırsat buldukça derhal Bizans surlarına dayanmıştı. Osmanlı toprakları içinde bir adacık gibi kalmış bulunan bu Hıristiyan kalesinin mutlaka fethi gerekiyordu. Fakat her defasında hudud boylarında beliren bir savaş tehlikesi, köhne Bizans'ın imdadına yetişiyor, Yıldırım muhasarayı kaldırarak cepheye koşmak mecburiyetinde kalıyordu. "Niğbolu Zaferi"nin arifesinde de böyle olmamış mıydı?..

Niğbolu'da birleşik Haçlı ordusunu perişan ederek artık rahat bir nefes alan Yıldırım, bu defa İstanbul'u fethetme yolunda daha kat'î bir adımlar atmıştı. "Anadolu Hisarı"nı yaptırarak Boğazı kontrol altına almak istemişti. Çünkü her defasında, Bizans'a deniz yoluyla yardım gelmesi önlenememişti.

O zaman "Güzelce Hisar" adı verilmiş olan bu hisarın inşasından sonra Yıldırım Bâyezid, Bizans İmparatoru İkinci Manuel'e bir ültimatom göndererek şehrin teslimini istemişti. Bu teklifin reddi üzerine şehri yeniden kuşatmıştı. Bu, O'nun Bizans'ı üçüncü kuşatışıydı. Fakat Boğaz'ın sadece Anadolu yakasındaki bir hisar, Bizans'ın yardım almasını önlemeye kâfi gelmemişti. Bu yüzden muhasara tahminlerden fazla uzamıştı.

Diğer taraftan Bizans İmparatoru İkinci Manuel de İstanbul'da bir Türk mahallesinin kurulmasına, bu mahallede inşa edilecek câmide hutbenin Yıldırım Han adına okunmasına, Türklerin dâvalarına ayrı bir mahkemede ve islâmî esaslar dâiresinde bakılmasına, Osmanlılara yılda onbin altın "haraç" verilmesine râzı olmuştu.

İmparator İkinci Manuel bu tâvizler sâyesinde tehlikeyi atlatmış fakat ilk fırsatta verdiği sözden cayarak düşmanca hareketlere girişmişti. Gerçekten Türkler'e karşı yeni bir Haçlı seferi tertiplenmesini temin maksadıyla seyahate çıkarak Avrupa'nın belli başlı bütün merkezlerini dolaşmıştı. O'nun bu düşmanca

hareketleri üzerine tekrar harekete geçen **Yıldırım,** İstanbul'u dördüncü defa olarak kuşatmıştı. Şimdi Timur belâsının ortaya çıkmasıyla bu kuşatmadan da vazgeçmek mecburiyeti doğmuştu. Halbuki Bizans'ın bütün karşı koyma imkânları tükenmiş, şehir dahilinde açlık ve isyanlar baş göstermişti. Halk ve hattâ askerlerden bir kısmı müdafaadan ümid kesmişler, şehrin Türkler'e teslimini ister bir duruma gelmişlerdi. **Yıldırım**'ın **"İstanbul Fâtihi"** olması artık gün mes'elesiydi. Fakat ne çare ki, Timur'un tecavüzleri devam ediyor, O'nun elinden kurtulabilenlerin anlattıkları **Yıldırım**'ın yüreğini dağlıyordu. Hiç olmazsa bir müddet daha, **Timur'un** zâlimane hareketlerine seyirci kalınarak İstanbul'un düşmesi beklenebilir miydi?!. **Yıldırım** buna bir türlü karar veremiyordu.

O'nun çadırına döndüğünü haber alan Sadrıâzam **Ali Paşa** huzura kabulünü dilemişti. **Yıldırım** bu gece kimseyi kabul edemeceğini **"Divan"**ın sabah namazını müteâkiben huzurunda yapılacağını bildirdi.

Ertesi sabah, devrin bey ve paşaları yerlerini aldıktan sonra divan başladı. İlk olarak söz olan Sadrıâzam **Ali Paşa, "Timur Gâilesi"**ni sulh yoluyla atlatarak İstanbul'un muhasarasına devam olunması fikrini ileri sürdü. Bunun için Timur'un askerlerinin çokluğu, ordusunun fillerle takviye edilmiş bulunduğu, Müslümanlar arasında kan dökülmesinin ancak küffara yarayacağı gibi noktalar üzerinde durarak uzun bir konuşma yaptı. Bu görüşü beğenmeyen ve sadrıâzamın fikirlerine iştirâk etmeye Hoca Firuz Bey:

" — Saadetlû Hünkârım!.." diyerek söze başladı ve **Timur** gâilesini savaşsız atlatmanın imkâsız bulunduğunu uzun uzun izah etti. **Timur**'la **Yıldırım Bayezid** arasındaki karşılıklı mektuplara istinaden O'nun isteklerini şöyle sıraladı:

1 — Bağdat Hükümdarı **Ahmed Celâyir** ile Karakoyunlu

oymağı Reisi **Kara Yusuf**'un **Timur**'a teslim edilmesi veya öldürülmesi...

Bunlar, ülkeleri Timur tarafından zaptedilmiş iki tâlihsiz hükümdardırlar. O zâlime karşı himâye edilmeleri ricasıyla **Yıldırım Han**'a sığınmışlardı. Hoca **Firuz Bey**,

" — Haklı fakat zayıf olanları, kuvvetli fakat zâlim olanlara karşı korumak şîârımız değil midir?!. Onları teslim etmeye vicdanımız nasıl râzı olur?!." diye soruyordu.

2 — Timur'a kılavuzluk ettiği için, elinden alınan Kemah Kalesi'nin tekrar Erzincan Hâkimi **Tahirten**'e iâde edilmesi.

Firuz Bey:

" — Bunu yapmak, cezalandırılması gereken bir hâini mükâfatlandırmak demek değil midir?!. Bunu yaparsak, niçin yapmış olacağız, hiç şüphesiz **Timur**'dan korktuğumuz için!.. Söyleyin bana, beylerim, paşalarım!.. Saâdetlû hünkârımın önünde söyleyin!.. At sırtında ölmeye ahdetmiş gâziler olan sizler, bu ârı sineye nasıl çekebileceksiniz?!." diye feryad ediyordu.

3 — Şehzâdelerden birinin **Timur**'un yanına yollanması,

4 — Ondan kaçan hiçbir mazluma barınma imkânı sağlanmaması,

5 — Asya işlerine karışılmaması gibi diğer şartları sıralayan **Firuz Bey**:

" — Nihâyet altıncı bir şart olarak da saâdetlû hünkârımızın ona tâbi olması mânasına gelmek üzere gönderilecek "**Hil'at**" ve "**kuşak**"ı kabul etmesine nasıl râzı olabilirsiniz?!. Bizler, bu şartları kabul edersek Timur'un sulhe râzı olup yakamızı bırakacağını mı zannediyorsunuz!.. Bütün bunlar aslında bir bahânedir. O harb istemekte fakat mahsus sulh taraftarı olarak gözükmeye çalışmaktadır. Şartlarını kabul etsek, yeni şartlar ileri süreceğinden ve bunları her defasında daha da

ağırlaştıracağından emin olmalıyız. Ne çabuk unuttunuz, daha geçen gün gelen mektubunda:

" — Nasıl gökte bir tanrı varsa, yeryüzünde de bir tek hükümdar bulunmalıdır!." demiyor muydu?!. Bence İstanbul muhasarasından vaz geçerek Timur'un üzerine yürümeli ve masum halkın imdadına koşmalıdır. Zira maruf sözdür ki, **"Mazarratların def'i menfaatlerin celbinden evlâdır,"** diyerek sözlerini bitirdi. Ortalığa ağır bir sükût hâkim olmuştu. Kimse ne söyleyeceğini kestiremiyordu. Kumandanlarının, bu haklı sözlere rağmen tereddüd içinde olduklarını gören **Yıldırım Bâyezid,** hafifçe doğrularak:

" — Beylerim, paşalarım!.." hitabıyla söze başladı ve:

" — Görüyorum ki; tereddüd içindesiniz!.. **Timur'un** tekliflerini kabul ettiğimiz takdirde artık devletimizin istiklâlinden bahsedilemez!.. Sizce nâmusun hiçbir kıymeti yok mudur?! Savaş için neyimiz noksandır ki, ondan şerefsiz bir sulh diyelim. O, sayısız bir oduya mâlikse, bizim de askerimiz az değildir. Eğer ondan aman dileyecek olursak bundan böyle silâh kuşanmamız abes olmaz mı?!. Başkasına tâbi olup zelilâne yaşamaktansa şerefle ölmeyi bilmeliyiz. Hem bir kere harb olsun, bakalım kim ölür, kim kalır!.. O, Allah'ın bileceği bir şeydir. Bize düşen ülkemizi ve halkımızı mertçe, şerefle müdafaa etmektir!.." Bu sözleri söyleyen **Yıldırım,** bir an durakladıktan sonra Sadrıâzam **Ali Paşa**'ya baktı ve:

" — Paşa hazretleri!.." dedi. "Söyleyiniz muhasarayı kaldırsınlar. Ordu, doğuya doğru yürüyüşe geçecektir. Bizans'la kısmette varsa sonra hesaplaşırız!.."

Pâdişah bu son sözlerini söylerken ayağa kalkmıştı. Toplantının bittiğini anlayan bey ve paşalar teker teker dışarı çıkarken O, kendini güçlükle zaptediyordu. İstanbul fâtihliğini yine kaçırmıştı. Kaderin bu zorlu tecellisi karşısında kalbi elemle

burkuluyordu.

Şimdi artık yalnız kalmıştı. Çadırının yarı aralık kapısından uzakta Bizans şehrinin silûeti gözüküyordu. Bir müddet O'nu keder ve hüzün dolu bakışlarla seyreden Yıldırım:

" — Köhne Bizans!.. Yine elimden kurtuldun. Fakat unutma ki bu sana verdiğim **"Son Fırsat"**tır. Bir gün mutlaka tekrar gelecek ve seni alacağım!.." diye mırıldandı.





X

KIRIK KILIÇ

Otağ-ı Hümâyunu'nda yalnız kalan Pâdişah göz kapaklarının ağırlaştığını hissetti. O gece, bir an bile uyumamış, sabaha kadar kâh ibâdet etmiş, kâh da derin derin düşüncelere dalarak vakit geçirmişti. Yorgunluk, uykusuzluk ve hepsinden beter olarak da kalbindeki derin ızdırap O'nu bitkin bir hale koymuştu. O şimşek gibi sert bakışlı gözlerinin etrafında mor halkalar hasıl olmuştu. Birkaç günde âdeta birkaç yıl ihtiyarlamıştı.

Önce, bastıran uykusunu yenmek için soğuk suyla temiz bir abdest aldı. Sonra iki rekât "kuşluk namazı" kıldı. Namazdan sonra kehribar tespihini eline aldı. Başını kalbi üzerine eğerek namazdaki gibi kıbleye doğru oturdu. Önce yüz kere "salâvatı şerife" sonra da "Estağfirullah" çekti. Arkasından "Ya fettah!.." çekmeye koyuldu. Bir ara gözleri kapanmış, belki birkaç saniye süren bir uykudan başının tartmasıyle ayılmıştı. Fakat gördüğü korkunç rüyanın te'siriyle vücudu zangır zangır titriyordu. Ürkek bakışlarını çadırının tavanına dikti. Rüyasını tekrar zihninden

geçiriyor ve ona bir mânâ vermeye çalışıyordu.

Yıldırım, her zamanki gibi ordusunun önünde at koşturmakta, dağlar ve ovalar aşmaktadır. Böylece bir müddet gittikten sonra, yolu, sarp ve kayalık bir dağın yamacına varır. Burada hafif bir dirsek meydana getirerek kıvrılan yol, dağa doğru yükselerek devam etmektedir. Dönemeçte dönüp arkasına bakan Yıldırım, önde bey ve paşaları olduğu halde bütün ordusunun yürüyüş kolunda kendisini takip etmekte olduğunu görür. Güneş ufukta batmaya hazırlanmaktadır. Vâdileri hafif bir morluk kapmaya başlamıştır.

Ortalık iyice kararmadan bu dağı aşmak isteyen Yıldırım atını kırbaçlayarak yoluna devam eder. Yol, dağın engebeleri içinden ine çıka devam etmektedir. Fakat git gide daralmakta ve sarp kayalar içinden geçmektedir. Bir dönemecin arkasında, henüz devrilmişe benzeyen dallı budaklı bir ağacın, yolu en dar bir yerinde geçilmez hale getirdiğini gören Yıldırım, atından inmek mecburiyetinde kalmıştır. Keskin kılıcını çekerek dallara gelişi güzel vurmaya başlar. Maksadı onu biraz budayarak yolu az çok geçilebilecek hâle getirmektir. Fakat daha ilk vuruşta kılıcı iki parça olmuş, elinde onun küçük bir kısmıyla sadece sapı kalmıştır. Hayret ve dehşete kapılan Yıldırım eğilip yerden "kırık kılıç"ının parçasını alır. Bu nasıl oldu, diye düşünür. Taşa vursa, kırılmak şöyle dursun ağzı bile dönmeyecek olan kılıcı yumuşak ve ince bir dala vurmakla nasıl olmuş da kırılmıştır. Kırık Kılıcı elinde olduğu halde atına döner. Dönmesiyle arkada bıraktığı yolun bütün kıvrımlarını kuşbakışı görür. Hayret, bu yollarda arkasından gelen ordudan eser yoktur. Etrafı daha iyi görebilmek için bir kayanın üzerine fırlar. Buradan ova göz alabildiğine görülmektedir. Sanki vakit, bir akşam üstü değil de kuşluk vaktidir. Ufukta parlak bir güneş vardır. Onun ışıkları altında kalabalık bir ordu farkedilmektedir. Bu nasıl olabilir, diye düşünür. Henüz doğmuş ve yükselmiş görünen güneş batı ci-

hetindedir. Batıdan güneş nasıl doğabilir!.. Ufuktaki askerler de kendisine doğru gelmeyip batıya doğru ilerlemektedirler!.. Başını çevirip tekrar yolu tıkayan ağaca baktığında onun kalın gövdesi üzerine oturmuş nûrânî ve Tatar sîmalı bir hocanın kendisine tebessüm ettiğini görür. Ona bir şey sormaya fırsat kalmadan bir anlık uykusundan ayılan **Yıldırım**, bunun bir rüya olduğunu anlar.

Acaba bu rüyanın mânâsı neydi?!.. Timur'a yenilecek miydi?!. Yolu tıkayan ağaç O muydu?!. Kılıcı niçin kırılmıştı?!. Şüphesiz bu hayra alâmet değildi. Fakat ufuktaki güneş ve kalabalık ordu neydi?!. Ama güneş niçin batıdan doğmuştu?!. Sonra o ordu, kendi ordusuysa niçin batıya doğru ilerliyordu. **Timur**'a karşı doğuya doğru gitmekte değil miydiler?!. Kısacası bu muammaları çözmeye imkân yoktu.

Yıldırım, bu rüyayı kimseye anlatamazdı. **Timur**'a karşı müteredd'id bir durumda olan paşaların belki de menfi bir yorumla cesâretleri kırılabilirdi. İçini bir endişe kaplamıştı. Ah onu bir tâbir edebilseydi. Şüphesiz bu rüyâ boş değildi!.. Ama onu kime tâbir ettirebilirdi?!. Buna cesaret edemiyordu. Rüyâları hayra yormak gerekir, diye düşündü. Sonra da:

" — Herhalde fazla gecikmeden gelişecek olan hâdiseler onu yorumlar, her şey belli olur!.. Olacakları evvelden bilmenin faydadan çok zararı olmalı ki, Allah kaderi meçhul kılmıştır!.." diye mırıldandı.

Gerçekten **Yıldırım**'ın düşündüğü gibi olmuş, çok az bir zaman sonra gelişen hadiseler O'nun rüyâsının gerçek mânâsını ortaya koymuştu. Fakat O, karşılaştığı felâket içinde birçok şeyler gibi bu rüyasını da çoktan unutmuştu. Ankara yakınlarındaki "**Çubuk Ovası**"nda **Timur**'a yenilmiş ve işte esir olmuştu. Kendisini mâzur göstermek için sebep aramıyor, gerçek bir mümin gibi sadece:

" — Kader böyleymiş!.." diyordu.

Fakat kaderin böyle zorlusuna dayanmak gerçekten zordu. Timur'un kuvveti, Yıldırım'ınkinin en az on misliydi. Fazladan olarak fiilleri de vardı. Bunları zincirlerle birbirine bağlayarak Osmanlı askerleri üzerine salmıştı. Esasen akla gelebilecek hilenin her çeşidine baş vurmuştu. Kuyuları zehirleyerek çekilmiş, düşmanını, bir hayli yorgun düşürdükten sonra onunla karşılaşmıştı. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi bir de harbin en kızışık zamanında birçok Anadolu Beyleri Timur'un tarafına geçmişlerdi. Ah, talihsizlikler nasıl da birbirini kovalamıştı!.. Bu durumu gören Yıldırım, Timur'un çadırını hedef alarak düşmanını yara yara oraya yönelmişti. Önüne çıkanı biçip doğruyor ve hasmına her an biraz daha yaklaşıyordu. Ayağı bir çukura batan atı tökezlemeseydi, mutlaka hedefine ulaşacaktı. Ne yazık ki, atından düşmesiyle binlerce düşman askerinin üzerine üşüşmesi bir olmuştu. Bunlarla bir hayli boğuştuktan sonra esir edilmiş ve Timur'un huzuruna götürülmüştü. Akşam vaktiydi. Güneş batmak üzereydi. Timur çadırında satranç oynuyordu...

Yıldırım düşüncelerine daha fazla devam edemedi. Zira aralanan çadırına nûr yüzlü, Tatar simali bir hoca efendi giriyordu. Yıldırım O'nu sanki çok iyi tanıyordu. Bu yüz O'na yabancı değildi. Selâmını alırken zihnini yokluyor, bu hoca efendiyi nereden tanıdığını hatırlamaya çalışıyordu. Birden hatırladı bu, rüyasında gördüğü, yolunu kesen ağacın üzerine oturmuş tebessüm eden hocaydı. Birden heyecanlandı. Yatağının üzerinde doğrulmak istedi. Hafifçe kımıldadı. Fakat vücudunun her tarafı yara bere içindeydi. Bunu gören hoca efendi:

" — Aman Sultanım!.. Rahatsız olmayınız!.. Ben size sâdece bir geçmiş olsun demeye geldim!.." dedi.

Fakat Yıldırım Bayezid Han O'nu çabuk bırakmak istemiyordu. Eliyle işâret ederek O'nu yanıbaşına oturttu.

Bu nûrânî yüzlü hoca, Almalıklı Şemseddin'di. Timur'u Türk -

İslâm ülkeleri üzerine yürümekten vazgeçirmek için pek çok uğraşmış fakat muvaffak olmamıştı. Yıldırım'ın "kâfirler ile nice gazâlarda bulunan bir mücahid gâzi" olduğuna inanıyordu. Bunu Timur'a karşı da söylemişti.

Bu büyük âlim, Timur'un etrafında toplanan Hıristiyan elçilerden ve onların teşviklerinden rahatsız olmuştu. Bunların kardeşi kardeşe boğdurmak istediklerini pekâlâ anlamıştı. Fakat gözünü kan bürümüş olan Timur'u uyandırmak mümkün olmamıştı. Almalıklı Şemseddin, belki Yıldırım Han'dan daha ziyâde müteessirdi. Bu harbde kim şehid oldu, kim gâzi?!. diye düşünüyordu. Yıldırım'ı kendisiyle hemdert addediyordu. Bu sebeple şimdi de O'nu teselli etmek için işte çadırına gelmişti.

Yıldırım, aralarında geçen kısa bir konuşmadan sonra, O içeri girerken hatırladığı rüyasını anlatarak ondan tâbirini rica etmeyi düşündü. Hafifçe doğrularak rüyada gördüklerini birer birer anlattı ve:

" — Acaba bu rüyanın tâbiri nedir, Hoca Efendi?!. diye sordu.

Almalıklı Şemseddin'in yüzünde hafif bir tebessüm belirdi ve:

" — Bu rüyanın yarısına tâbir gerekmez Sultanım!.. Çünkü sabahtan beri olanlar onu tâbir etmiş bulunuyor" dedi. Sonra ilâve etti:

" — Ama bir yarısı var ki; çok ehemmiyetli!.. İnşallah da hayırdır!.."

Yıldırım, hafifçe doğrulmuş, dikkatle dinliyordu. Almalıklı Şemseddin tâbirine devam etti:

" — Sultanım Efendim!.. Rüyanızda kırılan kılıç, sizin kuvvet ve kudretinizdir ki, O'nun kırılması şu başınıza gelen mağlûbiyet ve esâretle tâbir olunur. Yolu tıkayan ağaç da Timur'dur. Allah yolundaki hizmetlere devam etmenizi engellemiştir. Ordunuzun arkanızdan kaybolması kuvvet ve kudretinizin zâil olması ve yalnız kalmanızdır. Fakat üzülmeyiniz. Zira ufukta doğduğunu

gördüğünüz güneş ümid vericidir. O sizin soyunuzdan bir erkek evlâd olmalıdır ki, şanınızı yüceltir ve devam ettirir. Batıdan doğması bunu gösterir. Zira sizin memleketiniz batıdadır. Ufuktaki askerlerin yönünde batıya dönük olması hayra alâmettir. Zira onların küffâr üzerine cihad edeceklerini ve sizi şâd eyleyeceklerini ifâde eder. Bence rüyanızın tâbiri budur. Üzülmenize gerek yok Sultanım!.. Zira devletiniz çökmeyecek, bilâkis daha pek çok şan ve şereflere ulaşacaktır!..

Almalıklı susmuştu. **Yıldırım** mânâlı bir sûrette O'nun yüzüne bakıyordu.

" — Hepsi bu kadar mı?" diye sordu.

Almalıklı Şemseddin:

" — Evet!.." diye karşılık verdi.

Yıldırım:

" — Affedersiniz hoca efendi hazretleri, **"kırık kılıç"** bendim. ama o, yolumu kesen ağacın üzerine oturmuş bana tebessüm eden hoca kimdi? Acaba siz olmayasınız?!." deyince **Almalıklı'nın** yüzü kızardı. Kocaman sarıklı, ilim dolu başını hafifçe önüne eğdi!.. O da şüphesiz kendisiydi. Ama bunu nasıl söyleyebilirdi. Cevap vereceğine gözlerini kapayarak kendi zengin iç âlemine dönmüştü. Sanki karşısında cevap bekleyen biri yokmuş gibi o şimdi Osmanlılığın müstakbel zaferlerini ihtişamlı tablolarını seyrediyordu. Efradı iman heyecanıyla âdeta kanatlanmış orduların gelecek yüzyıllar içinde **"zaferden zafere"** koştuklarını görüyor, kalbi heyecanla çarpıyordu.

